

LETO 18 / DEC 2000

YEAR 18 / DEC 2000

Svobodni

razgovori

Rudi Stopar

Stopariada - s Sevnico v srcu

Free Dialogues

SVOBODNI RAZGOVORI
ČETRTLETNIK
USTANOVLJEN 12.10.1982
PUBLIKACIJA
SLOVENSKO -AVSTRALSKIH
LJUBITELJEV UMETNOSTI
IN KULTURE
SALUK

FREE DIALOGUES
QUARTERLY
FOUNDED 12.10.1982
PUBLISHED BY
SLOVENIAN-AUSTRALIAN
LOVERS OF ARTS
AND CULTURE
SALAC

Ustanoviteljica
Tehnična urednica
To zadnjo izdajo uredil

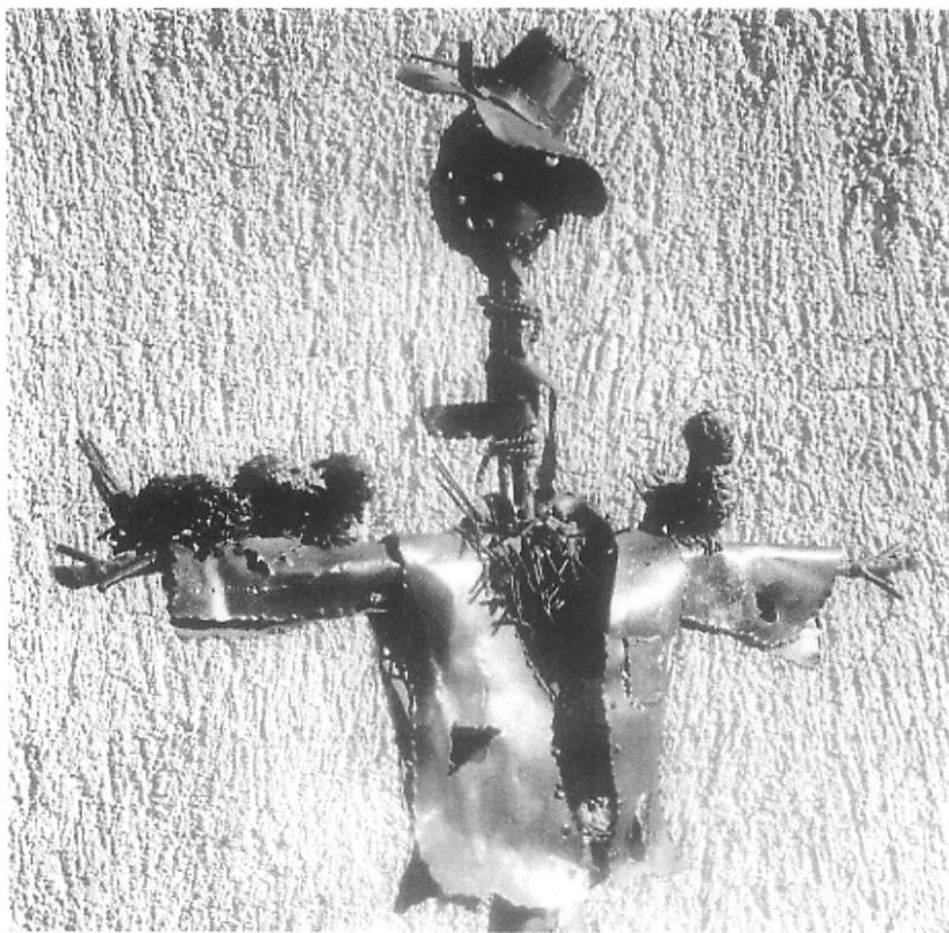
Pavla Gruden
Judith Bell
Lojze Košorok
25 Gould Ave.,
Petersham NSW 2049
02) 95608149

The Founder
Technical Editor
This last issue edited by

Tel/Faks

Phone/Fax

Mnenja, izražena v tem glasilu ne predstavljajo mnenja urednika, avtorji so sami odgovorni za svoja dela.

Rudi Stopar

Strašilo z vrabci

SVOBODNI RAZGOVORI

Kratek sprehod skozi vsebino

	NASLOVNICA: Rudi Stopar	Stopariada – s Sevnico v srcu
i	Rudi Stopar	Strašila z vrabci
1.	Ivanka Škof:	So to res zadnja številka Svobodnih Razgovorov?
2.	Who are these smiling Faces?	(Vir: ITD 7 10. 1975 prispevala Marija Košorok)
3.	Lojze Košorok:	Kratek oris Slovencev v Avstraliji
13	Peter Česnik:	Tyranny of distance
14	Henry Rousseau:	The dream Of Yadwigha
14	Deklice in dečki	(Vir; DELO Prispevala Pavla Gruden)
15	Creed of Peace: Anon Credo:	Prevod Pavle Gruden
16	4 poems:	H.Eržen, A. Pregarc, H. Močivnik, I.Burnik Legiša
17	Rudi Stopar:	Deseti brat-skulptura, pesem-Železnjaki
18	Franc Forstnerič:	B. Pribac-Bronasti tolkač
19	Bert Pribac:	Obisk kraljice
20	Bert Pribac:	Dnevnik s poti
21	Lojze Košorok:	Skozi ogenj in pepel
22	40 let delovanja Slovenskega društva Sydney	
23	Boris A. Novak:	Ljubezen do besed Pavla Gruden: Minimalizem
34	ISKRICE	
35	Ob praznovanju svetega leta 2000	
35	Zgodovina krščanstva	
36	France Mihelič:	Vrtinec življenja na pogorišču niča
37	Pavla Gruden:	Štiri zgodbe v sto besedah
38	Marija Zavetnica S plaščem, Vir:	Arhiv R. Slovenije 38
38	Ernesto Cardenal:	Molitev za Marilyn Monroe
39	Karel Woytila:	Neizčrpano sonce, slike na straneh 35, 36, 37, 38 in 39
40	Lojze Košorok:	Čas in slovo
41	Pavla Gruden:	This world
42	Pavla Gruden:	Čisto navadno pismo,
43	Pavla Gruden:	Še beseda o Svobodnih Razgovorih
45	Pavla Gruden:	Haiku
46	France Prešeren:	From cycle of Sonnets,(source: A.Zorn,Case of Slovenia)
47	Lojze Košorok:	25 let slovenskih radijskih oddaj v Sydneyu
58	Pavla Gruden:	Mi Senda, anon., prevod: Moja pot

Vesele božične praznike in srečno novo leto 2001

Merry Christmas and Happy New Year 2001

SO TO RES ZADNJA ŠTEVILKA SVOBODNIH RAZGOVOROV?

Pred dnevi me je poklicala Pavla Gruden, bivša urednica *Svobodnih Razgovorov*. Dolgo sva se povarjali o našem literarnem tisku v Avstraliji. Obujali sva spomine na čas okrog dobe 1980 – 1998, ko smo se maloštevilni Slovenci v Avstraliji zbirali ob literarni reviji S. R. Nekateri izmed nas so se lahko prištevali k literatom v domovini, drugi smo bili bolj šibki in bi nas lahko uvrstili le med »pis-nike« (prosim ne berite to besedo po angleško!). Sedaj se je ta peščica ljudi še zmanjšala. Zakaj? Kam so odšli? Nikamor! Odnegli so jih na pokopališče! Najmočnejši so odšli v domovino, drugi pa tavamo s palico ali bergljami in od časa do časa samujemo v bolnici. Kot da to ni dovolj pa smo nekateri doživeli tragedijo ob izgubi svojih dragih, mladih potomcev.

Vse kar sem naštel in še drugi dejavniki so pripomogli, da naša revija jemlje slovo, v kateri smo se pogovarjali skoro dve desetletji. Vsako slovo je hudo, ker se z njenim odhodom trgajo vezi med nami, ki živimo razstreseni po vsem velikem kontinentu, vse od Perthu preko Južne Avstralije do Tasmanije, od Darwina do Sydneya in Melbournea v Centralno Avstralijo. Ob »tebi« smo se izpopolnjevali, rastli, navezovali prijateljstva, ohranjali našo slovensko besedo, in nekateri od »piscev« postali skromni pisatelji ali pesniki.

Da je revija tako dolgo obstajala, sta levji delež nosila urednika Jože Žohar in Pavla Gruden. Koliko dela in stroškov sta imela, ve le tisti, ki je kdaj opravljal podobno delo. In da se nam je še enkrat vrniti v preteklost, bi sigurno naša revija *Svobodni Razgovori*, ponovno

zaživela in nas vspodbujala k delu. A čas se ne povrne, teče naprej in nas pritiska, da počasi drsamo k večnemu počitku, skupaj z našo revijo.

Kaj pa naši mladi? Tudi oni nimajo lahkega življenja. Živijo v morju angleške govornice in to napravi svoje in težko je ohraniti materino besedo v takem okolju. Poleg tega je nastal čas, ko morate tekati od vrat do vrat, da najdete zaposlitev, za katero ne veste če ga boste jutri zadržali. Družina pa zahteva svoje; hrana, obleke, šola, zdravila, dom! To izčrpa vso energijo in ne ostane prav nič, da bi vlagali v dejavnosti, kot je literatura ali vzdrževanje slovenskih društev, katera počasi odmirajo.

Tako z odhodom prve slovenske generacije v Avstraliji odhaja slovenska beseda, odhaja nam, draga literarna revija *Svobodni Razgovori*. Vendar pa boš ostala kot svetel kamenček v mozaiku slovenske dejavnosti v spomin na pisce avstralskih Slovencev!

Tolažimo se s spoznanjem, da se to dogaja ne le nam, temveč vsem ostalim neangleško govorečim etničnim skupinam, ki prebivajo v Avstraliji.

Letos 20. in 28. oktobra sem bila povabljen na srečanje »The International Women Writers and Artist«, katero se je odvijalo v mestni hiši (Town Hall) v Melbourneu. Povabljeni so bili tudi politični predstavniki, a nas je bilo le 18 in to v mestu, ki šteje 3 milijone ljudi, med temi so ljudje številnih narodnosti iz evropskih in azijskih dežel. Večina teh je prišla opirajoč se na palice ali berglje!

Poiskala sem si sedež v zadnji vrsti in opazovala ukrivljene hrbte, ki so sedeli pred menoj. Hrbte, ki jih je ukrivil ne le napor v njihovih rojstnih deželah, temveč napor v novi deželi, katera nam je v prvih letih našega prihoda bila dokaj nenaklonjena!

Ob pogledu na to maloštevilno skupino, me je obšla misel na pokojnega Petra Košaka in

jegovo pesem, ki med drugimi pravi: »... Z obrazi sivih zidov odpadlega ometa, / s prsti zgrbančenih korenin izgubljenih dreves, / onemoglih do obupanega napora, / držeč zadnji kovanec življenja, / z glasovi rjastih cevi piskajočega vetra, / z očmi zapuščenega gnezda, / z ohlapnimi žepi podočnic, /...«

Mlade korenine naših potomcev poganjajo v tuji grudi, ki jin ne daje soka rodne zemlje, da bi oplajal in vspodbujal rast slovenstva. A to ne velja le za našo skupnost, to doživljajo vse narodne manjšine v Avstraliji. Zato se mi iz Slov.literarnega krožka ne smemo čutiti krive, da pripravljamo slovo naši literarni reviji Svobodni Razgovori.

Ivanka Škof

WHO ARE THESE SMILING FACES?

No, this beauties, regardless of the fact that they are dressed in Slovene traditional national costumes are not Slovenes. These girls were some of the operating crew on board QANTAS jet service from Sydney to Belgrade in the 1970's.

Qantas selected the Slovenian National costume as part of a campaign to promote the new flight service: Australia to Belgrade. In collaboration with the Slovene community in Sydney, together with the skill and assistance of Mrs Marija Kosorok the crew were dressed in authentic dresses which included the traditional head piece known as 'avba'. Mrs Kosorok an active member of the Slovene community club 'Triglav', spent many hard working hours outfitting the QANTAS female stewards with a variety of regional costumes.

(QANTAS NEWS)

It is an understatement to say that Slovenes in Sydney were extremely proud of this promotional opportunity.

KDO SO TE LEPOPOTICE ? ----Ne to niso slovenska dekleta, pa čeprav njihove obraze krase prave slovenske avbe. Dekleta na sliki so steverdese avstralske letalske družbe QANTAS, ki so pozdravljale številne goste na sprejemu, ki ga je družba priredila ob otvoritvi svoje redne linije med Sydneyem in Beogradom. Kako je prišla do take odločitve avstralska letalska družba? To je bilo po zaslugi JATovega predstavništva v Sydneyu in slovenskih izseljencev v tem mestu. Pristine slovenske narodne noše, skupaj z avbami, je izdelala znana rojakinja in vestna društvena delavka sydneysega "TRIGLAVA" Marija Košorok, katere mož je zaposlen v potniški agenciji "ADRIATIC", v Sydneyu. Seveda so bili tamkajšni Slovenci ob tem svojem uspehu še posebno ponosni.

(ITD: 7.IX.1975)

Lojze Košorok

KRATEK ORIS SLOVENCEV V AVSTRALIJI

OD ZAČETKA PRISELJEVANJA DO DANES

SYDNEY, SEVNICA, APRIL 1996

PRISELJEVANJE

Prvi slovenski priseljenci, povečini s Primorske, so prišli v Avstralijo, med prvo in drugo svetovno vojno. Natančnih podatkov o tem ni, vsekakor ni jih bilo veliko in niso imeli nobene organizirane skupnosti. Večji val Slovencev je prispel v Avstralijo med leti 1947 in 1950. To je bila takoimenovana politična emigracija. Predstavljali so jo pripadniki vseh mogočih antikomunističnih vojsk, nemške armade, domobrancev, četnikov, Slovencev, ki so bili deportirani v delovna ali kazenska taborišča in tisti, ki se niso hoteli vrniti v novo nastalo komunistično Jugoslavijo. Poleg tega je bilo še precejšno število beguncev, ki so bili tik po vojni, spomladi 1945, prisiljeni zapustiti svoja ognjišča. To so takoimenovani D.P. (Displaced Persons).

Drugi, zagotovo največji val priseljencev, je prispel v Avstralijo med leti 1950 in 1960. Ti so že bili takoimenovani ekonomski emigranti, še vedno s statusom beguncev, ki so zapustili zaradi slabih ekonomskih in tudi političnih razmer, med njimi so bili tudi avanturisti, ljudje, ki so preprosto želeli odkriti nov svet, se preskusiti v novem, neznanem okolju. Tako v evropskih državah kot prekomorskih državah so potrebovali delovno silo, zato je bilo relativno lahko dobiti politični azil in se preseliti v prekomorske dežele.

Po letu 1960 in pozneje, je bil kljub odprtim jugoslovanskim mejam, tretji izseljenski val bistveno manjši, po letu 1975 pa je domala presahnil. V tem obdobju je bila socialna sestava izseljencev že bistveno drugačna, predvsem so imeli ljudje že boljšo izobrazbo oziroma kvalifikacije, izseljencem v tujini so se pridružile neveste in ostali člani družine. Poznejše priseljevanje v Avstralijo je komaj omenbe vredno.

KOLIKO SLOVENCEV ŽIVI DANES V AVSTRALIJI

Najbolj sporno vprašanje naše slovenske skupnosti v Avstraliji je, koliko nas je v resnici, nihče tega ne ve in najbrž tega ni mogoče zanesljivo ugotoviti. Avstralci, vsaj v statistiki, istovetijo državljanstvo z narodnostjo. Tako različni avtorji navajajo zelo različne številke, od 12, 22, 25, do 30 ali celo 33 tisoč. Ker ni natančnih podatkov, torej lahko le zgolj ugibamo in si pomagamo z vsaj približnimi ocenami. Če nas je v Sydneyu 10 tisoč, v Melbournu kakšnih 12 tisoč, bi utegnili biti zadnja številka 33 tisoč kar realna. Večje in strnjene skupine slovenskih izseljencev namreč živijo še v Adelaidi, Perthu, Brisbanu in Canberri, manjše organizirane skupine pa v Wollongongu, Newcastleu, na Gold coastu, Geelongu, Albury-Wodongi, skupinice in posamezniki pa povsod v vseh mestih in krajih širne avstralske celine. Če pa k temu prištejemo še Slovence, rojene v Avstraliji, bi se seveda številka bistveno povečala, verjetno krepko čez 40 tisoč.

ZAPOSILITEV

Prve generacije priseljencev, ki so prispele na avstralsko celino, so morale že v zbirnih centrih podpisati, posebno dvoletno pogodbo. Tako so jih že na začetku pričakala najtežja dela na severu Avstralije; v subtropskem podnebju so sekali sladkorni trs, delali na odprtih rudokopih boksita ali v rudnikih premoga, železove rude, raznih gradbiščih in v železarnih. Kratko in malo morali so prijete za vskršno delo, žene in matere so bile služkinje in čistilke, ne glede na poklic, ki so ga morda imele, najpogosteje pa so začele delati v različnih tovarnah.

Avstralija je po vojni hitela z gospodarskim razvojem in tako je denimo nastal v avstralskih Alpah-Snežnih gorah, gigantski projekt hidroelektrarn, ki so ga gradili od leta 1949 do 1974. Tam je bilo

zaposlenih več deset tisoč mož, med njimi tudi veliko slovenskih fantov. Marsikateri od njih si je tako pridobil poklic in z njim pozneje nadaljeval v bolj normalnih razmerah v kakšnem drugem mestu in si postavil solidne osnove za življenje.

DELO

Slovenci so si pridobili sloves dobrih, zanesljivih in zaupanja vrednih delavcev. Na delovnih mestih so se v začetku najboljše znašli vsi, ki so imeli karšen koli »rokodelski« poklic. Najtežje je bilo intelektualcem, kajti v novem okolju niso priznali nobene izobrazbe... Tako so bili nekateri pozneje prisiljeni poleg dela obiskovati različne večerne tečaje, na novo študirati in polagati izpite in se dokazovati. Sicer so nekateri opravljali različna pisarniška dela, nekateri so se prekvalificirali, vsekakor so bili manj plačani in zapostavljeni.

Z leti so se nekateri rokodelski mojstri osamosvojili, si postavili svoje delavnice, ki so nekaterim sčasoma prerasla v podjetja. Posebej dobro so uspevali v stavbarstvu.

Veliko se jih je zaposlilo po tovarnah, kjer so se priučili za različne poklice, postopoma napredovali v predelavce, nadzornike, kontrolorje in podobno. Slovence je bilo mogoče najti v prav vseh poklicih, od rudarjev, iskalcev opalov, lovcev na krokodile, farmarjev in vinogradnikov, do prodajalcev in prekupčevalcev, pa kuharjev in šoferjev, zdravnikov, odvetnikov, arhitektov, tovarnarjev, in predavateljev na fakultetah, zadnjih je sicer najmanj, vendar v novejšem času ta mesta uspešno zaseda mlada generacija v Avstraliji rojenih potomcev slovenskih izseljencev. Zanimiv bi bil podatek, da je zelo malo Slovencev trgovcev in gostincev, z razliko Grkov, Italjanov in Azijcev.

Dejstvo je, da imamo Slovenci v Avstraliji malo ljudi z akademsko izobrazbo. To je seveda do neke mere oviralo celovit razvoj etnične skupnosti, in prizadevanje njenih članov za primerno vključevanje v novo okolje, v novo družbo.

PROCES VKLJUČEVANJA V DRUŽBO IN OKOLJE

Jezik

Pravijo, da se Slovenci hitro naučijo tujega jezika in da se razmeroma dobro in hitro prilagajajo tujemu okolju. Če je to res, je to vsekakor ena od prednosti majhnega naroda. Z gotovostjo je mogoče temu pritrditi, saj skoraj ne poznam Slovenca v Avstraliji, ki ob prihodu ne bi poleg materinščine, vsaj pasivno ne obvladal še enega jezika. Slovenci smo se torej začeli sprva v polomljeni angleščini-kar hitro sporazumevati, nekateri so pa jezikovno zelo spretni in so postali poliglotti.

Proces vključevanja v novo okolje in družbo ni nikjer lahek, toliko težje je na južni polobli, kamor smo prispeli v letnem času, ki jebil nasproten krajem od koder smo prišli. Že božični in novoletni prazniki sredi avstralskega vročega poletja niso bili obarvani z nam domačo zimsko idilo in so nam vzbujali nostalgijo. Če dodamo k temu še neznanje jezika, klimo, drugačno prehrano, tuje navade, domotožje in druge nove dejavnike, ni čudo, da je marsikdo doživel čustvene stiske s krajšimi ali dolgotrajnimi posledicami, ki so bile za koga celo usodne. Vključevanje v anglosaksonsko miselnost, v njihov način življenja in kulture, je bilo za povprečnega in novo prispelega naseljenca vsaj v začetku zelo težavno. Od tod izraz *kulturni šok*, ki so ga uporabljali za vse stiske in težave, s katerimi se srečujejo emigranti.

Prehrana

Morda je paradoksalno, da prvotni način prehrane povprečnega Avstralca za večino priseljencev skoraj ni bil sprejemljiv. Hrane je bilo dovolj in bila je sorazmerno poceni, toda način priprave in tudi izbor je le redkokomu ugajal. Včasih Avstralci niso poznali denimo jedilnega olja, silno skromen je bil izbor delikates, preobilna pa ponudba slaščic, mesa in kuhane zelenjave. Večina

priseljencev je bila prepričana, da Avstralci ne obvladajo kuharske umetnosti.

Slovenci smo v veliki večini obdržali značilnosti svoje kuhinje, podobno so si seveda prizadevali tudi pripadniki drugih etničnih skupnosti in z naselitvijo večjega števila Evropejcev, uvozom raznoraznih specialitet in novo tehnologijo, se je korenito spremenila tudi prehrana na avstralski celini. Prava revolucija! Danes je tu mogoče kupiti prehrabene izdelke dobesedno iz vsega sveta, gostinska ponudba pa zadovoljuje še tako razvajene okuse.

Slovenci se v veliki meri držimo tradicionalnih receptov in slovenskih specialitet, včasih pa tudi posegamo po drugih receptih, v novejšem času, žal tudi vse pogosteje po hitri hrani, kar seveda ni le naša posebnost.

Podobne ugotovitve veljajo za pivsko kulturo. V Avstraliji so nekoč poznali le pivo in zelo sladke pijače. Znanost in tehnologija sta naredila svoje in danes imamo na voljo neizmerno izbiro odličnih vin in sokov. Nekateri Slovenci tudi v Avstraliji na svoj način nadaljujejo, tradicijo vinogradništva, nekateri pa le za svoje potrebe stiskajo kupljeno grozdje in delajo vino, ki pa je ponavadi izredno močno. Žganjekuha je v Avstraliji strogo prepovedana.

Stanovanja

Po standardih povojne dobe v domovini, bi lahko mirno trdili, da v Avstraliji ni stanovanjske krize. Vendar so v preteklosti bile tudi težave s stanovanji in tako bo najbrž tudi v prihodnje. Glede na toplo klimo so merila o tem nekoliko drugačna, kot smo bili vajeni doma. Toda Slovenci so se tudi tu relativno hitro znašli. Izredno delavni in marljivi so hitro zbrali za polog in s posojilom kupili stanovanje še raje hišo. Slovenci so najrajši kupovali majhne stare hiše, ki so jih, kolikor je bilo mogoče hitro predelali in prodali, potem kupile večje, nato v predmestju zgradili nove in tako naprej. Tako danes skoraj ni rojaka, ki ne bi posedoval svoje hiše ali vsaj stanovanja. Zato, ne glede na trditev o stanovanjski krizi, lahko mirno trdimo, da je Slovenci v Avstraliji ne poznamo.

Zdravje

Za verodostojno predstavitev telesnega in duševnega zdravja Slovencev v Avstraliji, bi seveda potrebovali obsežne strokovne analize. Ker teh nimamo na voljo in jih nemara tudi ni, se lahko omejim le na splošna opazovanja. Ob prihodu v Avstralijo je bila velika večina Slovencev mladih. Več kot polovica se jih je poročila tukaj in si ustvarila družine. Menim, da nebi mogli govoriti o kakšnih posebnih boleznih, simptomih ali sindromih med nami, bolj ali manj nas ogrožajo različne bolezni, kot vse drugo prebivalstvo na tej celini. Toda prve generacije so se postarale, nekateri so bili domala vse življenje pravi garači, opravljali so težka dela v nezdravem okolju in če k temu dodamo včasih še prekomerno hrano in pijačo, to ni moglo ostati brez posledic.

V novejšem času se je pokazalo, da nismo imuni na bolezni kot so rak, srčna kap, in druge take bolezni, ki redčijo naše vrste, žal tudi med relativno mladimi. Veliko ljudi toži zaradi obolenj v hrbtenici, ki so posledica težaških del in zaradi težav z različnimi drugimi notranjimi boleznimi. Prav tako nismo izjema, da se ne moremo izogniti prometnim nesrečam in nezgodam pri delu. In končno nam ne prizanašajo razne duševne bolezni, kot so shizofrenija in paranoja. Posledice teh obolenj so včasih samomori, ki so v slovenski skupnosti sicer redki, vendar so. Zagotovo pa za vse ne zvemo, saj takih nesrečnih primerov nihče ne obeša na veliki zvon.

DRŽAVLJANSTVO

Avstralija upošteva Haaški mednarodni sporazum in dopušča dvojno državljanstvo, zato ob prevzemu avstralskega ne postavlja pogojev, da se odpoveš dotedanjemu. Tako imamo Slovenci v veliki večini dvojno državljanstvo. Kot bivši jugoslovanski državljani in hkrati državljani takratne republike Slovenije, smo avtomatično prevzeeli slovensko državljanstvo. Otroci rojeni v Avstraliji lahko zaprosijo za slovensko državljanstvo, če to želijo. Vsi ki pa so bili registrirani pri bivših

konzularnih predstavništvih SFRJ, so za pridobitev državljanstva, morali starši na konzulatu predložiti otrokov rojstni list in ti. so s tem avtomatično danes državljani R. Slovenije. Večina slovenskih staršev to ni naredila, niti pomislila na to. Vsak otrok rojen v Avstraliji postane avtomatično državljan, razen v nekaterih primerih, kot so otroci diplomatov in drugih raznih predstavništev.

Avstralija ne opredeljuje novonaseljencev in njihovih otrok po etnični (narodni) pripadnosti ampak po njihovem državljanstvu, ne glede na barvo kože, in raso. Zato ni korektnih statistik glede narodne pripadnosti.

ZDRUŽENJA, DRUŠTVA, VERSKO IN KULTURNO

UDEJSTVOVANJE

Človek je socialno, duhovno in telesno bitje, zato težimo drug k drugemu in poleg telesnih potreb potrebujemo, tudi duhovne dobrine. Težimo k bližnjemu in kdo je bližnji kot ta, ki govori isti jezik... Z jezikom se človek indentificira h kateremu narodu pripada in kot pripadnik določenega naroda ima specifične skupne interese.

Zato so prvi Slovenci, ki so prišli v Avstralijo toliko bolj težili k svoji skupnosti in se začeli povezovati. Povezava je v izseljenstvu v prvem obdobju več kot nujna. Zaradi neznanja jezika se človek v tujem okolju počuti osamljenega in nemega, na vsakem koraku zapostavljenega, muči ga domotožje, plava proti toku... Zato je poznejšim doseljencem lažje, ker so rojaki pred njim že oblikovali nakakšno skupnost, ali vsaj postavili njene temelje.

Prvi zametki skupnosti, če jim lahko tako rečemo, so bila shajališča po parkih, gostilnah, *pubih* ob kozarcu piva. Kakor hitro pa sije skupina ekonomsko nekoliko opomogla, je začela misliti na nekoliko bolj organizirano skupnost. Tako se je že v prvih letih po prihodu prvih Slovencev v Avstralijo, še takorekoč v taborišču, pojavil prvi laični časopis Slovenska kronika, takoj za njim verski list MISLI, ki izhaja še danes, torej polnih 45 let!

Versko življenje

Že leta 1951 sta prispela iz ZDA v Sydney dva patra frančiškana in pričela pionirsko delo med Slovenci. Brez dvoma je slovenski izseljenski duhovnik tisti, ki najprej in najbolj povezuje Slovence, ne le versko, ampak tudi kulturno in družabno. Tako so slovenski duhovniki v Avstraliji z leti ustanovili tri verska središča, v Melbournu, Sydneyu in Adelaidi. Vsa središča nad vse uspešno opravljajo versko in kulturno poslanstvo med Slovenci. Središča vodijo frančiškani, prvih sedem duhovnikov je prišlo iz ZDA, dva od drugod, osem pa iz domovine. V tem času je v Avstraliji pet duhovnikov frančiškanskega reda. Bilo je tudi več pastoralnih obiskov, predstojnikov frančiškanov in sedem slovenskih škofov iz domovine. V Melbournu so več kot 25 let delovale tudi slovenske sestre; pred nedavnim so jih odpoklicali domov, le v Sydneyu sta ostali dve za nedoločen čas. Poleg treh Verskih središč ima majhno cerkev tudi Slovensko društvo PLANICA v Wollongongu, kjer mašujejo duhovniki iz Sydneya. Občasno pa duhovniki obiskujejo vse večje slovenske skupine širom Avstralije. V Sydneyu obstaja tudi slovenska evangeličanska skupnost, ta se je priključila avstralski verski skupnosti.

Društva in slovenske organizacije

Slovenska društva imajo v Avstraliji že lepo zgodovino. V Melbournu so že skoraj pred dvema leti praznovali 40 letnico društva, pred letom dni pa v Geelongu in Brisbane, Sydney je na vrsti prihodnje leto. Vsa slovenska društva v Avstraliji so primarno družabnega in kulturnega značaja, ki v veliki večini častno opravljajo to vlogo. Imajo veliko zaslug, da smo Slovenci opazni med številnimi etničnimi skupinami v Avstraliji, in z gotovostjo lahko trdimo, da posebej nekatera številčnejša opravljajo neprecenljivo delo za slovensko skupnost.

Teh društev je 15, vsa razen Newcastla pa ima svoje domove. Nekateri med njimi so prav impozantne stavbe. S športnimi objekti, vse pa imajo balinarske steze. Različna društva imajo razvite športne dejavnosti, prav vsi imajo dvorane za nastope, kuhinje z jedilnicami, učilnice, pisarne, skladišča in menda vsa premoreje tudi knjižnice. Večina društev ima tudi sekcije, kot so balinarska, lovška, ribiška, nekatera društva imajo ali so imela tudi pouk slovenščine za otroke, posebno v prvih desetletjih. V zadnjem času se v društvih zbirajo tudi upokojenci, ki so ponekod prav tako organizirani v svoja društva ali sekcije.

Številna slovenska društva primarno skrbijo za tradicionalne prireditve in za zabave, v njihovih dvoranh so proslave, dramske predstave, folklorni nastopi, in večina vseh društev ali klubov dostojno opravlja svojo domoljubno in narodno poslanstvo. Posebno je to v Sydneyu in Melbournu kjer so Slovenci najbolj številčni.

DRUGE SLOVENSKE ORGANIZACIJE

Slovenski narodni sveti, delujejo neodvisno od ostalih društev ali organizacij. So del Avstralske konference in ta je del SVETOVNEGA SLOVENSKEGA KONGRESA in delujejo v glavnih mestih držav Avstralije. Ta organizacija je imela in odigrala pomembno vlogo ob osamosvojitvi Slovenije. Leta 1991, na dan proklamcije o neodvisnosti, je številčna delegacija iz Avstralije prisostovala prvemu in ustanovnemu kongresu, omenjene organizacije SSK v Cankarjevem domu. Žal je danes njena aktivnost močno upadla,

Slovensko Avstralsko Akademsko Društvo

To društvo deluje v Sydneyu od leta 1978. Imelo naj bi več pomembnih nalog; nekatere je to društvo v preteklosti uspešno opravilo. Posebno si je prizadevalo za boljše poznavanje in razumevanje med Slovenci in Avstralci. Uspešni so bili tudi v različnih lobijih.

Nekateri društveno-kulturni delavci so od tega društva pričakovali več aktivnosti in sodelovanja, predvsem na področju kulture. Pričakovati je bilo, da se bo z mlado generacijo društvo okrepilo, vendar vsa prizadevanja niso bila uspešna. Lahko pa bilo takšno društvo v veliko oporo naslednjim rodovom, ki jih bodo nasledili in podedovali naloge slovenstva v Avstraliji. Tako pomlajeno društvo bi moralo biti jedro prihodnjega slovenstva na tej celini. Očividno ostaja le pri pobožnih željah!

S A L U K

Slovensko Avstralski Literarno Umetniški Krožek, je organizacija, ki od nastanka leta 1982 opravlja zelo pomembno vlogo. V njem se predvsem združujejo pisci in publicisti, manj pa drugi, na primer slovenski upodablajoči umetniki, ki jih je širom Avtralije kar lepo število. Končno ti bi lahko imeli svoje združenje.

Med člani krožka je precej odličnih literatov, predvsem pesnikov. Nekateri se po ocenah literarnih kritikov s svojimi deli uvrščajo v vrh slovenske povojne poezije.

SALUK redno izdaja svoje glasilo-trimesečnik SVOBODNI RAZGOVORI (Free Dialogues). V prvi vrsti gre za literarne prispevke, revija pa objavlja tudi pomembne kulturne dogodke v domovini. Sodelavci uredništva SALUKA so v sodelovanju ob podpori Slovenske izseljenske matice leta 1985 in 1987 pripravili dva Zbornika, ki sta izšla v Ljubljani.

Š O L E

Ko govorim o šolah, mislim le na pouk slovenskega jezika. Večina dopolnilnega pouka je organiziranega v okviru slovenskih društev in verskih središč. Oboji so si vrsto let uspešno prizadevali za ohranjenje slovenščine, težje je zato pridobiti mlajše generacije. Ob enem pa je na drugi strani zelo pomembno opozoriti na poučevanje slovenskega jezika na državni srednji šoli v

Melbournu in v Sydneyu, kjer lahko dijaki opravljajo celo maturitetni izpit iz slovenščine. Tako je organiziran pouk slovenščine v Sydneyu že sedemnajsto leto in je maturo opravilo 145 dijakov, v Melbournu so začeli s poukom na srednji šoli dve leti pred Sydneyem.

V zvezi s tām je potrebno poudariti, da v obeh mestih, tako v Sydneyu, kot v Melbournu, obstajajo posebne organizacije in odbori, kjer so starši z dolгим in vztrajnim prizadevanjem dosegli, da je slovenščina postala enakovreden šolski predmet.

Slovenski lektorat na univerzi Macquarie v Sydneyu so odprli leta 1989 in polna 4 leta so denar zbiral zanj Slovenci sami! Šele v letošnjem letu sta skrb za lektorat prevzela slovenska vlada in ljubljanska Univerza.

RADIO

Radijskih oddaj je v Avstraliji več. Vse so samostojne na komercialnih postajah, razen oddaji državnega omrežja SBS (Special Broadcasting Service) v Melbournu in Sydneyu. Gre za 60 minutne oddaje v slovenskem jeziku, dvakrat tedensko, ki so redno na programu že 21 let. Radijske oddaje na komercialnih postajah so lahko enourne tedensko, lahko več ali manj, zavisi od potreb in finančnih zmogljivostih, in te delujejo v Melbournu, Geelongu, Milduri, Canberri, Adelaidi, Perthu in Brisbanu. Društvo PLANICA v Wollongongu pa je ravnokar zaprosilo za enourno oddajo tedensko. Pred leti je delovala v sestavi nekdanjih jugoslovanskih skupin, slovenska oddaja tudi v Darwinu. Praviloma gre za kratkovalovno oddajanje, ki zajema določeno lokalno območje. Pomembno je poudariti, da voditelji in napovedovalci pripravljajo oddaje povsem brezplačno, sami iščejo in pripravljajo informacije, ponekod pa jih po svojih močeh podpirajo društva.

ŠPORT

Na širšem območju Melbournu deluje edino slovensko društvo, ki se imenuje: *Slovenian Sport Club St. Albans*. Slovensko društvo Melbourne ima že več let mladinski tim nogometašev, ki ga tudi vzdržujejo. Slovenci se ne vključujejo tako množično v različne športne aktivnosti, kot pripadniki drugih etničnih skupin. Sem ter tja splava kakšen slovenski priimek med avstralskimi športniki.

Vendar pa imajo vsi slovenski klubi, ki imajo svoje domove, primerno urejena balonišča in organizirajo različna medklubna tekmovanja, tudi z neslovenskimi klubi. Pred dvema leti sta dva Slovenca druge generacije dosegla dobre rezultate, da sta zastopala Avstralijo na evropskem mladinskem prvenstvu.

OSTALE AKTIVNOSTI

Pri nekaterih društvih obstajajo Lovsko-ribiške družine, ki občasno prirejajo skupne lovske pohode, ribiška tekmovanja in druga srečanja. Poleg tega organizirajo najraznovrstnejša meddruštvena tekmovanja, na primer s streljanjem z zračno puško, lov na divjad in različna družabna meddruštvena srečanja. Lovci imajo svoje »jagerske« uniformne in tudi po potrebi in posebnih prilikah sodelujejo v paradah.

V preteklosti je obstajalo več raznih organizacij, ki so bile izrazito politične narave, usmerjene skrajno desno. Lahko bi rekli, da je šlo za nekakšen podaljšek predvojnih strank in pobudniki tega so bili večinoma medvojni protikomunistični borci in njihovi simpatizerji. Njihov cilj in propaganda je bila: nobenga sodelovanja z domovino razen s Cerkvijo. Na različne načine so skušali bojkotirati in onemogočiti delo društev in posameznikov, ki so bili na kakšen koli način povezani z domovino. Največja tarča so bila Slovenska izseljenska matica in seveda jugokonzulati. Včasih so bili nekateri posamezniki docela smešno donkihotovski. Zato v takih skupnostih sicer ni bilo pravega in resnega oporečništva, vendar pa je to hromilo resno delo v

društvih. Ob »slovenski pomladi« so se nekateri - posebno v času osamosvajanja – »reciklirali«.

Vsekakor, žal, ni mogoče mimo dejstva, da se je zaradi tudi vsiljene politične neenotnosti veliko dobronamernih in sposobnih društvenih in kulturnih delavcev za vselej umaknilo. Razprtije pa so upočasnjevala vso društveno dejavnost in- kar je najhuje-izgubili smo velik del mladine.

SLOVENSKI ČASOPISI IN TISK

S slovenskim tiskom se v Avstraliji ne moremo kaj prida pohvaliti. Verski mesečnik MISLI je edino slovensko glasilo, ki spremlja slovensko skupnost že 45 let. Vsa druga tiskana občila so imela kratko življenje. Takšno usodo je na primer doletela prvi laični glasili Slovensko kroniko in Žar, ki sta izhajala že v petdesetih letih. Podobno je bilo v kasnejših letih z drugimi.

Tako večina tiska predstavljajo društvena glasila, ki imajo prav tako podobno, četudi različno usodo. Nekatera izhajajo razmeroma dolgo, druga le krajši čas, odvisno od prizadevanj in vztrajnosti odbornikov in njihovih urednikov. Med tovrstnimi publikacijami kaže omeniti glasilo Slovenskega društva Melbourne VESTNIK, ki so ga večkrat preoblikovali, vendar še naprej vztrajno izhaja in je bil že večkrat na dobri poti, da postane vseslovensko glasilo v Avstraliji. Večina drugih publikacij ne odstopa iz okvirov društvenega delovanja.

Slovensko društvo Sydney je imelo precej relativno dobrih glasil: Slovenska kronika, Društvene novice, Avstralski Slovenec, Triglav, glasilo istoimenskega društva, ki sta bila na primerni kakovostni ravni, in sta v precejšnji meri prinašala ne le dogajanja iz svojega okolja ampak tudi iz domovine. Danes teh glasil ni več, pač pa društva, v Perthu, Brisbane, Melbourne in verjetno še kje, svoja interna glasila izdajajo periodično in po potrebi.

Poleg društvenih časopisov smo imeli pred časom dve leti in pol tedensko slovensko stran v jugoslovanskem časopisu NAŠE NOVINE in istotako dobrih sedemnjst let in pol v NOVO DOBA.

Verska središča izdajajo periodično in tedensko svoja glasila in oznanila.

V tem času imamo Slovenci neodvisen slovenski list, štirinajst dnevnik Glas Slovenije, ki zhaja v Melbourne. V Sydneyu pa izhaja že tretje leto trimesečnik v angleščini The Australian Slovenian Review, ki ga izdaja mladina, rojena v Avstraliji.

Društva so sem ter tja, po potrebi, izdala kako večjo publikacijo, kot S. D. Sydney za učence Slomškove šole Prvi koraki, klub Triglav lično izdelan Koledar, društvo Planica v Wollongongu dve publikaciji za Kmečki ohceti, katere so priredili. Slično so izdajala druga društva občasne publikacije.

Nekateri avtorji knjig so našli svoje založnike v domovini, ena je išla pri Mohorjevi družbi v stari Gorici, največ pa jih je izšlo v samozaložbi.

KULTURNE AKTIVNOSTI

Vsa društva in verska središča skrbijo za različne redne in občasne prireditve kot so na primer vsakoletni Mladinski koncerti, proslave materinskih in očetovskih dni, kulturne praznike in drugo. Po društvenih in cerkvenih dvoranh vadijo in nastopajo pevski zbori, folklorne skupine, igralske družine, predvajajo slovenske filme,

Prizadevne matere in žene so sebi, možem, predvsam pa otrokom šivale narodne noše, ki jih imamo že kar lepo število po vsej Avstraliji, nekateri pa so si jih nabavili v domovini. Slovenske narodne noše s kranjskimi marelami so zelo opazne na raznih povorkah, festivalih in tudi ob raznih cerkvenih slovesnostih. Pred leti ko je letalska družba Qantas odprlo progo do Beograda, smo ob tej promociji, kar sedem stevardes oblekli v slovenske narodne noše. Prav tako je ob neki priliki sprejemanja visokih častnih gostov v enem ekskluzivnih hotelov v Sydneyu naš harmonikar nategoval meh v narodni noši. Takih priložnosti, kjer smo se Slovenci.spodobno predstavili jih je

bilo več, tudi po drugih mestih.

V Wollongongu sta izstopali dve kmečki ohceti leta 1975 in 1978, kjer je v paradi sodelovalo približno 700 ljudi, na ulicah pa jih je spremljalo vsaj 7 tisoč gledalcev. V Melbourneu so nepogrešljive naše narodne noše na vsakoletni paradi Moomba, v Adelaide pa sodelujejo na festivalih. Tudi na odrih so Slovenci v Avstraliji odigrali kar lepo število slovenskih iger, med njimi Cankarjeve HLAPE in Levstikovega MARTINA KRPANA. Največ iger so postavili na oder Slovenci v Sydneyu.

Literati so imeli svoje literarne nastope, pevci koncerte, likovni umetniki skupinske ali samostojne razstave. Nekateri med njimi uživajo mednarodni sloves, Rapotec, Mejač, Vojsk, Gomboc. Med likovne umetnike sodi tudi Franc Benko, restovrator, ki se je ovekovečil z impozantnim mozaikom, s podobo sv. Cirila in Metoda, katera krasi slovensko cerkev v Kew-Melbourne.

Zelo dragoceni so kulturni obiski iz domovine. Prva ansambla, ki sta gostovala v Avstraliji, sta bila ansambel Lojzeta Slaka in Fantje s Praportna leta 1972. Kot zadnji gostje so lani v novembru 1965 gostovali - ŠTAJERSKIH 7. Med tema pa se je zvrstilo kar lepo število kulturnih skupin iz domovine in tudi zamejstva. Po dvakrat sta v Avstraliji gostovala Slovenski in Ljubljanski oktet.

Med nami so nastopali tudi gledališčniki s Partljičevim delom *Moj ata socialistični kulak*. Trikrat sta gostovala Tone Kuntner in Tone Gogala, prvi z dramsko skupino in literarnimi nastopi, drugi pa z monodramo.

V Avstraliji smo organizirali kar nekaj likovnih razstav, nekatere so bile le za avstralsko občinstvo, ki pa seveda niso obšle tudi slovenskih skupnosti. Kar precej razstav se je zvrstilo po društvenih dvoranih naših slovenskih umetnikov v Avstraliji.

Pred leti je gostovala v Avstraliji svetovna znana pianistka Dubravka Tomšič-Srebotnjak.

Tri slovenska društva se ponašajo z doprskim kipom Ivana Cankarja Triglav v Sydneyu in Slovensko duštvo s Francetom Prešernom. V Melbourneu pa ima klub Jadran poprsje Otona Župančiča, vsa tri so delo Zdenka Kalina.

Resnici na ljubo naj omenim še naše književnike, kot že omenjeno, da v tropu teh, tudi doma nekaj pomenijo in jih upoštevajo. To so naši pesniki, ki pišejo dvojezično, tudi prevajajo, to so: Bert Pribac, Pavla Gruden, Jože Žohar, vsi so tudi spretni publicisti. Cilka Žagar piše prozo dvojezično, in kot taka v tej zvrsti pisanja uspeva. Manj poznat je pesnik, Peter Košak, žal je premlad umrl in premalo objavil, da bi prišel do vrha in da bi ga spoznali po njegovih delih. Ali res ni nikogar, ki bi izdal njegova dela? Dela se mu krivica! Imamo še vrsto plodnih pesnikov, ki imajo nekaj lepih del, vendar vseh res ne poznam.

Za velik del kulturnih dogajanj je zaslužna Slovenska izseljenska matica, ki je organizirala, posredovala ali gmotno podprla kulturna gostovanja med Slovenci v Avstraliji. Slovenske šole je tudi zalagala z učbeniki, knjižnice s knjigami, radijske urednike in voditelje pa z glasbenimi in drugimi gradivi.

DISKRIMINACIJA, MULTINACIONALNOST IN MULTIKULTURA

Ni je dežele ali države na svetu, kjer ne bi posamezna etnična skupina na svojski način doživljala diskriminacije. Lahko bi rekli, da je to splošen pojav in ta »izvirni greh« ne bo nikoli in nikjer izkoreninjen.

Ne le Slovenci, vse rase in narodnosti v Avstraliji so tako ali drugače kot posamezniki diskriminirani. Še posebej to velja za domorodce, posebno v preteklosti. Aboridžini, ki so v resnici edino avtohtono ljudstvo in pravi lastniki avstralske celine.

V zadnjih desetletjih, odkar so bili sprejeti novi zakoni, posamezna vladna telesa pa skrbijo za

njihovo uresničevanje, se ta razmerja občutno spreminjajo. Tako sem celo ob mojem prihodu v Avstralijo kmalu opazil, da je veliko manj diskriminacije nad priseljenci, kot je bilo pred štirimi desetletji v zahodni Evropi.

V zgodnjih sedemdesetih letih je namreč laburistična vlada začela temeljiteje uresničevati politiko multikulture oziroma večnacionalisti, seveda pa gre pri tem za dolgotrajen proces.

Vsekakor smo z medskupinskimi lobiji dosegli že marsikaj, etnični radio in TV sta danes vključena v S.B.S. (Special Broadcasting Service), podpora kulturnih dejavnosti, poučevanje matičnih jezikov, različne vrste socialnih pomoči, službe tolmačenja in podobno. Kot je bilo že omenjeno, pa je izjemno pomembno, da je slovenščina postala kot šolski predmet na gimnazijah enakopravna z drugimi jeziki. Slovenci smo bili z ostalimi jugoslovanskimi narodi nekdanje skupne države kar tretja najštevilčnejša etnična skupnost, vendar se nismo veliko povezovali. Redka izjema so bili kulturni nastopi ob nekaterih praznikih.

POLITIČNA USMERJENOST IN DELOVANJE

Čas je pokazal, da Slovenci nismo kaj prida politiki. Vsaj v Avstraliji se je bore malo Slovencev vključevalo v politične stranke, zato tudi nimamo svojega zagovornika v nobenem parlamentu. Le leta 1976 je bil na listi liberalne stranke izvoljen v senat Milivoj Lajovic, Slovenec iz Sydneya. Žal se je kot politik precej distanciral od slovenske skupnosti, pričakovali smo boljše odnose in več sodelovanja.

Pravi ljudski tribun, vnet zagovornik Slovencev, je bil dolgoletni senator Tony Mulvihill, Avstrelec irskega porekla.

Pri letošnjih marčnih volitvah je kandidiral za poslanca v federalni parlament v Avstraliji rojen Slovenec na listi liberalne stranke v volilnem okrožju v Viktoriji, ki pa je že po tradiciji dolga leta, volilni okraj v rokah laburistov. Zato na volitvah ni uspel. Sodeč po raznih kazalcih, se Slovenci širom po Avstraliji bolj nagibajo k laburistom kot k drugim strankam. Kolikor mi je znano, na lokalni ravni, v občinski svetih trenutno sedijo vsaj trije Slovenci, vendar je to nezanesljiv podatek,

Avstralija je ogromna in morda jih je še veliko več.

Večina Slovencev v Avstraliji je apolitična. To sicer ne pomeni, da se politično ne opredeljuje, da nima svojega izdelanega prepričanja, vendar se zdi, da je pasivna zato, ker nima visokega mnenja o politikih in jim ne zaupa.

Z dogajanjem doma smo dokaj na tekočem, glede na razdalje, ki nas ločujejo, bi lahko rekli, da smo dobro informirani.

Večina Slovencev, generacija, ki se je šolala doma po vojni in odraščala v težkih razmerah, kljub vsemu ni bila pripravljena prekiniti vezi z domovino; glede na okoliščine smo jo, kolikor je bilo mogoče redno obiskovali, prav tako pa je tudi Avstralija imela dobre odnose z bivšo SFRJ. Zaradi tega smo se morali prerekati s takoimenovanimi *kvazi politiki*, največkrat zaradi namišljene različnosti in se dokazovati, da smo patrioti in Slovenci. To nas je kar nekaj let usodno razdeljevalo in hromilo društveno delo, bolj kot si to danes želimo priznati!

Za razliko od argentinskih Slovencev, mi nismo imeli in nimamo dovolj sposobnih ljudi, da bi se mogli duhovno in kulturno sami napajati, zato je bila nuja, da smo imeli stike z matičnim narodom. Ta zveza je bila edina zelena veja, iz katere smo črpali svoje moči, da ne bi duhovno in kulturno še bolj ohromeli. V tem pa smo si tudi sami sebi napravili veliko škode, ki se predvsem odraža pri mladih.

Vseeno pa smo ob slovenski pomladi in v času osamosvajanja dokazali, da znamo biti ne glede na različna mnenja tudi enotni.

HUMANITARNE IN DRUGE ZBIRALNE AKCIJE

Raznih nabiranih akcij med slovensko srenjo v Avstraliji ni bilo prav malo. Prvič se je zbiralo po potresu v Skopju, nato so se vrstile še številne druge akcije, na primer po potresu v Posočju, na Kozjanskem, za vodovod v Halozah in še ob drugih priložnostih.

Organizirali smo tudi zbiralne akcije za takomenovane kulturne namene, kot so bile na primer: Trubarjev dolar, potem akcije za cerkvene ustanove za obnovo sakralnih objektov širom Slovenije.

Kar nekaj let smo vzdrževali z darovi slovenski lektorat na Macquarie univerzi v Sydneyu.

Ena najbolj obsežnih nabiranih akcij je bila organizirana v podporo demokracije v Sloveniji; DEMOS je prejel več kot 64 tisoč dolarjev. Po desetdnevni vojni ob osamosvajanju smo zbrali približno 266 tisoč dolarjev, ki smo jih posredovali v Slovenijo. Sprejele so jih razne ustanove in nekateri posamezniki, ki so potrebovali pomoč.

V drugo skupino so sodili prostovoljni prispevki, namenjeni slovenski skupnosti. Društva in verska središča so zbirala denar za nakup zemljišč, ko pa so ta bila odplačana, smo nadaljevali z zbiranjem za gradnjo domov in cekrva ter pomočnih objektov.

V vseh teh številnih akcijah smo nabrali veliko denarja in vse zgradbe, ki jih imamo danes so vredne kar nekaj milijonov dolarjev. Poleg vzdrževanje zgradb, slovenski verniki vzdržujejo svoje duhovnike, podpiramo kulturne dejavnosti. Vse društvene domove in verske objekte smo zgradili s prostovoljnim delom in dolarji iz slovenskega žepa. Redkeje smo zbirali denar za pomoč, ki bi jo potrebovali naši rojaki. Sodelujemo pa prav tako pri številnih zbiranih akcijah v avstralski skupnosti, saj smo njen del. In seveda plačujemo davek avstralski državi.

Če pomslimo na dejstva, da v slovenski skupnosti aktivno sodeluje le približno 10% Slovencev, naseljenih po razstresenih avstralskih prostranstvih, vidimo, koliko bremena odpade na ramena posameznikov. V zvezi z nabiranimi akcijami naj še omenim organizacijo »HELP« (pomoč), ki deluje v Sydneyu. V preteklosti je bilo tako nabrano več kot 20 tisoč dolarjev za otroško kliniko v Ljubljani. Predsednica te organizacije Eleonora White bo te dni predala ček za 10 tisoč dolarjev bolnišnici v Murski Soboti, denar je tako namenjen otrokom. To omenjam, ker dogodek sovпада s tem zapisom in predstavitvijo Slovencev v domovini.

SKLEPNA BESEDA

Ta zapis je nastal spontano, ko smo člani Izseljenskega sveta za Slovence po svetu zbirali gradivo za razstavo v domovini, ki smo jo poimenovali **BRIDGE-MOST**, predstavitev avstralsko-slovenskega umetniškega in kulturnega delovanja v Sloveniji '96. Razstava najprej odprta v Ljubljani, nato še v Trebnjem, Mariboru, Postojni in v zamejstvu v Trstu in Tinjah na avstralskem Koroškem.

Pisanje torej nima zgodovinske in dokumentarne vrednosti, je – kot sem omenil v naslovu – le skromen poskus na najkrajši možen način orisati življenje in delovanje Slovencev v Avstraliji s poudarkom na družbenem (družabnem) in kulturnem življenju od začetka priseljevanja do danes. Zato v tem orisu ni veliko imen, števil in ne statistik. Zavedam se, da nikakor ne bi mogel imenovati večine, kaj šele vseh, ki so se kakor koli angažirali, nosili breme in dodali levji delež pri oblikovanju in izgradnji naše slovenske skupnosti. Nekateri so se izjemno veliko žrtvovali, in ti bi zagotovo zaslužili priznanje vsega slovenskega naroda. Gonilna sila vseh teh izjemnih ljudi je bila zavednost in ljubezen do vsega, kar je slovenskega in do domovine. Tako si prizadevamo ohranjati kulturno dediščino, ki so jo nam zapustili predniki.

Upravičeno smo lahko ponosni, kar smo Slovenci dosegli. Bilo je veliko lepih stvari, marsikaj ni bilo zabeleženo in je že utonilo v pozabo. Lahko pa bi dosegli še veliko več, če nas ne bi kdaj pa kdaj tudi razjedala naša (vse)slovenska bolezen – neenotnost!

našega pristno slovenskega. Poznam ljudi, ki so v vseh štirih desetletjih kot društveni delavci prijemali za vsako delo, ustanavljali in vodili društva, se ukvarjali z organizacijo, peli v zborih, sodelovali v igralskih skupinah... Marsikdo se je moral spričo okoliščin preskusiti tudi v govorništvu, moral je napisati zapisnik, poročilo, ali pa članek v društveno glasilo, čeprav tega prej še ni počel in to ni njegov poklic. Nestetokrat je bilo treba znati prijeti tudi za lopato, metlo – in pero!

In ne nazadnje naše delo ovira tudi dejstvo, da smo tako zelo raztreseni po vseh koncih in krajih te prostrane celine. V večjih krajih ali mestih nismo strnjeno naseljeni in kamor gres, je daleč. Tudi k slovenski maši ali na društveno prireditev 50 ali tudi 100 km je povsem običajna – vendar ne vedno uresničljiva – stvar.

Da, tak je naš dar – domovini na oltar! Ne glede na vse težave smo prepričani, da se moramo še naprej povezovati v društvih in z domovino, to je preprosto naša življenska nuja. Marsikoga je prav to rešilo, da ni popolnoma utonil v tujini, da ni zašel s poti, se predal mamiloni ali utapljal svoje stiske in skrbi v alkoholni omami. Na skupnih prireditvah so se sklepala poznanstva in prijateljstva, znanstva so se spremenila v trdnjše vezi, prenekateri Slovenec in Slovenka sta si tako našla svojega življenskega sopotnika!

Tako smo kot skupnost lažje premagovali domotožje, si medsebojno pomagali, se vključevali v družabno življenje in v večnarodno avstralsko družbo. Čeprav smo v manjšini, smo del nove domovine – Avstralije.

Navzlic vsemu smo ostali Slovenci, zvesti svojemu narodu, lojalni avstralski državljan, ostajamo pa dvoživke, razpeti med dvema domovinama.

Nismo se mogli popolnoma izkoreniniti in ne povsem ukoreniniti.

Peter Česnik

TYRANNY OF DISTANCE

I finally got away,
I and 300 more.
We are herded like sheep,
Inspected, weighed and
Labelled.

And there are dreams,
And fears, and expectation in
All 300 and more.

The pilot said "Contact"
And there was silence until
We are in the air
All 300 and more...

And so are dreams and visions
Faces in the mob like sheep
In a dry paddock,
All 300 and more.

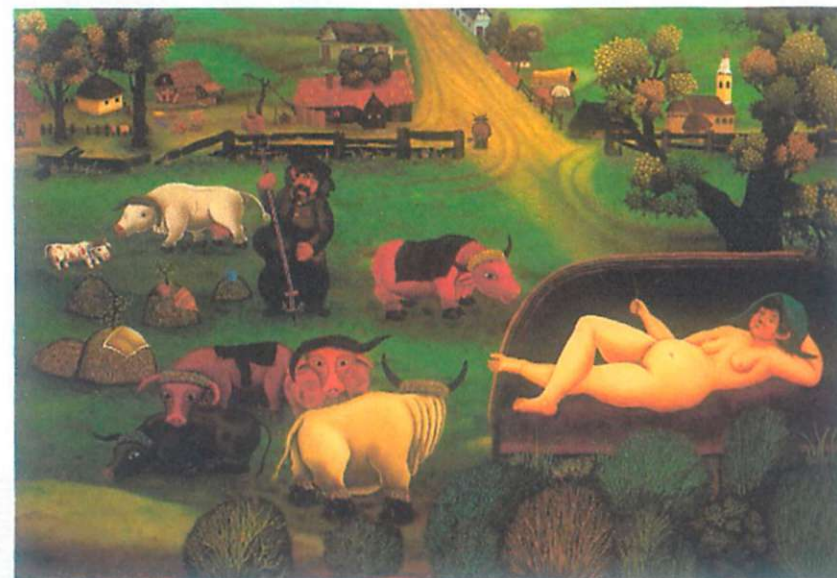
Champagne and drinks arrive,
And dinner, and sweets,
Yet there is no rest of
Body and soul
All 300 and more.

The sun is setting on the port side
Sleep is just a futile wish.
Yet every minute we are closer
To the love of our dreams
All 300 and more...

Kako pa naša Jadviga ? (P.G.)

Rousseau, Henri: The Dream of Yadvigha (History of Naïve)

Generalic, Josip: The Hlebina Jadviga (History of Naïve)

“Jim bomo že pokazale”, so prisegale deklice... (P.G.)

V Muzeju novejšje zgodovine Celje so v sredo odprli zanimivo razstavo Dekleta in šola, ki so jo pripravili v zgodovinskem arhivu Ptuj v sodelovanju s celjskim muzejem. Tjaša Mrgole Jukič, ki je prispevala besedilo v zloženci k razstavi, piše o razvoju šolstva od Grkov prek Rimljanov do danes. Med drugim omenja, da so bile ženske po 13. stoletju deležne splošne izobrazbe le kot redovnice skupnosti dominikank ali klaris. Mnogo deklet je dobilo izobrazbo kar doma: na gradu, dvoru ali v bogati mestni hiši. V 16. stoletju je Trubar v skladu s porajajočim se naprednim evropskim duhom zahteval, naj v šolo hadijo vsi: bogati in revni, mestni in vaški, deklice in dečki. Prvo javno dekleško šolo so v Ljubljani ustanovili leta 1703. Prva doktorica naravoslovnih ved v Sloveniji je bila Angela Piskemik (1886 – 1969). J.S.A (DeloAug 2000)

S kotičkom očesa – Izvimo fotokroniko so pripravili Švicarji, ki so na razstavi S kotičkom očesa zadnjih sto petdeset let svoje zgodovine ponazorili s po eno fotografijo za vsako leto med 1848 in 1998. Objavljeni Utopisti na Monte Verita (gre za plesalce plesne skupine Rudolfa von Labana, fotografiral pa jih je Johann Adam Meisenbach) simbolizirajo leto 1914. (Delo Aug 2000)

CREED OF PEACE

I am guilty of war when I proudly exercise my intelligence to the disadvantage of my fellow man.
I am guilty of war when I distort others' opinions which differ from my own.
I am guilty of war when I show disregard for the rights and properties of others.
I am guilty of war when I covet what another has honestly acquired.
I am guilty of war when I seek to maintain my superiority of position by depriving others of their opportunity of advancement.
I am guilty of war if I imagine my kin and myself to be a privileged people.
I am guilty of war if I believe a heritage entitles me to monopolise resources of nature.
I am guilty of war when I believe other people must think and live as I do.
I am guilty of war when I make success in life Solely dependent upon power, fame, and riches.
I am guilty of war when I think the minds of people should be regulated by force, rather than be reason.
I am guilty of war when I believe the God I conceive is the one others must accept.
I am guilty of war when I think that a land of a man's birth must necessarily be the place of his livelihood.

-ANON.

C R E D O

Kriv sem vojne, kadar ošabno uporabljam svojo inteligenco v škodo sočloveka.
Kriv sem vojne, kadar z zvijačo, mišljenje tistih, ki se z menoj ne strinjajo, prikažem predrugačeno.
Kriv sem vojne, kadar ne spoštujem pravice in lastnino drugih.
Kriv sem vojne, kadar hlepim po blagu, ki si ga je drugi pridobil na pošten način.
Kriv sem vojne, kadar se hočem na svojem superiornem položaju obdržati s tem, da drugemu prikrajšam možnost napredovanja.
Kriv sem vojne, kadar si domišljam, da smo jaz in meni sorodni - privilegirani ljudje.
Kriv sem vojne, kadar sem prepričan, da mi dediščina, daje pravico na monopol naravnih bogatstev.
Kriv sem vojne, kadar sem uverjen, da drugi morajo misliti in živeti kot jaz.
Kriv sem vojne, kadar je moj življenski uspeh odvisen izključno od moči, slovesa in bogatstva.
Kriv sem vojne, kadar smatram, da je ljudsko pamet treba usmerjati, ne z razsodnostjo - ampak s silo.
Kriv sem vojne, kadar sem prepričan, da edino takega Boga, kot si ga predstavljam jaz, morajo sprejeti tudi
Kriv sem vojne, kadar mislim, da je dežela, v kateri se nekdo rodi, nujno dežela - njegovega kruha.

PREVEDLA, PAVLA GRUDEN

Hedi Eržen

Življenja poti

Strme in ozke
so življenja poti,
včasih napolnjene
le z oazo prešernosti.

Veliko ovinkov
s spremljavo neviht
nam popestri,
življenja navdih.

Vsaka ovira na poti
nas nekaj nauči,
vsaka višava
razgled popestri.

Sonce in luna
nam kažeta pot,
da bi le znal,
kam, ta naš človeški rod?

Hubert Močivnik

JESEN ŽIVLJENJA

*Usiplje z drevja se listje uvelo,
pripravlja narava na zimski se sen,
najlepši čas leta je zlata jesen,
vse se v prelestne je barve odelo.*

*Jesen tudi v naše življenje prihaja,
nevidno, a vztrajno sive nam lasje,
leta neizprosno naprej le hite,
rahlo korak že postaja.*

*Če prav si zastavil v mladosti korak,
izbral še pravilno življenje si pot,
ne išči več drugih, ne hodi drugod,
pot pravo vsak išče, ne najde je
vsak.*

*Lepa naj vsem bo ta naša jesen,
srečnih in zdravih čim več si želimo,
misli nadležne vstran napodimo,
sončen naj dan naj bo vsak zaželen.*

Aleksij Pregarc

CORPSE WITH A BEGGARS SACK

a beggar turned into a thief
and the thief kept stealing
filling his bag
forgetting about his beggar's troubles
but he never noticed
his neighbourhood envied him
the increasing roundness of his sack

and yet is not natural to steal
to turn from theft to gentle regret
and then, honoured and clean
sail off into the sky

to heaven went the thief
with his golden sack
and left the corps of dreams to the envious

Ivan Burnik Legiša

Iz cikla:

tota
(slovenska)
kri

In že spet!
še ena krsta,
še en pogreb,
še ena črna maša,
še ena prazna stolica
mrzlo vame zija.

Neusmiljena smrt
se je zopet skrivno sklonila
in kruto odrezala rožo,
ki je duhtela
kot najlepša,
najbolj žlahtna cvetlica.

Ko v globoki žalosti
mi stiska srce bolečina,
lačne jame
anonimno zevajo
in s črnim pajčolanom mahedrajo
kot če bi v moji osamljeni sredi
res že pogнала kal - pogina.

čarode ji življenja
moji
bakrenjaki
železnjaki
slast izziva
med
prosojnimi ljudmi
imam
svoje sonce
resnico
svojega sveta
resnico
svojega Boga
brez
bližnjice
na goro
notranje vedrine
veličastje
zgodbe srca
ki
ni moglo
do luči

Rudi Stopar

Deseti brat

BERT PRIBAC - BRONASTI TOLKAČ

PONOVNA IZDAJA

Oznako »ontološko pojmovano izseljenstvo« je zapisal Matjaž Kmecl v spremni besedi k pesniški antologiji avstralskega Istrana Berta Pribca *Prozorni ljudje* (1990). Čeprav je opredelitev široka, je natančna, glavna črta Pribčevega pesništva. Ko sem decembra 1982 kot predstavnik Društva slovenskih pisateljev in novinar Dela obiskal slovenske rojake v Avstraliji, sem že ob pregledovanju gradiva uvidel,

da moram biti pozoren zlasti na naslednje pesnike: Bert Pribac, Jože Žohar, Peter Košak, Pavla Gruden in Daniela Hliš. Avstralski literarni krog je imel Pribca za absolutno prvega pesnika, saj je bil njegov *Bronasti tolkač* tudi prva knjiga slovenskih izseljencev, ki je 1962 izšla na peti celini.

Osemnajst let pozneje ostajajo razmerja podobna, zdomska literatura je dokaj pregledna. Izdaj zapisov in študij je že toliko, da je opomba v letošnji Caprisovi izdaji Pribčevega pesniškega izbora *Bronasti tolkač* in druge pesmi, češ da je Pribac rojakom še premalo znan, najbrž bolj dramilo istrskim domačinom. Tudi Pribčevo pesništvo je najbrž zaslužno, da slovenski pesniki v Avstraliji že 40 let po svoje, z (ontološko pojmovanjem izseljenstvom) ažurno sledijo raznolikim sodobnim pesniškim tokovom v matici. Ob tem nas poleg vedno znova svežega Pribčevega pesništva prepričajo tudi neverjetni artistični napredek sydneyškega Prekmurca Jožeta Žoharja (kar so pokazale nedavne objave v *Sodobnosti*) pa za zdomske razmere zelo modernega, žal prezgodaj pokojnega Petra Košaka v Melbournu, in ne nazadnje zavirljiva pesniška in literarno organizatorična vitalnost Pavle Gruden.

Stikov z matično poezijo ne omeniam s kakšnimi morebitnimi ideološkimi namigovanji, ampak zavoljo problemov, ki sem jih v *Večeru* izrazil ob izidu pesmi Vladimira Kosa, nadarjenega pesnika in slovenskega duhovnika na Japonskem. Ti problemi, ki so najbrž aksiomi tudi za sedanje in bodoče naše literarno izseljenstvo, so nevarnost, da se zdomsko pesništvo iz teh ali drugih vzrokov (v najbližji preteklosti predvsem ideoloških) getoizira, s tem pa »postara« zaradi zanemarjenega nujnega nenehnega stika z domačim pesniškim jezikom in sploh načinom pesniškega estetskega spoznavanja. Ob Pribcu tako razmišljanje govori avstralskemu Istranu v prid, kar je, dober zgled ne le avstralskemu slovenskemu literarnemu krogu, ampak književnemu zdomstvu sploh. Ta problem bo najbrž ostal tudi v prihodnjem književnem izseljenstvu, saj globalizacija in vključevanje Slovenije v evropske in svetovne povezave najbrž izseljenstva ne bosta omejila, marveč kvečjemu pomnožila (seveda ne več iz nazorskih, ampak bolj »civilnih« razlogov). Naj mi prijatelj in vrstnik Pribac (roj. 1933), s katerim sva neko avstralsko decembersko poletno noč v njegovi gostoljubni hiši (baje jih je v svojem 40-letnem bivanju v Avstraliji zgradil kar nekaj) v Canberri premlevala slovensko poezijo do zore, ne zameni, če pišem tu bolj poročilo kakor estetsko kritiko. V obravnavanem primeru je to neizbežno, ker je za presojanje in sprejemanje zdomskega pesništva tako pri nas kot na tujem, kjer nastaja pomembno, kakšno literarno popotnico je avtor prinesel iz domovine in kako je jo ustvarjalno razvijal daleč od doma. Bert Pribac je začel pesnikovati kot koprski dijak in potem študent primerjalne književnosti v Ljubljani, spominjamo se ga zlasti iz *Mladih potov*. Pisal je ekspresivno poezijo s prvinami impresionizma in intimizma, vse troje je bilo takrat v slovenski liriki v modi. Vendar je že v *Bronastem tolkaču*, ki je zmeraj vrh njegovega ustvarjanja, čeprav je tudi v *Kljunu golobice* (1973) v najlepšem pomenu liriziral svojo pisavo, razvil izrazito svojo, možato različico ontološke, mestoma celo eksistencialne pesniške estetske spoznavne in mnenjske ubeseditve. Pomena *Bronastega tolkača* so se zavedali tudi izseljenci v Argentini, saj je Tine Dabeljak imel to delo za zgodovinsko in literarno pomembnost. Po njegovem je »smisel te pesniške zbirke v modernem pesniškem slogu in filozofskem iskanju smisla bivanja v tem kaotičnem svetu duha«. Pribčeva svojskost se napaja iz neizčrpne istrske ljudske umetniške dediščine in avtorjevega optiranja za življenje (kot bi rekel

iz neizčrpne istrske ljudske umetniške dediščine in avtorjevega optiranja za življenje (kot bi rekel Marjan Kramberger), namesto za esencializme, konceptualizme in druge izme. Razdalja med življenjem in upesnjevanjem ali »transferom življenja v poezijo«, kot se je ob Prozornih ljudeh izrazil Matjaž Kmecl, je pri Pribcu kratka in neposredna. Če k temu prištejemo še Pribčevo jezikovno imaginacijo in metaforiziranje v nazornih jezikovnih slikah, ki mestoma mejijo že na haikuje ali celo aforistično izražene pesniške misli, dobimo pristnega Pribca, čigar poetiko bi se dalo primerjati z naivnim slikarstvom. Tako vidi pesnik tudi samega sebe: »Mislil sem si vedno, da imam bogato dušo in neko prirodno odkritost, ki meji že skoraj na otroško naivnost«. Vezanih oblik skorajdane uporablja, ritme in melodije pa kdajsi obogati s skritimi rimami in asonanciami ali kot semjedrnato zapisal: »Pribac razvija dognan pesniški izraz na osnovi slovenske strejše, pa tudi sodobne pesniške kulture, oboje pa skuša oplajati z angleško pesniško izkušnjo« (Delo, 19. 5. 1983). Med Avstralskimi Slovenci je bil Pribac tudi formalno med najbolj izobraženimi, saj je v vselitveni deželi dosegel magisterij bibliotekarstva in bil knjižničar v državnem ministrstvu za zdravstvo v Canberri. Ontološkosti njegove pozije si brez izobrazbene kulture ne bi mogli predstavljati.

France Forstnerič

Obisk kraljice

Ob njenem obisku v Canberri

V svojem življenju nisem videl
te prave kraljice nikdar
do tistega dne, ko je sklenila,
do običajne daljine njenih mej.

In nekega dne
so bile ulice polne barv in ljudi
in iznad kojice
je pomahala z ruto,
verjetno, da bi prepodila
izobilje muh, ki jih je tukaj najti.

Bila ni posebnega -
ženska zrelih let
in nabrekla polti,
taka, kot jih je videti mnogo:
skrbno poesana in obleena,
kot da bi pravkar prila iz trgovine
na Collins Street*
ali pa z zelenjavnega trga
izpod mestnih vrat.

Pomahala je z določenim nasmehom,
ki ni bil ne odljuden ne priljuden,
namenjen nobenemu posebej.
Tisti smeh bi morda pogrel zrelega mokega
v slastno nezavest,
a kako noj pogreje narod in skupnost plemen,
ki jih prevzema led?

In potem se je vrnila v svoj svet,
zdolgoasena od sprevedov,
sprejemov in stiskanja rok.
Morda si je v resnici elela biti le ena,
ki si eli drube in toplote svojega moa.

Tistega dne sva jo z eno
spremljala e no pot
/v drubi tisočev ljudi/.

Ko sva zvečer vrnila se domov,
utrjena od pranih cest,
zaspala sva kot kladi,
ne da bi pravljica o lepi kraljici
motila najin sen.

Bert Pribac

* Collins Street je ulica z imenitnimi trgovinami
v Melbourneu

Dnevnik s poti

V mestih vzdolž jadranske obale
opazujem Evropo,
ta pristan debelušnih turistov
z vseh strani in vetrov sveta,
in gledam ruševine
lepo izklesanih kamnov stoletij
v obalnih mestih,
med rdečimi vasicami,
med oljčnimi nasadi,
in potem carinske postaje,
smrdeče po postanem bencinu.

Izbrano oblečeni marksistični dandyji srednjih let
ob kavarniških mizicah na pločniku
mečejo oči na najstniška telesca,
medtem ko srkajo hladni amareto.

Evropa je poleti množično drstenje
ob obalah Sredozemskega morja
in alpskih rek ter jezer,
v moreči sopari pasjih dni.

In potem sledijo samozadovaljevalne spovedi
v katedralah domačega plemena
v Rimu, Krakovu, Madridu, Avignonu in Splitu.

Potem, ko sem preživel petinpetdeset let
pod južnim križem
in sem zdaj tudi sam turist,
čutim, kot da sem tuj.
In se sprašujem: sem sploh še eden njih

Bert Pribac

“SKOZI OGENJ IN PEPEL”

Nekaj mnenj o knjigi Ivanke Škof

Lansko leto, to je 1999 l. je Slovenska Izseljenska matica založila in izdala knjigo, slovenske izseljenke v Avstraliji Ivanke Škof: *Skozi ogenj in pepel*. Z ozirom, da je avtorica poznana le bolj zamejski in izseljenski Sloveniji, je knjiga dobila kar zadovoljiv odziv tudi v domovini, posebno na Primorskem, odkoder Ivanka prihaja in kjer so ji tekla mladostna leta.

Ivanko Škof poznamo v Avstraliji kot kulturno delavko, v Melbournu kot dolgoletno učiteljico slovenskega jezika, v krogu SALUKA, kot agilno sodelavko SVOBODNIH RAZGOVOROV, saj je vedno rada sodelovala s svojimi prispevki; tako s svojimi pesmimi, raznimi članki in revijo vedno podpirala moralno in gmotno.

Zato je več kot pravično, da se ji na tem mestu, v zadnji številki, toplo zahvalimo za vse kar ji revija S.R. dolguje, za ves njen trud in delo, ki ga je vlagala v slovensko skupnost. Žal, med slovenskimi mediji v Avstraliji, ravno reviji S.R. ni *»uspelo«* omeniti knjige omenjene avtorice. Nezaslišano!

V naslednjih vrsticah beležimo nekaj mnenj o njeni knjigi, katera so bila zapisana ob izidu knjige. Prvo, dodajam še nekaj mojih pripomb in vtisov. Mnenja sem, da je njeno pisanje biografskega značaja, zgodbe, ki jih podaja so nemalokrat žalostne do bolečin. V pisanju občutiš tožbe, prizadetost in vso bolečino ranjene duše, otroka in doraščajočega dekleta. Njeno otroštvo kot ga opisuje je za las podobno otrokom naše generacije, tudi moje! Okupacija, vojna nasilja, nasilno potujčevanje v šolah, nato težke poveljne razmere v domovini. Čemur sledi odhod od doma v tujino, v begunstvo in v izseljenstvo. Nato razmere in življenje izseljenca, graditev slovenske skupnosti v Avstraliji in še bi lahko naštevali! Imam občutek, da ji je življenje nakladalo težka bremena. Ali povedano po Cankarjevo: *»..kot, da je bila zaznamovana že ob rojstvu...«* Življenje ji res ni prizanašalo s preizkušnjami.

Jože Prešeren glavni urednik Rodne Grude je v DELU z dne 15.7.99 med drugim zapisal takole: *»Že ob prvem bežnem pogledu knjige bralec pomisli: Res to knjigo bi moral prebrati sleherni slovenski učitelj, da bi znal ceniti okoliščine, kakršne ima na voljo slovenska šola. In morala bi jo prebrati sleherni ženska, da bi vedela, kaj vse so morale prestati ženske nekdanje. Prebrati bi jo moral tudi sleherni Slovenec, ki živi na tujem pa si ne upa ali noče priznati, kaj vse je moral pretrpeti, da si je v tujem okolju ustvaril novo življenje«*.

Pesnik Bert Pribac meni takole: *“Ivanka v svoji knjigi ne govori le o sebi, temveč poda zgodovino Primorske in dogodke gledane skozi otroške oči, poveljnih let v Sloveniji in Jugoslaviji in pove nam tudi kako je doživela tujino”*.

Pesnica Pavla Gruden: *“Mislim, da Ivankina knjiga bi bila čudovita snov za film. Knjigo *Skozi ogenj in pepel* sem prebrala v eni sapi. Ob branju sem se nasmejala, ponekod pa mi je vsebina priklicala solze na oči. Knjigo držim na nočni omarici in vsak večer preden zaspim, pogledam na njene platnice, čudovito ilustracijo Vasje Čuk, ki je res vklenil vanjo vso lepoto in ob enem tragiko Primorske žene. Nehote v svoji zamisli tavam z malo Ivanko in njeno sestro po kameniti poti proti Trstu in na tržnico”*.

Med drugimi tudi njene bivše učiteljice-kolegice kot njene učenke, danes matere, katere so prebrale knjigo se pohvalno izražajo o knjigi, ki so jo prebrale pr. učiteljica Natalija Podreka ji v pismu čestita takole: kot n. *“Ivanka, vse kar si zapisala v Tvoji knjigi o Izoli drži. Podobno sem doživljala to mesto ob bivanju tam z mojimi straši. Všeč mi je tvoj opis porednosti in vitalnosti, kljub tragičnosti v tvojih otroških letih. . Čestitam”*!

Ivanka dobiva, živi kot sama z veseljem pove, tudi prijetne telefonske klice od bralcev iz Slovenije, Trsta, celo iz Argentine in sveda iz Avstralije kjer.

Lojze Košorok

ŠTIRIDESET LET DELOVANJA SLOVENSKEGA DRUŠTVA SYDNEY 1957 — 1997

Uvodna beseda

Ta zapis je nastal kot skromen poskus da na najkrajši možni način predstavimo delovanje Slovenskega društva Sydney v dobi 40-letnega obstoja. Pisanje ima sicer dokumentarno in zgodovinsko vrednost, ker ima osnovo v dokumentaciji, zapisnikih in poročilih društvenega arhiva. Poudarjam pa, da je ta zapis še nepopoln in ne dokončno urejen! Očitno v arhivu marsikaj manjka. Ni vseh sejnih zapisnikov, niti zapisnikov občnih zborov, da ne govorim o korespondenci. Vendar moramo upoštevati dejstvo, da posebno v prvem obdobju društvo ni imelo svojih lastnih prostorov in so si zapisnikarji in tajniki podajali dokumentacijo iz roke v roko.

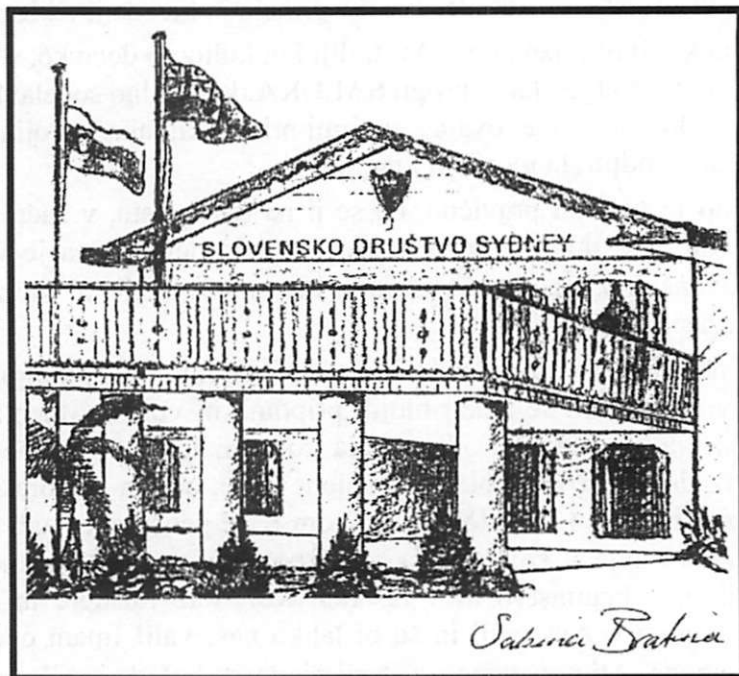
Zavedam se, da bi bil ta zapis lahko boljši in popolnejši, če bi si kdorkoli vzel več časa, da preštudira dokumentacijo, ki je na razpolago, ali da se pogovori z nekaterimi odborniki, ki bi lahko marsikaj povedali in dodali. Da je društveni arhiv trenutno tak, kot je, gre zasluga Olgi Lah, ki je v zadnjem trenutku pred pripravami za 40. obletnico arhiv uredila kolikor je mogla.

Kot je omenjeno, je to le kratek opis, za popolnejšo kroniko si bo kronist moral vzeti veliko več časa, zbrati in prečitati bo moral vse članke v revijah, ki so kdaj poročali o društvenem delovanju, predvsem so to MISLI, ŽAR in vsa društvena glasila, nato slovenske strani v časopisu NAŠE NOVINE in NOVO DOBA, RODNI GRUDI in koledarji Slovenske izseljenske matice, melbournski VESTNIK in morebiti članki v drugih časopisih in koledarjih v zamejstvu in tudi domovini.

Težko in odgovorno delo! Zato se mi naj ne zameri, če marsikdo v tem zapisu ne bo našel svojega imena ali dogodka, ki bi bil omembe vreden! Štirideset let je relativno dolga doba! Za društvo lep in visok jubilej. Društvenih dogodkov bi bilo za debelo knjigo. Veliko dogajanj ni bilo nikjer zapisanih, veliko lepega je že zdavnaj šlo v pozabo, ostalo pa je veliko lepih spominov. Vsega ne bo mogel zapisati nihče! Bilo bi pa priporočljivo, da bi se društveni arhiv še uredil in dopolnil, kolikor je to mogoče.

Vsi vemo, da so med pokojnimi že številni člani, med njimi tudi trije predsedniki. Ludvik Klakočar, vidna osebnost v naši skupnosti, dolgoletni pevovodja več pevskih zborov, glasbenik in organist. Jože Čuješ, dolgoletni kulturno-društveni delavec, pionir naše skupnosti, ki je s svojim delom posegal na vsa področja društvenega in kulturnega življenja Slovencev v Sydneyu. Že leta 1961 je bilo njegovi soprogi podeljeno častno članstvo, prvo te vrste nekomu, ki ni slovenskega rodu. Jože Čuješ je dajal ton in smernice društvu v Sydneyu – legendarna osebnost! Jože Petrič, dolgoletni član odbora S:D:S., ki je z izredno požrtvovalnostjo delal v društvu in zunaj njega, za dobrobit naše skupnosti. Isto bi veljalo za člana Lucijana Kosa, ki je že tudi med pokojnimi. Med pokojnimi je že tudi veliko zaslužnih članov, ki so marsikaj postorili v prid društva. Vsem naš spomin!

V tem zapisu je tudi manj podatkov iz zadnjega obdobja, ki ga imamo še vsi najbolj v spominu. Skušal sem s podatki osvetliti predvsem prvo obdobje pionirskega dela, ke se nam vedno bolj odmika iz našega spomina. Sam sem v društvenem odboru deloval 11 let. Večino glavnih akterjev poznam osebno, zato poznam težave

in vse naše skupne probleme, s katerimi smo se soočali. Vedno sem z zanimanjem spremljal društveno življenje, kot vso ostalo skupnost, in delovanje drugih organizacij in ustanov. Sodeloval sem v slovenskem tisku in občasno poročal o našem delovanju v občinah v Sloveniji, največ pa v našem tisku v Avstraliji. Slovenskemu društvu ob jubileju prav iskrene čestitke!

Prihod prvih Slovencev v Avstralijo

V letu 1997 mineva 40 let odkar je bilo uradno ustanovljeno društvo, ki ga danes poznamo pod imenom *Slovensko društvo Sydney*, in katerega obletnico smo svečano praznovali 27. in 28. septembra 1997.

Slovenstvo na območju Sydneya pa se ne začne z letnico 1957, pač pa se je začelo vsaj že 8 let prej. Prvi val Slovencev je v Avstralijo prišel med 1947 in 1950. To je bila tako imenovana politična emigracija, ki je bila prisiljena zapustiti svoja ognjišča, naj so bili izgnani, bodisi od okupatorja med drugo svetovno vojno ali od poveljnih oblasti v domovini. Drugi in največji val Slovencev pa je prišel med leti 1950 in 1960, še vedno begunci, ki smo domovino zapustili zaradi slabih razmer, tako političnih kot ekonomskih. Po letu 1960, in pozneje, je prihod Slovencev kljub oddprtim mejam bistveno manjši, po leti 1975 je priseljevanje komaj omembe vredno.

Priseljevanje med prvo in drugo svetovno vojno je bilo neznatno, ve se le, da kakšne organizirane skupnosti niso imeli. Očitno, tega dela emigracije ni nihče raziskoval; vemo le, da so bili iz Primorske, odkoder so se umikali pred italjanskimi fašisti. Koliko je nas Slovencev na območju Sydneya, bo ostala skrivnost. Različni pisci omenjajo, da nas je od 3 do 10 tisoč. Možno, dejstvo je, da smo za Melbournom največja skupina.

Združevanje

Naravno je, da se Slovenci radi družimo med seboj, v tujini še toliko bolj težimo drug k drugemu; jezik, navade, skupna usoda naroda, kultura in sto drugih dejavnikov nas povezuje.

Prva združevanja Slovencev so bila zbira taborišča. Omenjam le nekatera: v Viktoriji Bonegila, Greta pri Newcastlu, v okolici Sydneya pa St. Marys. Tam so se Slovenci med seboj spoznavali in od tam odhajali naprej po Avstraliji. Nekateri so se naselili kar v St. Marysu, če so le našli v bližini zaposlitev. Po pričevanju le-teh se je že v taborišču in kasneje izven njega začelo organizirano združevanje. Sem sta iz ZDA prišla dva slovenska duhovnika, patra Beno Korbič in Klavdij Okom in leta 1952 so ustanovili list MISLI, ki izhaja še danes.

Prvo organizirano skupnost so imenovali *Slovenska zveza* (nekateri pravijo tudi Zveza Slovencev?) in je predhodnica današnjega društva. Prirejali so že zabave po okolici Sydneya – v Darlinghurstu leta 1954. Istega leta Jože Čuješ izda prvi laični časopis *Slovenska kronika*. Po podatkih, ki jih imam, so izšle le tri številke. V St. Marysu so kupili tudi zemljišče, za bodoči slovenski dom. Vendar ga slovenska skupnost ni zmogla odplačati in obdržati. Leta so imeli v St. Marysu prvi slovenski *Tabor*, slovensko bogoslužje, romanja in podobno. Širili so slovenske knjige, ki so jih naročali v Celovcu, Gorici ali Trstu. Glavno vlogo je imel Jože Čuješ, pojavljajo pa se imena: J.Voršič, L.Glogovšek, J.Forte, ing. J.Jež, dr. Linther, S.Tory, F.Bresnik, J.Šuštar, I.Stanjko, T.Černuta in drugi.

Pri združevanju Slovencev v Sydneyu in drugod po svetu je slovenski duhovnik tisti, ki prvi povezuje Slovence, jim poskuša pomagati in je njih duhovni vodnik. Tudi v Sydneyu niso bili izjema. Posebno prvi so bili potrebni društvu in ti so bili: že omenjena patra Beno in Klavdij, za njima pa patri R.Pivko, B.Ambrožič, O.Hajnšek, V.Jenko in dr. I.Mikula. Ti so bili med prvimi, ki so bili tudi najbolj povezani z društvom in tudi v kasnejši dobi z ostalimi slovenskimi organizacijami. Vso slovensko dušno pastirstvo v Avstraliji so prevzeli frančiškani. Vsi omenjeni so prišli iz ZDA, kasneje so prihajali duhovniki iz matične frančiškanske province iz Slovenije, z izjemo dr. Mikule, ki je bil škofijski duhovnik, iz avstrijske Koroške. Z ureditvijo Verskega središča v Marylandu v kasnejših letih, slovensko društvo ni prav nič izgubilo, nasprotno, vsa slovenska skupnost se je dopolnjevala in postala za marsikaj bogatejša.

Štirideset let obstoja društva bi nekako razdelili na tri obdobja. Prvo obdobje, ko je društvo delovalo brez

svojih lastnih prostorov in v katerim je opravljalo pionirsko delo. To bi bilo nekako od ustanovitve do nakupa zemljišča v Hosley Parku – 1957-1969. Drugo obdobje do graditve doma, društvenih prostorov v Wetheril Parku. In tretje obdobje po postavitvi novega doma, časovno, od leta 1985 naprej.

USTANOVITEV SLOVENSKEGA DRUŠTVA V SYDNEYU

Proti koncu leta 1956 je končno dozorela ideja, da se ustanovi organizacija, ki bi povezovala vse dobronamerne Slovence in si ustanovila svoj DOM! Pater Bernard Ambrožič je v Woollahri, na 121 Queen Streetu imel v najemu hišo, last frančiškanskega reda, v kateri je novo ustanovljeno društvo dobilo svoje prostore. Pobudniki in sklicatelji so bili: Milivoj Lajovic, Ljenko Urbančič, Jože Čuješ, Milan Pleterski, Janez Klemenčič, Stanislav Rapotec, Oton Turnšek, Robert Mršnik in Štefka Fretze; ti so 12. januarja 1957 sklicali sestanek, na katerem so izbrali pripravljalni odbo. Njih naloga je bila, da skliče in izvede ustanovni občni zbor. Pripravljalni odbor so sestavljali: predsednik Milivoj Lajovic, podpredsednika Ivan Plesničar in Simon Pevc, tajnika Ljenko Urbančič in Tončka Vodopivec, blagajnika Janez Perko in Niko Krajc. Odborniki: Milan Pleterski, Alojzij Kepa in Jože Renko.

Ustanovni občni zbor je bil 2. februarja 1957 v prostorih 121 Queen Street, Woollahra. Takrat je bil izvoljen prvi odbor, sprejeta prva pravila, v katerih je bilo zapisano: »SMOTER DRUŠTVA: POVEZATI VSE ONE DOBRONAMERNE SLOVENCE, KATERIM JE PRI SRCU KULTURNI IN MATERIALNI DOBROBIT TER SVOBODA SLOVENSKEGA NAROD! DRUŠTVO JE NESTRANKARSKO IN SI POSTAVLJA ZA VZOR DEMOKRATIČNE, KRŠČANSKE IN ČLOVEČANSKE PRIDOBITVE.«

V upravni odbor so bili izvoljeni enoglasno:

predsednik:	Milivoj Lajovic	častni predsednik:
podpredsednik:	Simon Pevc	p. Bernard Ambrožič
podpredsednik:	Ivan Plesničar	nadzorni odbor:
tajnik:	Ljenko Urbančič	p. Bernard Ambrožič
podtajnica:	Tončka Vodopivec	Stanislav Rapotec
blagajnik:	Janez Perko	Jožef Cej
ref. za kulturo:	Neva Rudolf	Niko Krajc in
gospodar:	Milan Pleterski	Konrad Švajcer
odbornik:	Alojzij Kepa	

V prvem poslovnem letu so uredili prostore v domu, ustanovili kulturni krožek, uspela so nedeljska popoldanska predavanja in družabni večeri. V domu je bilo tudi nekaj stanovanj, predvsem za samce.

Društveni tajnik Ljenko Urbančič je postal upravnik doma. Hišo so dobili v najem tudi za naslednje leto, 1958 in trije direktorji so bili odgovorni za red in plačilo. Klakočer je organiziral pevski krožek, ki pa se ni obnesel. Podoben poskus ni uspel niti z igralsko skupino. Imeli pa so v Paddingtonu pet uspešnih zabav.

Naslednji **redni občni zbor** za naslednje poslovno leto je bil v domu 15 februarja 1958. V upravni odbor je bilo izvoljenih osem oseb, nadzorni odbor pa pet. Predsednik Janez Perko, tajnik Ivan Gologranc, blagajničarka Tončka Vodopivec.

Že 4. januarja t.l. je igralska družina Slovenskega društva Melbourne gostovala v Sydneyu z igro ŽUPANOVA MICKA. Vsekakor dogodek, prva slovenska igra v Sydneyu! Končno je to bil povod, da sta bila 15. marca ustanovljena dramska skupina in pevski zbor. Pri igralski družini sta se predvsem angažirala Vlasta Cergol in Karel Dolenc. Prvo igro naštudirajo in jo priredijo 22.7.58 v Maccabean Hallu. Igro GLAVNI DOBITEK ponovijo v Paddingtonu in 19. oktobra že z njo gostujejo v Newcastleu. Ta dan je tudi rojstni dan tamkajšnjega slovenskega društva TIVOLI, ki deluje še danes.

Igralska družina si je nadelala ime »SOČA«. Končno se ime društva preoblikuje v ime: SLOVENSKO DRUŠTVO SYDNEY, (SLOVENE ASSOCIATION SYDNEY) kakor ga uradno imenujejo še danes. Vrstijo se različna predavanja kot na primer S. Rapotca: *Umetnost družabnosti* in še druga.

Zaradi nezadovoljnega upravljanja doma se večkrat menjajo upravnik in oskrbniki. Končno upravništvo prevzame predsednik Janez Perko, oskrbnišvo pa Franc Valenčič. Problemi nastajajo zaradi nediscipliniranosti nekaterih stanovalcev in tudi gostov. Porodi se ideja, da se ustanovi pravnomočna družba, ki bi upravljala dom in izvedla nakup lastne hiše. Sklenjeno je bilo, da se konec junija, ko se izteče najemna pogodba, začno pogajati za nakup hiše.

Tretji redni občni zbor je bil 17. januarja 1959 za naslednje poslovno leto, v domu na Queen Street 121, Woollahra. Izvoljeni so bili za predsednika Janez Perko, za tajnico Vlasta Cergol, za blagajnika Marjan Kovač in še šest odbornikov. Na zboru so potrdili nakup hiše in društvo naj bi bilo pokrovitelj in prispevalo začetni kapital. Ustanovili so in tudi registrirali družbo SLOVENE DOM Pty. Ltd.

Na njihovem prvem občnem zboru so bili izvoljeni kot direktorji družbe naslednji direktorji: Janez Perko, Ludvik Klakočer, Dušan Lajovic, Jože Čuješ in Emil Fretze. Takrat so imeli okrog 30 delničarjev, ki so obljubili, da bodo kupili delnico v višini 50 funt-sterlingov. Vendar se je pozneje pokazalo, da hiše v Woolahri niso mogli obdržati niti kupiti, zato je prišlo do nakupa hiše na Metropolitan Rd., 7, Enmore.

Dramska skupina SOČA postavi na oder komedijo NE KLIČI VRAGA, s ponovitvijo v Wollongongu in igro DOKTOR. V okviru verske organizacije pa so v Paddingtonu v cerkveni dvorani 26. novembra uprizorili igro TRIJE VAŠKI SVETNIKI, v režiji Karla Dolenca.

Četrti redni občni zbor je bil v novem domu, Metropolitan Rd., 7, Enmore, 6. februarja 1960. V upravni odbor so bili izvoljeni: predsednik Ludvik Klakočer, tajnik Jože Čuješ, blagajnik Dušan Lajovic ter pet odbornikov.

Klakočer sprejme funkcijo pogojno, dokler se ne najde primerne osebe, predsedniško mesto v juliju prevzame Janez Klemenčič. Odbor je imel veliko dela z urejanjem prostorov, da so bili primerni za družabna srečanja članov in Slovencev. Zaradi medsebojnih nesoglasij društvo ni objavljalo svojih dejavnosti v Mislih ali Žaru, zato je tajnik Jože Čuješ začasno ali po potrebi izdajal informativno okrožnico pod imenom NAŠ DOM. Viden je osip članstva. V režiji Jožeta Čuješa igralska skupina SOČA naštudira in uprizori igro ZDRAVNIK PROTI LASTNI VOLJI. Prvič v tej dobi nastopijo otroci s pevskimi in baletnimi točkami, skupno z igro dne 9. decembra 1960. Redno pa se prirejajo že utečene zabave.

Na naslednjem **petem občnem zboru**, 14 januarja 1961, so bili izvoljeni: predsednik Janez Klemenčič, tajnica Vlasta Cergol, blagajnik Stane Salobir in še pet odbornikov ter trije v nadzorni odbor. SOČA naštudira Finžgarjevo igro VERIGA, ob avtorjevi sedemdesetletnici. Igro so ponovili v Paddingtonu in v Blacktownu. Povsod je bil obisk nezadovoljiv.

Janez Klemenčič je izobilkoval društveni znak: emblem z znakom knježjega kamna, v vencu nageljnov, z napisom Slovensko društvo Sydney. V tem poslovnem letu ostane društvo brez svoje strehe, družba pa je zaradi finančnih težav hišo prodala. Odslej so odborove seje v zasebnih prostorih, sprva pri ge Cergolovi, nato pri L. Kmetiču in več let pri gdč. Tončki Vodopivec. Zabave se prirejajo v najetih dvoranah.

S prihodom p. Odila Hajnska v Sydney so v naslednjih letih igralska skupina in pevci za vaje dobili prostore v frančiškanski dvorani na Oxford Streetu v Paddingtonu.

Društvenemu odboru je ob nizkih prihodkih odplačevanje postalo težko breme. Nekateri delničarji družbe, ki so obljubili vplačevanje delnic se teh obljub niso držali. Tudi s strani direktorjev družbe je bilo očitno premalo zainteresiranosti, medsebojnega sodelovanja med direktorji in odborniki društva skoraj ni bilo.

Avgusta leta 1957 je začel izhajati list ŽAR, sprva last urednika Ljenka Urbančiča, nato ga je izdajal konzorcij. Ker je bilo društvo v prostorih slovenskega doma v Woollahri, ki ga je imelo v najemu društvo, je večina menila, da je ŽAR društveno glasilo. To so sklepali tudi po tem, ker je list pač poročal tudi o društvu. Zaradi nesoglasij in neresnosti posameznikov je kmalu prišlo do zaostritve med Društvom – Žarom – Mislimi in posredno tudi družbo Slovene Dom Pty. Ltd. Prišlo je do neljubih posegov, odstopov od funkcij, izključitev iz društvenega odbora in članstva, urednik Misli je celo dal ostavko na svoje dosmrtno častno predsedništvo

in iztopil iz društva. (Zapisnik seje 7.3.1959). Od devetih izvoljenih odbornikov so konec poslovnega leta ostali le trije, ostali so bili kooptirani v odbor.

Kljub vsemu pa so se posamezniki trudili na vseh področjih društvenega in kulturnega delovanja in voz slovenstva vlekli naprej. Posledice so bile logične in slovenska skupnost je za vselej izgubila marsikaterega odličnega delavca. Kakor že, pionirsko delo je bilo opravljeno v teh prvih petih letih.

Naslednji **občni zbor** je bil v prostorih Y.M.C.A. na Pitt St., 325, Sydney, 20. januarja 1962. Izvoljen je bil pet članski odbor: predsednik Janez Klemenčič, tajnik Lojze Košorok, blagajničarka Tončka Vodopivec ter odbornika Lojze Kmetič in Lucijan Mozetič. Soglasno je bil sprejet predlog, da se podeli častno članstvo Mr. & Mrs. Milton Jarvie. Predsednik po treh mesecih odstopi, predsedniško mesto prevzame Lojze Košorok, tajništvo pa Lojze Kmetič.

Poleg že redno vpeljanih zabav se društveno delo osredotoči na kulturno delo, s prihodom agilnega patra Odila se je delo razmahnilo. Zečne se s šolo, imenovano *Slomškova šola*, sprva v Paddingtonu, nato v Leichhardt in Cabramatti. V organizaciji KARITAS se ustanovi godba, na oder postavijo igro TRIJE TIČKI in igro SVOJEGlavček. V režiji Ivana Koželja pa igro DVA LAŽI-ZDRAVNIKA. V okviru društva je bil 5. maja prirejen materinski dan z izredno bogatim programom in 6. oktobra ob 100 letnici Slomškove smrti Slomškova proslava. Na obeh so nastopali v večini otroci Slomškove šole. L. Klakočar že pridno vadi moški zbor, ki že začenja z nastopi na raznih prireditvah. Na Miklavževanju pater Bernard podeli učencem Slomškove šole lepo izdelana spričevala. Navzočih je bilo več kot 40 otrok.

Občna zbora za leti 1963 in 1964 sta bila v prostorih Y.M.C.A. Pitt St., 325, Sydney.

Občni zbor za leto 1965 pa v cerkveni dvorani St., Francis v Paddingtonu.

Na omenjenem zboru je bilo odločeno, da se mandat odbora za finančno leto, kakor je v navadi v Avstraliji, konča s 30. junijem. V letih 1963 do sredine leta 1969 predseduje društvu Jože Čuješ in tajništvo vodi vsa ta leta Tončka Vodopivec. Prva tri leta opravlja tudi blagajniške posle, nato od 1965 do vključno 1968. leta blagajno Vinko Ovijač.

Vsa ta leta je povdarek na kulturnem delu. Slomškova šola deluje v Leichhardt, Cabramatti in nekaj let v Condell Parku. Društvu je uspelo, da je vsaka sekcija delovala samostojno, nastopali pa so skupno. Lepo je delovala dramska sekcija pod vodstvom Ivana Koželja. Moški pevski zbor marljivo vadi pod taktirko pevovodje Ludvika Klakočerja. Zbor nastopa pri različnih kulturnih prireditvah, nadene se ime »ŠKRJANČKI«, gostuje v Melbournu, občasno sodeluje s petjem pri slovenskem bogoslužju, prirejajo samostojne koncerte in izdajo LP ploščo. Dramska skupina je nastopila z igrami PRI KAPELICI, RADI OREHA, s to Finžgarjevo dramo so gostovali tudi v Canberri.

Društvo je navezalo stike in sodelovalo z melbournskim društvenim glasilom VESTNIK. V teh letih se izoblikujejo proslave in družabne prireditve, kot so materinski in očetov dan, kurentovanje, Jožefovanje, silvestrovanje in podobno. Te prireditve so postale tradicija in jih društvo pod temi imeni prireja še danes.

Leta 1963 v naši sredini pozdravimo p. Velerijana Jenka, ki prevzame dušno pastirstvo v Sydneyu, kasnejšega ustanovitelja Slovensko versko-kulturnega središča v Sydneyu, s sedežem v Merrylandsu. Oktobra 1968 pozdravimo v naši sredini prvega slovenskega škofa v Avstraliji, dr. Janeza Jenka iz novo ustanovljene slovenske škofije v Kopru.

Ob desetletnici društva priredi odbor v Marayongu slovenski Tabor, ki je bila takrat naj bolj množično obiskana prireditev. Tabor je bil spomin na Majniško deklaracijo in 100 letnico slovenskih Taborov.

Na prireditvah se že pojavljajo narodne noše, prve je za otroke šivala Ivanka Kariž, kasneje pa Marija Košorok in druge. Alfred Brežnik je skiciral nov društveni znak, emblem v treh narodnih barvah z napisom Slovensko društvo Sydney, katerega oblika je bila primernajša za izdelavo značk. To je znak, ki ga poznamo vsi, v uporabi je še danes znak, ki krasi društveni prapor, članške izkaznice in vse društvene tiskovine.

Društvo je izdalo in natisnilo za učence Slomškove šole lepo knjižico, učbenik PRVI KORAKI, priredil Jože Čuješ, ilustrirala Agata Logar. Za učence odličen pripomoček, v nakladi 400 izvodov.

Akcija za dom

Važen mejnik v zgodovini društva je brez dvoma AKCIJA ZA DOM, ki jo je julija 1964 ustanovila skupina 7 rojakov. Na novo se je prebudila želja po lastnem domu. Med seboj so izbrali tri zaupnike, Alfreda Brežnika, p. Valerijana Jenka in Vinka Ovijača. Začeli so zbirati denar. Ob prvi obletnici leta 1965, izdajo brošuro PRVO LETNO POROČILO, naslednje leto 1967, izide Drugo in tretje leto zadnje, Tretje letno poročilo. Do takrat se je v blagajno nabralo 6681 dolarjev. V vsaki brošuri je vidno prikazana vsa tedanja društvena dejavnost. Pravila Akcije postanejo del društvenih pravil Odbor je pripravljala nova društvena pravila, ki naj bi bila registrirana in bi društvo s tem dobilo svojo legitimnost.

Končno se je že resno mislilo za nakup zemljišča in 31. oktobra 1968 je bila podpisana kupna pogodba za zemljišče na Ferrers Rd., 45, Horsley Park, občina Fairfield. Pogodili so se za vsoto 6.600 dolarjev. V imenu društva so podpisali zaupniki, podpisana pa je bila tudi pogodba med društvom in zaupnikom.

Zemljišče na gričku ima prav lep razgled, vse do središča mesta Sydney, Za nakup si je veliko prizadeval Adolf Peršič, ki je dolgo iskal primerno zemljišče in ga tudi našel. Kot prva večja kulturna prireditev na zemljišču je bil Prešernov tabor, na cvetno nedeljo 1969, z mašo, blagoslovom butaric, z bogatim kulturnim sporedom, športom in plesom z godbo. Naj omenim še nekaj prizadevnih odbornikov, ki so vsa ta leta sodelovali in si prizadevali za dobrobit Slovencev v Sydneyu, poleg že prej omenjenih oseb, ki se pojavljajo v tem zapisu, in ti so bili: Rudi Brežnik, Janko Berginc, Mile Klemenčič, Vinko Kobal, Marija Košorok, Jože Marinč, Štefka in Emil Fretze, Matija Okorn, Franc in Marija Ratko, Jamškovi in še bi lahko naštevali.

V zadnjem obdobju društvo naveže prve stike s Slovensko izseljensko matico. Članstvo je naraslo, društvo dobiva na ugledu in slovenska skupnost dobiva svojo obliko in indentiteto. Vzporedno je p. Valerijan zidal cerkev in z organiziranim delom v teh letih postavil temelje današnjemu Verskemu centru v Merrylandsu. V tem času smo se Slovenci že postavili na trdnjša tla in si ekonomsko opomogli. V teh letih so Slovenci začeli z obiski v Slovenijo.

Za **poslovno leto 1969/70** ni na voljo zapisnikov, le iz pravkar tiskanega MEMORANDUMA društvenega pravilnika razberemo novi upravni odbor, ki je v tem poslovnem letu deloval, in to so: predsednik Lojze Košorok, podpredsednik Vinko Ovijač, tajnica Silva Batič, blagajničarka Marija Košorok, ref. za zabve A. Peršič.

Ref.za mladinsko aktivnost Stane Petkovšek, ref. za članstvo Matija Okorn, ref. za soc. P. Valerijan Jenko in gospodar Franc Ratko. Delo nadzornega odbora opravljajo po novih pravilih zaupniki. V tem letu se je odbor trudil, da uredi prostore in zemljišče za primerno delovanje in potrebe društvenih dejavnosti. Redne zabave pripravlja in organizira še v najetih dvoranih. Zamisel je bila, da se čimprej postavi na zemljišču dvorana, za katero je načrte izdelal ing. Ivan Žigon. Vendar do te izvedbe ni nikdar prišlo.

Občni zbor za poslovno leto 1970/71 je bil na zemljišču Ferrers Rd., 45, Horsley Park, 17.5.1970. Zaradi potovanja v domovino, v juliju je odpotovalo 53 članov, je bil občni zbor predčasno. Skupinski polet je organiziral Matija Okorn. Po sklepu zbora dotedanji odbor zaključi svoje delo ob izteku mandata in 4.7.1970 na predajni seji, odborniki predajo svojo dolžnost, v dogovoru z odborniki pa naj bi novoizvoljeni odbor deloval le do registracije. Na seji je prevzel predsedniško mesto Angel Batič. Po sklepu občnega zbora izide prva številka društvenega glasila *Slovenska kronika*, (od koder tudi gornji podatki). Izšle so le tri številke tega lista. Urednik je bil Jože Čuješ.

V tem času se v društvu in odboru pojavijo razna trenja, nekateri v odboru reagirajo kot opzijski poslanci v parlamentu! V odboru je prihajalo do konfrontacij in nesporazumov, delo je bilo do skrajnosti oteženo.

Zaupniki zato skličejo izredni občni zbor društva, ki je potekal 26.julija 1970 v Poljski dvorani v Canley Valeju. Zbor ni prinesel nobenega sklepa, med člane pa je vnesel še več zmede in nezaupanja. Še danes imam

vtis, da so bile takrat na delu nam nerazumljive in nevidne sile!

V decembru sprejme mesto predsednika Ivan Bavčar in tajniško mesto Stane Petkovšek. Ta odbor je deloval do konca marca 1971. **Občni zbor** v Poljski dvorani Canley Vale, 7.3.1971, se takrat zaradi dolgih procedur ni končal, izbran je bil nov odbor, kateremu naj bi predsedoval Jože Čuješ. **Z zborom** se je nadaljevalo 28.3. v društvenih prostorih. Zaradi načelnih nasprotij je protestno odstopilo iz odbora pet članov in zapustilo občni zbor. Razcep ni bil samo v odboru, temveč tudi v članstvu. Od tedaj vodi društvo predsednik Lojze Kmetič.

DRUGO OBDOBJE DRUŠTVENEGA DELOVANJA

Tako prehaja Društvo v svoje drugo obdobje delovanja. Cilji ostanejo isti, predvsem je želja vseh, da čimprej pridejo do svojega doma, kar je želja vseh dobronamernih Slovencev. Končno se društvo registrira 16. avgusta 1971. Slovensko društvo Sydney se pravno ustanovi kot Družba z zavezo, omejeno na jamstvo. Prvi občni zbor kot Družba je bil 7. nov. 1971. Za predsednika je ponovno izvoljen Lojze Kmetič

Prepis zemlje na društvo, kot na legalno družbo se opravi v letu 1975. Tako so zaupniki razrešeni vseh dolžnosti in odgovornosti.

Zidava doma

Prvi odbor, kot vsi naslednji, se spoprime z delom, ki ni bilo lahko. Že pri samih prošnjah za gradbena dovoljenja so naleteli na nepričakovane ovire in birokracijo. Izkazalo se je, da je zemljišče v zelenem pasu in so kakršne koli gradnje do skrajnosti omejene. Za to ni pristojna le občinska oblast, pač pa država NSW. Vsaj ta ima končno veljavno odločitev. Vsi se čudimo, da na to nismo bili opozorjeni vsaj od odvetnikov ob nakupu zemljišča. Po vseh mogočih intervencijah in prošnjah se je našla luknja v zakonu, da je društvo dobilo zeleno luč za gradnjo. Ta »luknja« je našo skupnost drago stala in ker birokratski mlini meljejo počasi, je bil dom zazidan le do polovice. Dom ni bil dokončan, ker je birokracija društvo prisilila v selitev. Zidavo je zaviralo tudi pomanjkanje denarja, pomagali so si s posojili v banki in s kratkoročnimi brez obrestnimi posojili nekaterih odbornikov in član. Postopoma so prostori postali funkcionalni, z vsemi pritisklinami in tudi okusno urejeni. Urejeno je bilo tudi okolje, balinišča, bazen, parkirišče itd. Člani so pomagali z denarjem, prostovoljnim delom, raznimi materiali in podobnim. Član B. Marinič je npr. Na svoje stroške dal urediti avlo, kjer je stalo poprsje F. Prešerna.

Kulturno in društveno delovanje

V lastnih prostorih je bilo družabno in kulturno delovanje lažje in kulturno življenje se je odvijalo nemoteno. Le za večje prireditve in gostovanja so bile najete večje dvorane. V tej dobi je gostovalo kar nekaj ansamblov in kulturnih skupin iz domovine. Tako je imelo društvo leta 1972 v gosteh kot prvo skupino ANSAMBEL SLAK. Nato MINORES, SAVSKI VAL, OTTAVIO BRAJKO, LJUBLJANSKI OKTET, PLANŠARJE in še koga.

V društveni dvorani so nastopili s komedijo Toneta Partljiča MOJ ATA SOCIALISTIČNI KULAK, igralci ljubljanske Drame in Mestnega gledališča ljubljanskega. Izseljenska matica je posredovala, da je društvo dobilo poprsje pesnika Franceta Prešerna, delo akademskega kiparja Zdenka Kalina.

V društvu smo se srečavali z raznimi gosti iz domovine: s kulturniki, novinarji, s pisatelji in pesniki. Imeli smo goste iz AMERIKE, Tony Petkovšek je iz Clevelanda pripeljal skupino Slovencev, ki je zasadila nekaj dreves. Tony pa je posnel prenekateri pogovor z našimi odborniki in rojaki in jih nato predvajal v Ameriki v slovenskih radijskih oddajah. Društvo je navezalo stike z Izseljensko matico, konzulatom, tako so nemoteno prihajale sem knjige, revije, časopisi, filmi in še kaj. Skratka, kulturna povezava je stekla na vse strani, povezani smo bili z domovino in tudi s tukajšnjimi slovenskimi društvi. Končno normalno sodelovanje.

Tudi s poukom slovenščine za otroke so začeli, vendar tu ni bilo veliko sreče. Nekaj več sreče je bilo s folklorno skupino. Takrat jo je vodila Marija Košorok, otrokom je naredila tudi narodne noše. Na tekmovanju 27 etničnih skupin, ki so se pomerile v mestni hiši v Sydneyu, so odnesli prvo nagrado, kot folkloristi z najlepšimi narodnimi nošami. Dobili so pokal in nagrado 500 dolarjev. S folkloro so nadaljevali, s presledki, vse do današnjih dni. Danes pleše že tretja generacija, problem so učitelji, ob vsej dobri volji pa je premalo

profionalnega kadra.

Z ustoličenjem Prešerna je bil na isti slavnosti razvit društveni prapor za katerega ima največ zaslug Tone Bulovec.

V tem obdobju je bila v okviru društva le ena gledališka predstava. VDOVA URŠLINKA je bila odigrana v Strathfieldu 4.sept. 1976. Družabne prireditve so bile v tem obdobju na vrhuncu, krajše proslave, materinski in očetovski dnevi, miklavževanje so že prava tradicija. Prireditve so bile zadovoljivo obiskane in nemalo predstav je bilo nepozabno doživetje. Za družabno in kulturno delovanje imajo v tej dobi največ zaslug Marija in Vinko Ovijač, Danica in Jože Petrič A. Brežnik, F. Stare, L. Kmetič, I. Koželj, posebne zasluge za marsikatero organizacijo na raznih področjih izven društvenega okvira imata Ivanka in Tone Bulovec. Društvo se je povezovalo z raznimi ustanovami, organizacijami, društvi, odbori, politiki itd. Omenjeni se povezujejo z ustanovami, kot je bil takrat Ethnic Radio 2EA, Ethnic Communities Council, Ethnic Affairs Commission, Zveza slovenskih društev Avstraliji in v NSW ter drugimi organizacijami na lokalni ravni. Skratka, društvo se je odpiralo navzven, kot je narekovala politika multikulturalizma.

Časopisni tisk

S svojimi glasili društvo ni imelo posebne sreče. S tem ni rečeno, da ni imelo v svoji sredi sposobnih ljudi. Leta 1971 je društvo izdajalo trimesečno glasilo DRUŠTVENE NOVICE, prvi urednik je bil Alfred Brežnik, od leta 1972 do 1974 je urejevala Vlasta Klemenčič, in od 1974 do 1977 Danica Petrič. Leta 1979 izide društveno glasilo AVSTRALSKI SLOVENEK, ki ga urejuje in upravlja Ivanka Bulovec, pomaga ji Pavla Gruden. To glasilo preraste društvene okvire, postaja zanimivo in si širi krog bralcev. Od leta 1981 naprej ga ureja Jože Žohar, odstopi od urejanja zaradi neprimernih, oz. obrekljivih člankov. V prvi dobi z dopisi sodeluje tudi Lojze Košorok, nato sedelujeta Pavle Bogataj in Darko Borec in še nekateri drugi. Naslednjih poskusov menda ni bilo. Društvo je svoje prireditve oglaševalo preko Radia 2EA, kar je najučinkoviteje, ter v Mislih in Novi Dobi.

Omenili smo že društveno glasilo SLOVENSKA KRONIKA, ki je izhajala leta 1970, izdane so bile tri številke. Glasilo je urejal Jože Čuješ. Vse tri številke nosijo oznako: *Leto III*, s tem je bilo izraženo urednikovo mnenje, da Slovenska kronika izhaja tretje leto, kot nadaljevanje istoimenskega glasila, ki je izhajalo leta 1954/55. leta.

Lovska družina

Ta postane del društva 1977 leta. Uspešno deluje še danes, brez dvoma so imeli lovci veliko lepih doživetij na lovih na divjad ali pri ribolovu. Vsak lov je neka vrsta družabnost, šport, predvsem pa medsebojno prijateljstvo. Navadno se lov konča s piknikom. Vadili in tekmovali so tudi s streljanjem z zračno puško, imajo vsakoletne zabave in večerje in še druge družabnosti. S svojimi lovskimi uniformami so sodelovali tudi na raznih paradah. Občasno so se srečevali s kolegi drugih društev in verjetno »pogruntali« kako duhovito lovsko dogodivščino.

Mladinsko udejstvovanje

Udejstvovanje mladine v društvu je bilo vedno pomanjkljivo. Nikdar in nikomur ni uspelo vključiti v društveno delo mladine. Več kot nekaj skupnih srečanj ni bilo. In to le na »disko« večerih. Častne izjeme so posamezniki, ki so sodelovali s starši v folklornih skupinah in morda petju. Prepričan pa sem, da je imela večina odbornikov napačen pristop in odnos do mladine!

Balinarji so bili, kot pri vseh slovenskih društvih v Avstraliji tudi v Sydneyu vedno aktivni. Odnegli so prenekatero zmago, saj je v društveni vetrini lepo število pokalov in priznanj. Uvedli so tudi vsakoletno tekmovanje za Prešernov pokal. Menda ni bilo vikenda, da ne bi metali krogel. Prirejali so vsakoletna medsebojna tekmovanja, tako na domačem igrišču kot tudi na meddruštvenih tekmovanjih.

V tem obdobju so bili na čelu odborov naslednji predsedniki: L. Kmetič, Dušan Lajovic, Jože Petrič, Tone Bulovec, Vinko Ovijač, Ivan Koželj, krajšo dobo so v tem času delovali še naslednji predsedniki: Drago Raber,

Janez Zafošnik, Henrik Juriševič in Slavko Prinčič. Kot obomiki pa izstopajo: Neva Menart, Saša Lajovic, Vinko in Ivan Kobal, Alfred Brežnik, Ludvik Klakočar, Franc Stare, Dane Brkovec, Drago Raber, R.Čadež, Franc Mramor, Mirko Godec, Lucijan Kos, Dare Borec, Pavle Bogataj, A.Laznik, Karlo Ovijač, H.Šarkan, Jakob Tomšič, M:Rober, J.Kunc, Ivanka Bulovec in drugi.

Po odstopu petih odbornikov 1971. leta bi bilo pričakovati, da se bodo razmere v društvu umirile, meneč, da so bila trenja le političnega značaja, vendar se je pokazalo, da temu ni bilo tako. Prišlo je do medsebojnih trenj, odstopov iz odborov in celo do izključitev, kar ni bilo v prid in ugledu društva. Čas prinese svoje, okolje in razmere se spreminjajo. Nihče, najmanj pa v društvih, kjer se dela prostovoljno, se neče nihče podrežati nekakšni »oblasti« samozvanih *političnih voditeljev* – demagogov, ki so si jemali v zakup »antikomunizem«!

Nestrpnost je napetost še stopnjevala, tako, da je prišlo do neljubih obrekovanj. Šele s posredovanjem odvetnikov in javnih opravičil je prišlo do poravnave. Je pa razumljivo, da je takšna zadeva obremenila društvo tako gmotno kot moralno. Vendar pa so navzlic vsemu nazadnje le zmagali razum, dobra volja in vedno so se našli dobronamerni ljudje, ki so nadaljevali delo v društvu in opravljali svoje poslanstvo za dobrobit slovenske skupnosti, katere vodilo je bila ljubezen do domovine in slovenstva!

TRETJE OBDOBJE DRUŠTVENEGA DELOVANJA

Prodaja Doma in selilitev

Ko govorimo o obdobjih društvenega delovanja v različnih okoliščinah in časovnem prostoru, bi rekel, da je to tretje obdobje, ki ga je društvo živelo v bližnji preteklosti, ki ga živi danes ob praznovanju štirideset letnice Društva! To obdobje bi začeli z letom 1985, ki je pomemben mejnik v delovanju društva. Mejniki neke dobe je vedno nekaj, kar je preteklost in ko se zečanje nekaj novega, kar je bodočnost. Društvo je bilo pred tem, da si mora najti novo zatočišče, na novem prostoru in začeti znova. Decembra 1984 odstopi kot predsednik Ivan Koželj, in njegovo mesto prevzame Štefan Šemek. Na srečo vse slovenske skupnosti se je našel mož zrelih let, ki ve, kaj mu je storiti, kje stoji in kaj skupnost potrebuje in "kaj mož storiti je dolžan". Vrgel se je na delo, zavedal se je, da je prevzel težko breme in težko nalogo. Podedoval je prazno društveno blagajno in čedno vsoto dolgov.

Država je zahtevala vrnitev zemljišča v Horsley Parku, namen te vrnitve je bilo ustvarjanje zelenih pasov v sydneyškemu okolišju. Sicer je zemljišče imelo svojo vrednost, ki jo je država društvu priznala. Obenem je država uvidevno priznala določeno ekonomsko in moralno vrednost, kar je dom pomenil Slovencem v Sydneyu. Tako so bila društvu dodeljena sredstva, na voljo pa nakup novega zemljišča. Odbor se je odločil za nakup zemljišča, v Wetherill Parku. Tu danes stoji slovenski DOM, ponos vsakega Slovenca in dokaz skupnega slovenskega dela v Sydneyu.

Pogajanja za prodajo in nakup novega zemljišča so se vlekla skoraj dve leti, društvo je dobilo izplačilo šele avgusta 1986. V tem času so bili izdelani načrti za novo gradnjo in ti so bili predloženi občini Fairfield. Tudi tu se kasneje pokaže nepredviden strošek, komunalna uprava zahteva več kot 44 tisoč dolarjev za priključke kanalizacije in kar spada k temu.

Zaradi tega in zaradi drugih težav, predvsem birokratskih, se stvar zavlači in z delom in kopanjem temeljev začnejo šele marca 1987. Blagoslovitev temeljnega kamna opravi v p. V. Jenko ob asistenci p.C. Božiča. Z zidavo pričnejo v dugi polovici 1987 leta. Gradnja je napredovala relativno hitro, kajti 23. julija leta 1988 je v novi sezidani stavbi blagoslov DOMA. Svečanost in obred je opravil torontski nadškof dr. Alojz Ambrožič, ob asistenci p. Valerijana in p. Cirila.

Mesec dni kasneje, 22.8. 1988 je že bila prva seja upravnega odbora v novih prostorih. V tem času se začne postopna selitev, prostori so funkcionalni, vendar je še marsikaj za postoriti. Zato se odprtje premakne na 22. april 1989. Od tedaj naprej se že začnejo aktivnosti normalno razvijati. Še nekaj let je trajalo, da so prostori urejeni, kot jih vidimo in uživamo danes

Novi slovenski dom, kakršen je danes, je rezultat dela mnogih rok. Brez dvoma pa gre velik del zaslug za

uspeh Slovenskega društva Sydneyu v desetih letih od decembra 1984 – Štefanu Šerneku. Imel je vizijo o slovenski skupnosti, premogel je zagnanost in energijo, da je premagoval prej omenjena nasprotja. Njegova mirna osebnost je vodila Slovence v društvu od 1984 do 1994, to pa je več kot omembe vredno. Znal si je pridobiti odbornike, člane in prijatelje, da so uresničili to, kar so si zadali kot svojo nalogo.

Vemo, da to delo ni bilo brez težav, a je bilo kronano z uspehom. Vsi sodelavci pri zidavi doma so zapisani na spominski plošči, ki visi v društveni dvorani na vidnem mestu v zahvalo in trajen spomin. Če bi imela tak dom, recimo 20 let prej, bi bila naša skupnost v Sydneyu prikrajšana za marsikatero nevšečnost.

Društvena dejavnost

Kljub gradnji so se že utečene društvene dejavnosti odvijala in nadaljevale, še v prostorih »na hribčku«, v Horsley Parku. V tej dobi je moralo društvo plačevati najemnino v svojih bivših prostorih. Tako so tekle nemoteno redne zabave, balinarji in lovci so bili kot vedno agilni. Lovci so v novih prostorih dobili svojo sobo, ki so jo opremeli »po lovsko« in balinarji so dobili svoje balinišče.

Društvo finančno podpre razne nabirke za kulturne in humane namene. Sodelujejo v šolskem odboru, gmotno podprejo lektorat slovenskega jezika na Macquarie univerzi. Slušateljem tega lektorata podelijo nekaj štipendij. Finančno podprejo igralsko družino v Merrylandsu. Znatna denarna pomoč je bila v času osvajanja dana Sloveniji. Moralno in gmotno je društvo podprlo gibanje za osamosvojitve (DEMOS) preko Narodnega sveta za NSW in takrat izhajajoče glasilo *Slovensko pismo*.

V društvenih prostorih so sprejeli ministra za izseljence v prvi slovenski vladi, dr. Janeza Dularja. Nato predsednika DEMOSA, dr. J. Pučnika. Kasneje še druge ministre, Janeza Janšo, dr. D. Rupla, Lojzeta Peterleta. V teh letih je društvo obiskalo kar lepo število gostov iz domovine: kulturnikov, raznih delegacij, novinarjev, gospodarstvenikov, skupino zdravnikov, politikov in cerkvenih dostojanstvenikov.

Kulturne prireditve in dejavnosti

V novih prostorih so dane vse možnosti, za uspešno delovanje in razvoj vsakovrstnih dejavnosti. Žal so bile in so dane možnosti vse premalo izkoriščene. S krajšimi presledki je delovala in še deluje folklorna skupina, včasih kar po dve. Ti sta občasno gostovali na raznih prireditvah, festivalih, v sydneyški okolici in tudi zunaj nje. Več let je občasno deloval in nastopal moški pevski zbor, ki ga je uspešno vodil Jože Urbas, nekaj časa tudi Š. Šernek. Nastopali so največ na domačem odru, na vseh kulturnih prireditvah. Naj omenim le eno tradicionalno prireditev, vsako prvo soboto v februarju prireja društvo Prešernovo proslavo, ki ima vedno bogat kulturni program. Dejavnost poživljajo gostovanja iz domovine, različni ansambli, solo pevci, pevski zbori in okteti, godbeniki in igralci. Kdo bi znal naštet vse goste, ki so gostovali med nami v Sydneyu? Naj naštejemo vsaj nekatere, kar po spominu: Tu sta nastopili pevki Helena Blagne in Simona Weiss. Z ansamblom MAGNETI je gostovala Neda Ukraden. Nato solist Stane Vidmar. Z domačim ansamblom Veseli Gorenjci je nastopal pevec Alfi Nipič, ki mu je društvo ob tej priliki podelilo častno članstvo.

Ansambel MAGNET je imel ob drugem obisku v Avstraliji s seboj znanega humorista *Jako Šraufencigarja* – Vinko Šimek. Med gosti je bil HENČEK s svojimi godci. KOLEDNIKI s citrami, ansambel BIG BEN, nemara so ti med vsemi najbolj »vžgali«! Odlični so bili pevci in godci ŠTAJERSKIH 7. Gost društva je bil tudi pesnik Tone Kuntner menda kar trikrat. Z monodramskim delom Matjaža Kmecla se nam je dvakrat predstavil gledališki igralec Tone Gogala, prvič je predstavil Andreja Smoleta in ob drugem obisku Frana Levstika (Polnočno kričanje).

V zadnjih letih so nastopili na odru našega društva mešani pevski zbor GALUS iz Celovca. Iz Ljubljane mešani pevski zbor Kliničnega centra: Dr. BOGDAN DERČ. Iz Tržiča na Gorenjskem nam je prepeval mešani pevski zbor ZVON. V novembru 1969 je bil nastop TRŽAŠKEGA OKTETA iz zamejstva-Trsta. Hkrati je bila v društveni dvorani razstava dveh slikarjev M

Ob 150 letnici izdaje Prešernovih poezij pa sta imela svoj koncert akademski solo pevec Dušan Kobal in pianist ter skladatelj Aleksander Vodopivec, živeč v Trstu. Letos 1977 ob praznovanju dneva državnosti, je

nadvse uspešno nastopil oktet LESNA, iz Slovenj gradca, na njihovi turneji jih je spremljal njihov župan Janez Komljanec.

Druge dejavnosti

Leta 1986 je bil ustanovljen Ženski krožek, kjer so članice sprva imele družabna srečanja, ob zidavi doma pa so aktivno pomagale in opravile prenekatero gospodinjsko delo v klubskih prostorih. Posebno so bile dobrodošle v kuhinji. Nekaj let je delovala mladinska sekcija, ki se je zbirala občasno v večernih urah v disku, večjih in drugih aktivnost pa ni bilo. Leta 1992 je bila na posebni prireditvi obeležena 35 letnica društva, med častnimi gosti ni bilo iz preteklega obdobja nobenega zaslužnega člana ali odbornika. Slavnost je potekla brez vsakega povdarka na zgodovini društva.

Več kot omembe vredno je dejstvo, da je imelo in ima društvo že vrsto let v svojih prostorih igralne avtomate, ki so dober vir dohodkov.

Na pragu štiridesetletnice društva

Leta 1994 je bil na občnem zboru izvoljen za predsednika Jože Lah. S svojimi odborniki vestno in uspešno nadaljujejo delo, ki gre že po vpeljanih tirih. V zadnjih letih je bilo pokrito balinišče, in okusno uredili okolico. Lep in drag je bil projekt ureditve športnega kompleksa. S tem je dobilo društvo lepo igrišče za tenis, košarko, odbojko, otroško igrišče. Modernizirali in posodobili so pisarno z aparati, kot so telefoni, faks, aparati za preslikavanje, računalniki in še kaj.

Društveni prostori in pritikline

Društveni dom kaj radi poimenujemo tudi kar klub ali klubski prostori, pač po avstralsko! Društvo razpolaga z dokaj bogato knjižnico, z biljardi v ločenih prostorih, moderno in sodobno opremljeno kuhinjo s hladilniki, jedilnico, skladiščem, modernim barom, ločenimi prostori za igralne aparate, dvorano, ki lahko sprejme do 500 oseb, prostornim odrom; v ozadju so sobe za garderobo, vključno s prhami in toaletnimi prostori. Posebna soba ob odru se uporablja za razne aktivnosti, razstave ali tudi za varstvo otrok. V vhodni avli so na podstavku poprsje Franceta Prešerna, vhodi v pisarno, knjižnico in v dvorano in vhod v nadstropje, na balkon in lovske sobe. Kot pritiklina je lepo pokrito balinišče, med stavbo in baliniščem zelenica, kjer se lahko postavijo šotori. Parkirišče je lepo urejeno, razen ob izrednih priložnostih je dovolj prostora za avtomobile. Omenili smo že lepo športno in otroško igrišče, poleg tega ostaja še kar lep kos zelenice, ki je sicer porasla z drevjem, ostaja še prostoza morebitne dozidave. Pravkar je bil postavljen kozolec, v spomin na 40. obletnico Društva, okrog so nasadili drevje in poimenovali vse skupaj *Prešernov park!*

Ob zaključku naj omenim še imena odbornikov, ki so aktivno in požrtvovalno delovali v tem tretjem obdobju obstoja društva in gradnji Doma in ti so bili: S.Roj, J.Klavžar, E.Ribič, A.Šavle, F.Obid, M. Cerovec, M. Robar, J.Hampton, J.Car, L.Kmetič, L.Ribič, J.Farkaš, D.Rabar, S.Zadravec, I.Kustec, Z.Bazika, S.Trstenjak, J.Smuk, R.Smuk, W.Pušenjak, J.Petrič, S.Nemeš, M.Slobodnik, J.Lah, S.Kopše, M.Smrdež, E&W Žižek in še mnogi drugi. Izredno veliko je postorila in zvesto stala ob možu ob pri zidavi – Anica Šernek. Tudi v tem tretjem obdobju so se mnogi žrtvovali za skupnost; če ne bi imeli tako plemenitih ljudi, ne bi imeli tega kar imamo.

Za konec še tole: društvo zadnje čase nima svojega glasila svojo dejavnost oglašja na radiu in v časopisu GLAS SLOVENIJE, kjer tudi objavlja in poroča o dejavnostih društva.

Že dolgo vrsto let ima za družabne prireditve in plese najete pretežno slovenske glasbenike. Ti so v glavnem začeli muzicirati samo na društvenih prireditvah in so rasli z nami. Ti so ansambel MAVRICA, danes nastopajo pod imenom VESELI GORENJCi. Drugi tak ansambel je bil SREBRNE STRUNE, ki ga vodi Štefan Šernek jr. Nato so še THE MASTERS, ČRNI BARON in še kdo. Več let je s harmoniko spremljal folklorno skupino harmonikaš Martin Konda, nekaj let pa že Rudi Črnčec, ki ustanavlja svoj ansambel. Ob njihovih melodijah je bilo veliko lepih uric.

Upravni odbor S:D.S. ob 40- obletnici:

Jože Lah	Peter Česnik	Lojze Kmetič
Stanko Kopše	Mark Stariha	Alex Varga
Dominik Dobaj	Ivan Koželj	Olga Aščič
Martin Danev	Tony Tomažin	Tony Kinkela
Predsedniki Slovenskega društva Sydney 1957 – 1997		

Od:			do:	
Milivoj Lajovic	februarja	1957	februarja	1958
Janez Perko	februarja	1958	februarja	1960
Ludvik Klakočer	februarja	1960	julija	1960
Janez Klemenčič	julija	1960	aprila	1962
Lojze Košorok	aprila	1962	januarja	1963
Jožže Čuješ	januarja	1963	oktobra	1969
Lojze Košorok	oktobra	1969	julija	1970
Angelo Batič	julija	1970	novembra	1970
Ivan Bavčar	novembra	1970	marca (7)	1971
Jože Čuješ	marca (7)	1971	marca	1971
Lojze Kmetič	marca	1971	novembra	1972
Jože Petrič	novembra	1972	decembra	1973
Lojze Kmetič	decembra	1973	julija	1974
Jože Petrič	julija	1974	septembra	1974
Dušan Lajovic	septembra	1974	oktobra	1975
Vinko Ovijač	oktobra	1975	maja	1978
Anton Bulovec	maja	1978	septembra	1980
Drago Raber	septembra	1980	oktobra	1980
Vinko Ovijač	oktobra	1980	avgusta	1981
Janez Zaffošnik	avgusta	1981	marca	1982
Henrik Juriševič	marca	1982	aprila	1982
Slavko Prinčič	aprila	1982	junija	1982
Ivan Koželj	junija	1982	decembra	1984
Štefan Šernek	decembra	1984	avgusta	1994
Jože Lah	avgusta	1994	oktobra	1997

Sklep

Smo na pragu tretjega tisočletja. Zgodovina nam je bila vsaj v zadnjem desetletju drugega tisočletja naklonjena. Slovencen kot narodu - dobili smo svojo državo!

In tudi nam, ki smo prišli v Avstralijo v drugi polovici tega stoletja. Navzlic neštetim težavam smo našli gostoljubno deželo, ki nas je sprejela za svoje, našli smo svoj drugi dom, svojo drugo domovino. Uživali smo blagostanje in gostoljublje te dežele, sicer daleč od rodne domovine na drugem koncu sveta. Smo sinovi in hčere naroda, ki so ga hoteli mnogokrat izbrisati z obličja Zemlje. Narod je preživel in mi z njimi vsi, ki smo danes po svetu, predvsem zaradi posledic druge svetovne vojne. Smo morda na to že pozabili? Obremenjeni smo s temi posledicami ter z vsemi vojnimi in povojnimi grozodejstvi, ki še vedno negativno vplivajo na naše delo v skupnosti in predvsem v društvih. Vendar smo kljub vsemu, navlic vsem viharjem, skozi katere je moralo društvo, srečno prispeli in se zasedrili ter našli svoj DOM. Vedno so se našli Slovenci, moške in žene, ki so ponovno prijeli za krmilo in otemali čolnič pogube, vsakokrat je zmagala zdrava pamet in prevladala ljubezen do vsega, kar je našega slovenskega!

Sydney september 1997 Lojze Košorok

Boris A. Novak

LJUBEZEN DO BESED

◆ Kdo je pesnik?

Pesnik je vrtnar besed. Pesnik sadi in neguje besede.
Besede zrastejo v pesmi.

◆ Odrasli poslušajo besede, ne da bi jih slišali. –
Pesnik pa je človek, ki ima posluš za besede.

Odrasli berejo besede, ne da bi jih začutili. –
Pesnik pa je človek, ki ima čut za besede.

Odrasli govorijo besede, ne da bi jih pokušali. –
Pesnik pa je človek, ki ima okus za besede.

Odrasli pišejo besede, ne da bi jih poduhali. –
Pesnik pa je človek, ki ima vonj za besede.

Odrasli pri besedovanju sploh ne opazijo besed, zato besede zvenejo
od samote in žalosti. –
Pesnik pa s pesmijo prebudi besede v življenje, da cvetijo in zvenijo.

Kajti pesnik je zaljubljen v besede.
Zato so tudi besede zaljubljene v pesnika.

◆ Odrasli uporabljajo besede, ne da bi jih ljubili.
Tako se besede pokvarijo in postarajo. –
Otroci pa so drugačni. Otroci se z besedami igrajo.

Igra popravi pokvarjene besede.
Igra s starih besed postrga rjo in jim povrne mladostni lesk.
Igra porodi nove, nezastisljane, nezastisljano lepe besede.

Otroci poslušajo besede. Besede so glasba človeških glasov.
Otroci čutijo besede: so mehke? trde? okrogle? špičaste?
Otroci pokušajo besede: so sladke? slane? kisle? grenke?
Otroci duhajo besede. Besede so cvetni prah na rožah stvari.

Otroci imajo radi besede. Zato imajo tudi besede radi otroke.

◆ Vsak pesnik je velik otrok. In vsak otrok je mali pesnik.
Otroštvo je poezija življenja. Poezija je otroštvo sveta.

*Iz pesmarice pesniških oblik
OBLIKE SVETA, 1992*

MINIMALIZEM

Pavla Gruden

Otroci: Ping — pong

"Verniki": bim — bim — BOM

Vojne: bum — bum — bum — BOMBA.

ISKRICE

Kmalu bi imel red, če bi odpustil tiste,
Ki niso ničesar zmožni, obenem pa še
tiste,

ki so vsega zmožni.

FRANE MILČINSKI – JEŽEK

Kdor ni trpel, ne ve ničesar. Ne pozna
niti dobrega niti zlega, ne pozna ljudi,
ne pozna niti samega sebe.

FENELON

Kako prijetno bi bilo življenje, ko bi
ljudje,
ki imajo denar, tega uporabljali tako,
kot
bi ga uporabili tisti, ki ga nimajo.

R. DORGELES

Od dvajsetih oseb, ki govorijo o nas,
jih devetnajst govori slabo, edina
oseba,
ki govori dobro, pa slabo to pove.

ANTOINE RIVAROL

*Ne pozabimo, hudič je v pe-
klu pozitivni lik.*

STANISLAW JERZY LEC

Zdravilo napravi ljudi bolne,
matematika žalostne,
teologija grešne.

MARTIN LUTHER

Ne zaupajte človeku,
ki se nikoli ne smeje.
H.M. DE MONTHERLAND

Veliki narodi so vedno ravnali
kot gangsterji, majhni pa
kot prostitutke.

STANLEY KUBRICK

Slovenci nismo leni, smo pa
žrtve spomladanske utrujenosti,
poletne sopare, jesenske melan-
holije in zimske romantike.

ŽARKO PETAN

OB PRAZNEVANJU SVETEGA LETA 2000

(P.G.)

ZGODOVINA KRŠČANSTVA

Državna založba Slovenije in Tiskovno društvo
Ognjišče, Ljubljana 1992; 688 strani.

... VEMO. DA SE JE JUDOVSKI ROD... ONESNAŽIL S
PRELITJEM KRISTUSOVE KRVI... -

(17 KONCIL V TOLEDU)

Podoba »Nošenje križa« Hieronymusa Boscha (okoli 1450 do 1516; shranjena je v muzeju likovne umetnosti v Gentu) je zelo značilna za protijudovsko propagando v umetniškem ponazarjanju prizorov iz Jezusovega križnega pota. Sicer liki, ki obkrožajo Jezusa s križem, ne nosijo judovskih klobukov in tudi ne drugih znamenj, katere jim je vsilila krščanska srednjeveška družba. Vendar v spačenih obrazih jasno razberemo karikature Judov. Obtožba, da Jude za vse večne čase bremeni krivda za Jezusovo smrt, in pojmovanje, da so za to dejanje sami priklicali nadse prekletstvo, sta cela stoletja zaznamovala odnose kristjanov do Judov. Uradna Cerkev se je še

le pozno izrekla proti take-
mu pojmovanju, ki je med
drugim tudi podpihovalo an-
tisemitizem. Tako je v izjavi
drugega vatikanskega kon-
cila leta 1965 o odnosu Cer-
kve do nekrščanskih ver reče-
no: »Čeprav so judovske
oblasti s svojimi privrženci
pognale Jezusa v smrt, ne
moremo za njegovo trpljenje
kriviti brez razlike ne vseh
takrat živečih ne današnjih
Judov. Zanesljivo je Cerkev
novo božje ljudstvo, a vse-
eno ne smemo Judov prika-
zovati kot od Boga zavrženo
in prekleto ljudstvo, kakor
da bi tako govorilo sveto pi-
smo.« (Slika: Fabbri)

(2000 let krščanstva)

Dva tisoč let je minilo od rojstva tega gibanja, ki je nesporno zaznamovalo vso našo kulturo in civilizacijo in marsikdaj usmerjalo tok svetovne zgodovine. V knjigi ugledne angleške založbe Lion, ki je pred kratkim izšla v slovenskem prevodu Uroša Kalčiča, spoznamo teh dva tisoč let iz kratkih sestavkov več kot šestdesetih strokovnjakov z različnih koncev sveta; urejena je torej na pol kot leksikon, v katerem se je mogoče poučiti o posamezni zaokroženi temi, hkrati pa se posamezna besedila stapljajo v kompleksno podobo razvoja in širjenja krščanske misli od začetka do danes v vseh njenih različicah in jo je zato mogoče brati tudi kot strnjeno, razgibano zgodbo človeškega rodu in njegove omike. Gre za zgodovino krščanstva, ne Cerkev kot ustanove, pisano strpno in objektivno in z nekoliko več poudarka anglosaškemu svetu, ki ga tovrstna evropska literatura navadno precej obide; zlasti je to opazno od sredine 18. stoletja naprej, ko je v Ameriki nastala cela vrsta novih gibanj, ki so pozneje pljusnili tudi v Evropo. Zgodovina krščanstva upošteva vse, ki so kakorkoli poskušali približati ljudem svoje vizije in razumevanje Kristusovega sporočila, tudi če se te niso ujemale z naukom, kakršnega je oznanjala ta ali ona Cerkev. Naj naštejemo samo nekaj tem: širjenje krščanstva, oblikovanje krščanskega nauka v verski sistem, nastanek različnih obredov, razvoj krščanske filozofije in umetnosti, vloga in pomen samostanov v srednjem veku, križarske vojne in inkvizicija, reformacija in katoliška obnova, napetosti in razhajanja znotraj protestantskih Cerkev, misijonska dejavnost, sveto pismo in cerkvena pesem ter njuno prevajanje v nacionalne jezike, teologija osvoboditve, problem nacizma in komunizma, nova vloga Cerkev po 2. vatikanskem koncilu, pobude Ekumenskega sveta Cerkev, Cerkev tretjega sveta, teologija 20. stoletja.

Ker imamo svoje mesto v zgodovini krščanstva tudi Slovenci, sta založbi namenili nekaj prostora na koncu knjige tudi osnovnim podatkom o sprejemanju in širjenju Kristusovega nauka pri nas. To dopolnilo je prispeval France M. Dolinar, ki je tudi sicer sodeloval pri pripravi knjige kot svetovalec.

Zgodovina krščanstva je po izvirniku tehnično uredil Nedžad Žujo, zunanja oprema pa je delo Edija Berka. Z nad 400 barvnimi in črno-belimi slikami, 30 zemljevidi in množico preglednic daje tudi izjemno živo in nazorno vizualno predstavo o vsem, o čemer teče v njej beseda.

(Knjiga 1992)

Vrtinec življenja na pogorišču nič

Prvi stik Franceta Miheliča s starodavnostjo, ki prežema vso njegovo umetnost, je ukoreninjen že v otroškem doživljanju rojstne Škofje Loke, zato je tamkajšnja srednjeveška mestna žitnica pred koncem lanskega leta postala zakladnica Miheličevih slik: stalna zbirka s prezorem zlasti slikarjevih akrilov, pastelov, grafik in risb v izboru slikarjevega najboljšega poznavalca Ljuzeta Gostiše, ki je tudi avtor estetsko izbranega monografskega kataloga. V njem je predstavljenih 173 novi zbirki namenjenih umetniških del, od katerih jih je razstavljenih 56.

Od slovesnega podpisa listine s slikarjevo darilno pogodbo v škofjeloški grajski kapeli do uredniškega poteka sta potekli skoraj dve leti, a zato je postavljen po Gostiševi zaslugi premišljeni uravnotežen in izbran. V dveh nadstropjih prenovljene kače je postavljen prikaz umetniške zrele dobe od 50. let do danes, s poudarkom na 70. letih, brez predvojne faze, ki se je očito, kot priprava za poznejšo ustvarjalnost, umaknila težnji po enovitosti, ki kaže zrelega avtorja šele po usodnem prelomu v fantastično umetnost in izpričuje mogočno ustaljen vtis, kot hi mu bil njegov izvirni jezik darovan sam po sebi. Zbirka je darilo velikega umetnika, ki je – pretresen nad zgodbo človeške minljivosti – sklenil svoja spoznanja v preprogi prividov, ki so danes vsakomur znani, tako rekoč nepogrešljivi del nacionalne kulturne zgodovine, a zaradi svoje vznemirljivosti tudi živa metafora sedanjosti. V njih sta zajeti preteklost in sodobna občutljivost, a prav tako domačnost kot izraz slovenske avtentičnosti ter univerzalnost kot v ničemer zamejena človeška razsežnost; prav v tem pa je osrednja Miheličeva umetniška izjemnost, tako rekoč njegovo življenjsko odkritje, saj je ob vsej svetovni kvaliteti prijazno domač, likovno sodoben in vseskozi izvir.

V taki umetnosti je skozi temeljno motiviko zajet ples življenja, ugledan skozi zgodovino, vsakogaršno življenjsko usodo in metafizično-pesniško razsežnost. Prihajanje spominov, pokopi iluzij, ples kurentov, kresna noč, srhljiva apokalipsa – vse to vstaja iz mahu narave in se vrača v gozdno preperelost, ki jo je umetnik prvič odkril v bližnji Škofje Loke, kjer je nekdanja stala njegova rojstna hiša z Lucijo, ki – spremenjena v umetniški spomin – pomenljivo krasi naslovnico kataloga. Starodavne hiše z bitjem, ki je v Miheliču vzbudilo slutnjo ljubezni, danes ni več, in Lucija, če je še živa, je razžrta stoletna starka. A spomin na oboje je vzklil v trajnost, ki nosi v sebi nostalgijo, razpad in ljubezensko strast kot ustvarjalno neuničljivost,

ker se umetnikov notranji čas med letecimi urami brez kazalcev ne stara in se njegova življenjska resničnost spreminja v neznani polet metamorfoz.

Zbirka takih del povezuje davnino in živi trenutek skozi dojemljivo srce poganjskega Franceta Miheliča, podobnega starodavnemu drevesu, ki so ga prerastli lišaji, a pogaja nove in nove pomladne liste in se v starosti vrača v otroški svet ribe laraške ob nogah svetega Kristofa, ki ga je spoznal z okoliških cerkva. Vstop vanjo oznanjajo mitološko obarvana razpadajoča Vrta, za katerimi se, kot preberemo v Gostiševem katalogu, odpira fantazija, z njo pa negotovost in čudovitost, ki osvaja, podoba življenja predmetov in dreves, ki oživljajo, in ljudi in živali, ki se spreminjajo v trhle kurentovsko drevesaste privide. Nizajo se v točih ritmičnih stativah, a polni notranje dinamike in razčlenjenosti. Lise ostanemalne razraščajo, a premišljeno usklajajo po ploskvah kot razjedeno čipkasto satovje, vzpostavljajo v baladni fantastiko in učinkuje kot procesija, kot poganski obred ali kresni vrvež. Obla forma načetih aktov in koščena ostrina razjed, lišajasta barva gozdov in ugašajočega zelenja, prevladujoča popelnata sivina prividov, ognjena rdečina apokalips in pastelni prah gozdnih veš so le zamolčki ali kričeči glasovi za zaročitev strahov, spominov in višji v likovno izraznost in sinbolično ornamentalnost. Take slike so hkrati pošastno, groteskno in nežmerno poetične, baladne pesmi minevanja in porajanja za neminljivo smrt. Mitično oživljanje narave je v njih razširjeno na ves svet. Njihova pravljica človeška zgodba je zafedena v mitološko verovanje, a je obenem eksistencialna upoved samotnega človeka, ki doživlja svojo usodo enochevnice v zvoku črva in ob pogledu skozi kozmično nedno okno, kjer se v pravilnosti razpolenja življenje spreminja v čudovito opojen utrip neznanih senj, ki trenutku vtisnejo pečat večnosti – in zaradi katerih je življenjsko minljivost mogoče sprejemati z očaranostjo in pozabo kot neusmiljeno lepoto.

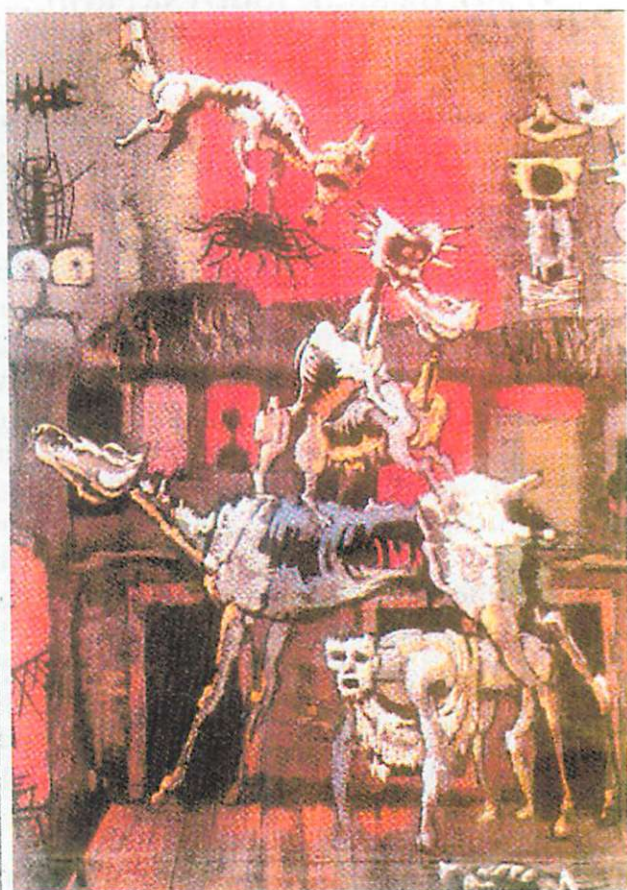
Spoznanja iz izročil zgodovine, vtisnjena v vojnega Kriostata ali strašljivo razjedene pričevalce apokalipse ter nenadna smrt, ki udari med Kurenta kot kruta resničnost v prerajajoči mrtosti, pa daje Miheličevim delom pečat usodnosti v razponu med človeško kolektivnostjo in intimiteto, v kateri boleče tlijo razpadajoči upi in neutočna ljubezen. A vse to je v njegovi umetnosti poverjeno in izenačeno, vse se sprti povzdeva v spomin, prerokbo in spoznanje, ki jih umetnik razkriva skozi podobe v fantastičnem prepletu življenja in smrti, življenjske bujnosti in razpada, listov s poklaskom, oči in črvojedih rogov. Fantazija, ki oživlja teke umetnine, je le globlja resničnost, z Miheličevimi do-

cela specifičnim pogledom zajeta skozi njegovo doživljanje in metaforiko v fantastično sporočilo, ki v sintezi likovnega izraza ter motivne zgodbe živo govori na več ravneh, a do kraja enovito, spreminjeno že malone v likovni sistem, ki služi umetnikovi neizčrpni fantaziji, da ga prenavlja in oživlja z novimi in novimi istovrstnimi impulzi. Ti povezujejo izhodilca in sinbole predvojne dobe s stanji povojnega časa vse do danes, ko umetnik dojema svet kot ljubezni vredno grotesko, kot utrip nevidnih, v človeške duše vsajenih božanstev narave brez čerkvenega boga in se vrača k izvorom, kar ne nazadnje potrjuje odnos do srednjeveške škofjeloške tradicije, ki jo uteleša riba faronika kot na novo erotično razživet, a s strahovi demonov prežarjen kozmos.

Umetnost Franceta Miheliča tako postaja vse bolj kozmološka, a temelječa v domačem izročilu, kot bi v vsesplošnem razpadanju vsaj v ustvarjalnem duhu ohranila podrti dom, pa četudi le kot kuliso, skozi katero piha veter spominov, in kot večno smrtnikovo legendo, ki ogreva in žalosti srce. Zato je tako specifična in domačna, tudi kadar se dozdeva zaradi strašljivosti motivov in spoznanj neznosna in zaradi smrtnne groze v gluhbi življenjski lozi življenjskemu vese-

lju nevarna. V njej se je v umetnika vsajeni praspomin na poganjske preroditvene obrede prerodil v eshatologijo, ki izkušeno govori o nemočnem, a bogatem, s hrepenenjem in ljubeznijo napolnjenem človeku v ognju zgodovine in intimi samotnega ateljeja, v katerem se skozi življenje razrašča smrt kot neločljiva prebivalka življenja, kot črv, ki tiktaka v lesu ali gloda spremenljivo Dafne. Vse v slikarjevi poetično-filozofski perspektivi z najbolj bujnim erosom vred je postavljeno na oder minevanja, ki daje stvarcem s svojo metaforičnostjo vrednost brezčasja, enakomerno stikanega iz večne minljivosti, v katero smo uvezani ljudje med gozdno prvobitnost kot nerazumne, svet rušeče pošasti, kot našemljeni popotniki in kot enodnevne ljubeznive žuželke, smešno začudene nad hkratnim propadanjem in razraščanjem vsega in vzhičene v ljubezenskem vrtincu življenja, ki se vsak hip vse bolj izteka v pustno pogorišče nič. Iz njega pa v življenjski ljubezni in modrosti vzplamteva umetnost kot neuničljiv ptič feniks, ki požiga plamene uničenja v estetski ogenj ustvarjalnega privida, darovanega v prenovljeno žitnico globokovidnih Miheličevih spoznanj.

MILČEK KOMELJ

France Mihelič: Apokalipsa II. 1979, pastel na karton, 70 x 50 cm

(Delo ☆ petek.)
(3. maja 1996)

The punishment of the avaricious, from a manuscript on Heaven and Hell. Chaucer's Pardoner is motivated entirely by avarice.

The interpretation of dreams was a constant medieval preoccupation. Chanticleer's dream clearly foretells his doom, just as nightmares were feared to prophesy damnation. This horrific representation comes from a French painting of Hell.

(from
The Canterbury Tales,
Geoffrey Chaucer)

The punishment of lechers from a French mid-fifteenth-century manuscript. This would be one of the few vices the Pardoner knew little about for Chaucer gives several hints – his high bleating voice, his long yellow hair and his bearlessness – that he was a eunuch.

ŠTIRI ZGODBE V STOTIH BESEDAH

Amerikanca, ki me nista mogla pridobiti
za mormonce, sta me jezno opozorila, da
bom skončala v peklu. Jaz pa njima z
veseljem:
»Nasvidenje v peklu«.

Enemu okupatorjevih vohunov
so Ljubljancani rekli jegulja na hoduljah,
ki ga je dojila volkulja. Visoka slovenska
živina pa nedavno: »Partizane so rodile
podgane«. Butalska poteza!

Autobus Sydney - Melbourne. Slovenci
k Slovincem. Prispemo. Jaz z vlažno
zadnjico. Najdem pijančka, ki mi je
odstopil
polulan sedež.
»Prasec!«
»Gospa! Pa tako grdo govorite!«

Svojčas smo si, brez računalnikov, blazno
nabirali odpustke - odličen verski vic! Se je
kdo vprašal koliko let vic si fasal?
Bili smo res trapasta čreda...

Pavla Gruden

Ernesto Cardenal

Molitev za Marilyn Monroe

Gospod
sprejmi tole žensko k sebi ves svet jo pozna
ime ji je Marilyn Monroe
menda to ni njeno pravo ime
(toda ti poznaš pravo ime te nesrečnice
ki so jo posilili
ko ji je bilo komaj
devet let
tisto malo prodajalko ki se je potem
komaj šestnajstletna
hotela ubiti)
zdaj stoji pred teboj brez sminke na obrazu
brez predstavnika tiska
brez fotografa
ni ji treba dajati avtogramov
sama je kot vesoljec sredi vesoljske noči.

Ko je bila še deklica je sanjala
da stoji gola v neki cerkvi
(tako piše v Timesu)
sredi ljudi klečečih z glavo na tlaku
morala je hoditi po prstih
da ne bi komu stopila na glavo.
Ti poznaš naše sanje boljše kot psihiatri.
Cerkev hiša skalovje to je varnost
materinih prsi
ali se kaj več...
Glave vernikov (množica glav v mraku
pod žarki luči).

Toda to svetišče ni bil studio družbe
20th Century Fox.

(Rev.: Literatura)

MARIJA ZAVETNICA S PLAŠČEM

čelna slika bratovščinske knjige leta 1605
ustanovljene »latinske« ljubljanske jezuitske kongre-
gacije; Ljubljana, Arhiv Republike Slovenije;
foto: Marjan Smerke

Marija. k Tebi uboge reve
mi zapuščeni vpijemo,
objokami otroci Eve
v dolimi solz vzdihujemo.

BREZ ZAVETJA

Marilyn Monroe (Norma Jean Mortenson)

1926 - 1962

"Help help help I feel life is coming closer
when all I want is to die".

Karol Wojtyła NEIZČRPANO SONCE

Izbor poezije.

Mohorjeva družba Celje in Mohorjeva družba Gorica, Celje, Gorica 1992; 36 strani

Krakowski kardinal Karol Wojtyła, pozneje papež Janez Pavel II., je svoje poezije in literarne eseje objavljajal pod psevdonimom Andrzej Jawien ali enostavno A. J. in Andrzej Stanisław Gruda. Iz njegovih pesmi spoznamo del njegovega notranjega sveta. Predstavljajo napor, da bi v metafori zajel in sporočil, kar še vznemirja teologovo in filozofovo analiziranje snovnega sveta in vezi z njim, hkrati pa tudi neustavljivo in vsepričujočo željo dokopati se do končnega smisla sveta in bivanja, do njune integritete in enovitosti. Tako piše o papeževem literarnem snovanju angleški novinar poljskega rodu George Blazinsky v življenjepis slavnega sodobnika, ki je izšel v Londonu že leta 1979.

Izbor pesmi za pričujočo drobno knjižico je pripravil Tadeusz Mocarowski in se pri tem, kakor je zapisal Tone Pretnar, ozrl predvsem po »tistih papeževih pesemskih besedilih iz zrejšega obdobja, ki so toliko univerzalna, da lahko spregovorijo brez pregrade tudi do nepoljskega bralca, hkrati pa toliko poljska, da je čutiti piščevo narodnost in zgodovino, in toliko osebna, da je slutiti za pesnikom tudi zunajpesniško veličino izpovedovalca.« Njegove pesmi se ne prelivajo skozi človeka kot lepota zveneče melodije, temveč vznemirjajo dušo in brazdajo um. V spremnem eseju jih Tadeusz Nowak primerja s starozaveznim psalmom.

Pesmi in odlomke iz Nowakovega eseja je iz poljščine prevedel slovenski pesnik in polonist Lojze Krakar. Knjigo je oblikoval in obogatil z ilustracijami Matej Metlikovič.

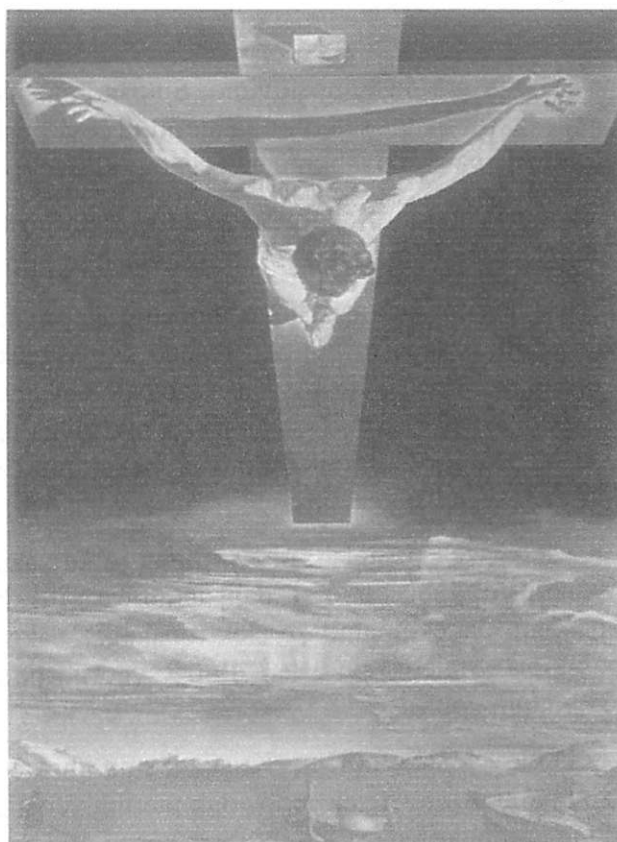
M. R.

*Ko mislim na domovino, se vračam med drevesa
Drevo spoznanja dobrega in zlega
je zraslo nad bregovi rek naše zemlje,
skupaj z nami je od vekomaj rasto
in zrastle v Cerkev.*

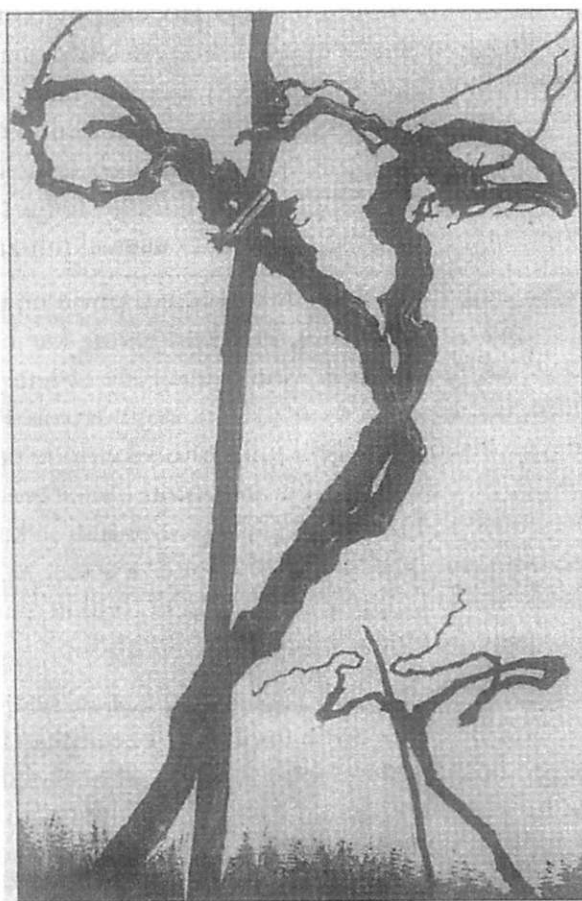
*Njena vez so njene korenine.
Nosili smo sadeže; njihova teža nas bogati.
Slišali smo, kako se je v globini razcepil panj,
červavno rastejo drevesa iz iste zemlje.
Zgodovina tega, kar se je zgodilo,
se spreminja kakor človeška vest.
V njenih menjavah trepečejo zmage in porazi.
Zgodovina jih ne pozablja, ampak poudarja.
Ali lahko teče zgodovina proti toku vesti?
O, da ne bi zgubili pred očmi te jasnine!
Prinaša nam dogodke, ki so zašli v neizmerni stolp.
Človek pa v njem vendarle ve, kam potuje.
Samo ljubezen je ravnotežje usode.
Bog daj, da ne bi v ljudeh vladal mrak!
Sijaj svetlobe naj pada v srca
in presvetli mrak v vseh ljudeh.
Zarek moči naj prodre v nemoč.*

Krakow, 1974

(REVIJA ZA LJUBITELJE KNJIGE '92 4-5)

>>> O BOGU PA, KI GA PRIZ NAVAMO V KRISTUSU, MORAMO RECI, DA JE
NATANCNO TUKAJ, KJER SMO MI, IN GAJE SAMO TUKAJ MOGOCE NAJTI <<
(RAHNER) (2000 let Krščanstva)

- Na sliki: Božidar Jakac, Teranova trta, 1972. (I. Š. A.)

(Delo)

ČAS IN SLOVO

Čas je prišel, da se poslovimo. Splošno mnenje je, da je vsako slovo grenko in težko. Težko slovo je le takrat kadar se od koga ali od nečesa poslovíš za vse večne čase. Če pa se poslovíš od neljubih zadev je pa slovo lahko celo prijetno in sladko.

Revija Svobodni Razgovori se s to izdajo poslovi, za vse večne čase! In če bi se kdo le našel, da bi hotel s tem delom nadaljevati, prav, naj to počne pod drugo firmo!

Ko omenjam čas v naslovu, hočem pač poudariti, da se je reviji S.R. iztekel njen čas! Res, čas je čudovita beseda in pojem. Besedo čas je težko, če sploh, točno opredeliti. Pojem čas, človeštvo uporablja "v več destitucijah in različicah"! Najpogostejši rek je verjetno: *nimam časa*, ima pa vsaj dvojni pomen, res ni časa ali pa ga nimam za tebe! In pa tudi, ne znamo si razporediti časa, ki nam je na razpolago. Čas je brezkončen, nekaterim čas beži hitro, drugim prepočasi, zavisi od okoliščin v katerih se nahajamo.

Ko je človek postal *homo sapiens* je že zaznal pomen časa. Zato je sklenil, da bi bilo pametno izmeriti obdobja, noč ali dan, letne čase itd, iznašel je časomer. Sprva je to bil morda sončni ali peščeni, danes imamo že elektronskega. Tako je nastal tudi koledar, s katerim označujemo razna obdobja. Štejemo jih z leti. Poti v vesolju pa merijo s svetlobnimi leti, nam navadnim zemljanom nepojmljivo.

Leta človek šteje različno. Kristjani smo jih začeli šteti s Kristusovim rojstvom, Judje, Muslimani in še mnogi drugi, štejejo po svojih merilih. Vendar ta koledar, ki ga imamo kristjani, se je globaliziral in je uradni koledar vseh držav in narodov. Pametno je tudi, da smo se izmislili tudi urnike, da vemo kdaj v šolo, na delo, v cerkev, in tudi kdaj bomo kaj poslušali na radiu, TV, kdaj izide ta ali oni časopis, kdaj je čas za kosilo itd.

Čemu toliko govora o času? Hočem poudariti, da se vse dogaja v nekem času, neki dobi, porajanje in nehanje, vse ima svojo dobo, vse se dogaja v nekem *časovnem prostoru*, tudi v naravi je tako, vse se spočne, raste in odmre. Tako tudi naša revija S.R. se je pojavila v neki dobi in se konča s to izdajo. Konča se s koledarskim obeležjem, ko pišemo letnico 2000. Torej je izhajala v časovni dobi zadnjih 20-ih let, zadnjega stoletja ali drugega tisočletja. Nekateri bi rekli, da je končala v prvem letu tretjega tisočletja - a res? Če je temu tako, potem tudi matematika ni več zanesljiva veda!? Vendar to vprašanje prepuščam učenjakom-zanamcem, da to ugotovijo.

Vprašanje bo nastalo, zakaj, čemu, revije ne bo več! Nekateri bodo iskali razne krivce in krivdo. Je morda kriv čas? Tudi, bi bil odgovor, kar nekaj naših bralcev in plačnikov revije je že pokojnih. Dejstvo je, da nas je vedno manj, ne iz leta v leto, nego vsak teden, nas je manj! Če hočem biti malo hudomušen, bi naprtili glavno krivdo Pavli Grudnovi, bivši urednici in ustanoviteljici revije, glavno krivdo-po vsej logiki zato - ker jo je pač ustanovila! Krivci so predvsem tisti, ki revije sploh nikdar niso brali niti bili naročeni. (Se pravi, nezainteresiranost). Sokrivi so tudi tisti, ki so revijo prejemale a je nikdar plačali. Bilo je tudi nekaj takih, ki je niso redno plačevali. Vsem tistim, ki pa ste bili redni plačniki, hvala Vam, a s tem je nismo mogli obdržati. Tudi ne z nekaj velikodušnimi darili, ki smo jih dobili od sicer redkih darovalcev ter z dotacijo Ministrstva za prosveto R. Slovenije, res, ne gre več.

Sokrivi bodo nemara tudi vsi sodelavci revije skozi dveh desetletij, ki so se trudili okrog revije. Predvsem sta to bivša urednika Jože Žohar in Pavla Gruden. Oba sta zastonj delala in če ni bilo dovolj denarja, da bi krilo pošiljko, sta kar sama primaknila kar je manjkalo. Najdlje je S.R. urejeval Jože Žohar in ni čuda, če je on končal z revijo že pred leti, meneč, da ima kaj boljšega za delati, kot se ukvarjati z zastonjarskim delom! Med zadnjimi sokrivci, bo nemara tudi zadnji urednik, ki je z izdajanjem strašno zamujal. V nekaj manj kot dveh letih je uspel izdati le dve številki. Koncem marca je bila napovedana naslednja številka, za *naslednjo soboto*. Te naslednje sobote, do danes še

nismo dočakali. Od takrat tudi nobene komunikacije. Moje pismo poslano v aprilu se mi je sredi maja vrnilo, z oznako "left address". Lahko tu krivimo čas? Morda dojemam čas na ezoteričen način. Kdo ve, kdo mu vidi v dušo?

Sokrivda bo padla tudi na mene, ker sem pristal na to, da izdamo še eno številko. To zahteva etika, do vseh bralcev, da se dostojno poslovimo. Nebi rad, da bi kronisti za nami, ugotavljali in iskali doklej so izhajali Svobodni Razgovori. Kot je že to bil slučaj z društvenimi časopiseki, pred nedavnim pa za revijo ASR.

Poleg tega je na računu, za katerega sem odgovoren jaz, še toliko, da bomo morda le pokrili stroške pričujoče izdaje. Sicer pa se je Pavla Gruden že ponudila, da je eventuelno pripravljena pokriti stroške treh strani, katere bo sama uredila. In končno denarja tudi ne kaže vračati, ker bi bilo težko presoditi, koliko in komu vse bi bilo treba vrniti?

Ne vem v koliko bi bil jaz pristojen, da se v imenu revije S.R., zahvaljujem vsem, ki ste pripomogli, da je bila revija taka kot je pač bila. Povdarim naj le, da ste pač naredili, kar vam velevala dolžnost, do domovine in naše slovenske skupnosti v Avstraliji. Bila je kamenček v mozaiku naše kulturne dejavnosti. Revija je bila vaša, vas vseh, ki ste jo imeli radi in naše kulturno zrcalo.

Lepe božične praznike in več sreče v naslednjem tisočletju!

Vsem lep pozdrav!

Lojze Košorok

Paula Gruden

(Born: 1921 in Ljubljana, Slovenia,
arrived in Australia in 1948)

THIS WORLD

(1972)

When I was fourteen my world was green.
When I was twenty one all of my dreams were undone.
When I was twenty four the whole world was sore.

There were humans guilty of genocide.
There was woman hood deprived of all pride.
There were spineless men, and children for sale,

abortions, extortions, black-markets and racketeers.
Political wheelers and dealers with gangsters and peers,
and there was the world awash with innocent tears.

The continent of The Holy Ghost was the last post of hope.

.... and here am I: a D.P., a no., a refugee, and a wog
- in the book of words not even a working dog -
which rose to the status of a naturalised Australian
from a hemmed-in battler and patronised settler
marked with a foreign accent and alien name
in this land bereft of visions, wisdom, shame and firm stand
- and the world is still the same.

ČISTO NAVADNO PISMO

Dragi Lojze,

Ne vem če si moreš predstavljati kako dobro mi de, da nisem več urednica Sv. (pardon!) Svobodnih Razgovorov, kar gotovo dobro de tudi tistim, ki sem jim žulj v možganih in trn v peti, saj bi po njihovem mnenju že davno morala biti v fazi putrefakcije. Fakt je, da sem še tu, in tukaj. Menda se mi je duša res postavila počez, ko sem se iz kroga Butalcev že davno izpisala, oni pa mene izključili iz ringa-raja-hopsa-sa! Nekdo, ki ga ni več med nami, mi je pred par leti rekel, da me zdaj ko sem stara, preveč spoštuje, da bi me vprašal za ples. Pa to še ni nič. Bilo je pred drugo svetovno vojno, ko mi je koncem plesne sezone (moj plesni partner) rekel, da imam tako lepe oči, kot sta Blejsko in Bohinjsko jezero. Prasnila sem v smeh iz razloga, da Bohinjsko jezero nima otoka. Postal je rdeč kot pesa. Tako kot moj sosed psevdo-evangelist, ko sem ga ravno danes zjutraj, čim je minila TV maša, opozorila, da je nedelja. Zalotila sem ga namreč kako je žagal veje, ki jih je po nevihti privlekel domov za prihodnjo zimo, da ga nebi kdo prehitel... Nič boljši od tistih farizejev, ki po maši hite v klube k poker mašinam. Kar se tiče službe božje na TV pa moram reči, da mi je čisto prav, da je zgodaj zjutraj, ker tako lahko (včasih tudi težko) poslušam naše nedeljske radio oddaje, vmes pa se sprašujem, če TV maša velja toliko kot maša v cerkvi (bolje kot nič?!). Sicer pa vsak po svoje Boga moli. Bog pa vsakega po svoje voli. Ne gre pa mi v glavo vernik, ki zлага molitve v politične namene. S tem naj končam moje nedeljsko premišljevanje o desničarjih.

Vem, da mi tebe ni treba opozarjati na moje eventualne dolge stavke, ker nisi kratke pameti, jaz pa se, kot mačka na soncu rada razlezem med besede, kar je tokrat moj iskren namen, nekaj na račun zastojkarskih bralcev, še več pa na račun tvojega časa in dela z računalnikom, ki se ga jaz nikoli nebi lotila, ti pa, ki si kronični trpin za slovensko stvar, hlapčuj tokrat meni, ker zaradi slabega vida in pomanjkanja fokusa v desnem očesu, ne morem tipkati.

Če boš kot urednik te poslovne, pardon, poslovilne številke Svobodnih Razgovorov, pristal, da to pismo objaviš v celoti, naj tistim bralcem, ki se ne ukvarjajo s Proustom povem, da je večina njegovih stavkov dolga od Graca do Frankfurta, z letalom seveda. Nekateri moji pa gotovo od Ljubljane do Zagreba, tudi po zračni pošti.

Zdaj se je gotovo že kdo vprašal, le komu ta baba piše, kateremu Lojzetu? Če se pogovarjamo o tebi, ko obiramo rojake, me vprašajo kateri Košorok. Jaz pa pojasnim - el Košorok. Se je zgodilo, da mi je nekdo rekel, da pozna samo enega na el. Vprašala sem kdo bi naj to bil, pa mi reče da El Greco. Seveda protestiram. Ne pozna ga, ampak ve zanj in v isti mah dodam, da si ti el Lojze, tvoj brat pa J. Košorok. Zdaj pa k Tebi, el. Košorok. Zadnje čase ko pospravljam življenje vsak dan sproti, me zasleduje pomisel, da sem ti dolžna zahvalo ne iz vljudnosti, ampak resnično iskreno zahvalo za vse kar si storil za Svobodne razgovore že od 17.10 1982 pa do danes. O dobi od 17. 10. 1982 do 3.12. 1983 pa bo beseda na drugem mestu pričujočih Svobodnih razgovorov, kar je na prvem mestu odvisno od tebe, ki to številko urejaš. Če to ni mogoče, meni ne bo težko najti prostor za osvetlitev moje dejavnosti v zgoraj omenjeni dobi. Saj imamo v domovini tisk za Slovence doma in po svetu. Ti pa, kot vsi, ki imajo stike z menoj, dobro veš, da tujega nočem, svoje pa dam kadar hočem, saj sva dolgo, dolgo let, točneje že od januarja 1978 sodelovala na slovenskih straneh in sicer v Naših Novinah, tedniku, ki je izhajal dve leti, pa je moral

umreti, ne vsled finančnih težav, pač pa zato, ker so gotovi politični elementi stregli uredniku po življenju.

Z Našimi Novinami vred je umrlo glasilo Južnih Slavena SLOVO, ki so ga izdajali pesniki iz vseh koncev in krajev bivše Jugoslavije, pri tebi, v Jugoslovanskem centru za socialno pomoč v Sydneyu (Newtown), tipkali svoje izdelke, midva pa sodelovala ne da bi si metala polena pod noge, lepo število let v tedniku NOVO DOBA, kamor so nama sledili pesniki in pesnice iz lističa SLOVO, ker so se zanašali na najino pomoč, ti pa si slovensko stran urejal po uradnih urah doma, kar nekaj let. Brala sva se v listu TRIGLAV, katerega je sprva urejal Jože Čuješ in med katerega ustanovitelji si bil tudi ti. Slovenska stran je v NOVO DOBA izhajala po njegovi zaslugi.

Brala sva se pred davnimi leti tudi v MISLIH, do leta 1964, v Lojzetovem Konjičku izpod peresa Lojzeta Kossi-ja, ki živi v Perthu, občasno celo v GLASU SLOVENIJE. Ti pa si se oglašal, pred leti, v VESTNIKU in SLOVENSKI KRONIKI, s katerima si me spoznal; sploh pa sva si odpirala vrata v slovenski tisk, se včasih po slovensko sporekla, si odpustila, sedaj pa vsak po svoje pospravljava življenje. Anekdot sva si gotovo nabrala za obširno knjigo...

Toliko, da ne boš rekel, da ti nisem nikoli pisala... Ne daj se! Imej se! Če bi se sedaj poslavljal na tvojih ali mojih hišnih vratih, bi ti po stari slovenski navadi, v čisti ljubljansčini, rekla pa nkar neč ne zamer! Tako pa, prijateljsko in srčno pozdravljen, in še enkrat hvala za vse.

P.S. Čez deset let se boš verjetno vprašal katera? Grudnova..., nadgradnja svojega pokojnega očeta.

ŠE BESEDA O SVOBODNIH RAZGOVORIH

**Tujega nočem, svoje dam
komur in kadar hočem**

V Pavlihovi pratiki 2001 na strani 280 med drugim berem: «...revija, Svobodni razgovori kakovostna nadgradnja publikacije Avstralski Slovenec...»

Hvala za kakovost. Ostalo pa je zelo ponesrečeno mišljenje. Revija Svobodni razgovori nikakor in nikoli ni bila nadgradnja Avstralskega Slovenca.

Potem piše: »Urednika Pavla Gruden in Jože Žohar sta s peščico sodelavcev vztrajala vrsto let...« Že zopet mišljenje brez točne informacije. Ja, vztrajala sva, a ne skupaj! Se gremo pravljice?

Poglejmo zgodovino Avstralskega Slovenca:

Ustanovila ga je pokojna Ivanka Bulovec in sicer marca 1979; marca 1980 me je naprosila, da jaz sprejem uredništvo Avstralskega Slovenca, kar sem storila, toda brez velikega navdušenja, saj sem takrat bila že 30 let v avstralskih Butalah. Takoj sem povabila k sodelovanju pesnika J. Žoharja in publicista Lojzeta Košoroka. Maja 1981 je Žohar stopil na mesto urednika, ostala sem za kratek čas njegova sodelavka, dobesedno za kratek čas... Februarju 1982, je pesnik Žohar, z izjavo, da je Avstralski Slovenec pripravljen iti tiho a ponosno v R.I.P., kar se je tudi zgodilo. Torej nadgradnja Avstralskega Slovenca odpade. Pavla Gruden ne gradi na grobovih!

Leta 1978 leta je društvo Južni Slaveni ustanovilo svoje glasilo SLOVO s sedežem v Sydneyu. Izhajalo je par let in sicer dvomesečno. Košorok in jaz, oba, on uradno, jaz dobrovoljno, zaposlena pri Yugoslav Welfare Centre v Sydneyu, sva postala člana tega društva, ker je nekaterim Jugovičem v tem literarnem krogu bila potrebna pomoč. Košorok, ki se je ukvarjal s publicistiko v interesu gornjega Centra in hkrati izpolnjeval dolžnost začasnega direktorja, me je pregovoril, da sem sprejela dobrovoljno direktorstvo in ga vsaj deloma razbremenila, hkrati sva vsak po svojih možnostih podpirala SLOVO. Jaz pa tudi objavljala pesmi iz časa mojega (protestnega) desetletnega molka.

Leta 1982 se je začela pojavljati nujna potreba po širši literarni organizaciji. Bila sem povabljen v Melbourne, da odprem ustanovitveno konferenco Udruženja jugoslavenskih pisacov v Australiji i Novom Zelandu (UJPANZ, kar me še danes spominja na pujsa...), odvijala se je v bratstvu, ki ga ni mogoče opisati. Prišli so iz vseh krajev Avstralije, eden celo iz Nove Zelandije. V Melbourne vsak pri smo ostali »svojih« par dni in se v evforičnem počutju razšli.

Nič ni tako dobro, da nebi moglo biti slabše.

Ne dolgo po konferenci, smo od tajnice UJPANZ-a dobili neki delovni pravilnik, ki je dišal veliko bolj po diktaturi, kot po demokraciji. Pa se je nekdo (v ozadju?) prekleto zmotil, če je mislil, da nimam svoje pameti. Še tisti, ki se je v davni spustil z drevesa in po dolgi dobi izumil železni klin, da bi pisal na palmov list, je bolj vedel kaj dela, kot oseba, ki je za društvo nadebudnih pesnikov in pisateljev »izdelala« neki delovni pravilnik, mi pa raztreseni širom demokratične Avstralije. Postavila je, poslušna in ambiciozna mlada predsednica, pred nas 54 pravil, da jih premislimo, na njih odgovorimo, i tako dalje.

In nastopil je trenutek, ko je iz mene izbruhnil protest, pisni protest, ki sem ga imenovala: **Slobodni razgovori – štev. 1. 1-17, 10. 1982.** Napisala sem ga jaz in nihče drug! Naslednja štev. 2, tudi SLOBODNI RAZGOVORI je izšla 14.11.1982. Tekst za to številko je napisal J.Žohar. Izšlo je 13 števil, 2 Slobodnih in 11 Svobodnih Razgovorov, ki jih je razmnoževal in razpošiljal z vednostjo Yugoslav Welfare Centra, Lojze Košorok.

Treba je pripomniti, da je pesnik Jože Žohar uredil največ števil, prof. Leon Krek 2,

Stanka Gregorič pa je leta 1989 s pomočjo sodelavk redila za številko 3 4 1989 74 strani.

In imen v Slo-in Svobodnih Razgovorih vključno v 12 številki, je absolutno jasno razvidno, da je literarna revija SVOBODNI RAZGOVORI, ne samo kakovostna ampak tudi možna nadgradnja glasila Južnih Slovencev, ki se je kot omenjeno, imenovalo SLOVO, nikakor pa ne neka nadgradnja Avstralskega Slovence, ki ga je njegov marljivi urednik, pesnik Žohar, v februarju 1982 poslal v R.I.P. Kot rečeno, jaz ne čakam na grobove, da bi na njih gradila svoje projekte.

PAVLA GRUDEN

(USTANOVITELJICA IN BIVŠA UREDNICA SVOBODNIH RAZGOVOROV)

PAVLA GRUDEN

H A I K U

**POT BESEDE ČLOVEK
POT NJEGOV BESEDA
BIT BESEDE DUH**

**Z ROBOVI LISTJA
SONCU PO ROBU
SE POSTAVLJA EVKALIPT**

**V KROŽENJU ZEMLJE
FIGO VRREDEN SVET
FIGA PA NAJSLAJŠI SAD**

**RAZKORAČENA
BOGOMOLJKA – SLUTNJA
O APOKALIPSI**

**UDAREC OB ŠIPO
POD OKNOM V VONJU SIVKE
MRTEV PTIČEK**

**MURI SE SONČI
PRI LONČNICAH ZA OKNOM
JAZ PA NAD KNJIGO**

**NOV DAN SE BUDI
GRLICI NA LESI
OGRLICA DRHTI**

**CVETOČ FRANGIPANI
V PREDMESTNI TMI
VONJAVA RAZSVETLJAVA**

FRANCE PREŠEREN

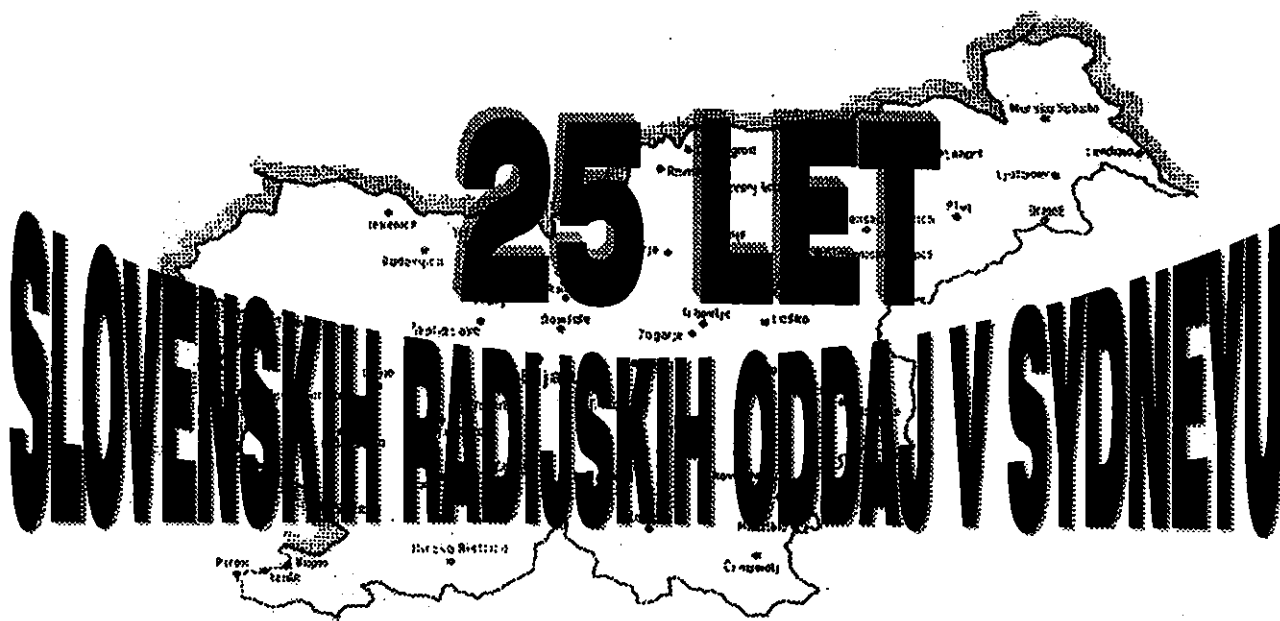
(From Cycle of Sonnets)

O were the heavens mercy to show us!
To gather here our sons of Carniola
With all Slovenes of every kith and kin
To send, with our dearest poems, an Orpheus!

O for our hearts to kindle for the honour of the land
To soothe dissent so rife between us,
Unite again Slovenes as one!

O for the sweetness of his poetry
to silence every wrath, be merry
Again our cold homesteads at storms so angry!

*(Source: Alexander Zorn,
Case of Slovenia, page 122)*

UVODNA BESEDA

Ko nastajajo tele vrstice, mineva 25 let, ko se je sredi junija v Sydneyu, prvič po etru začela slovenska beseda in pesem. Da smo bolj natančni, 9. junija 1975, ob 6:30 zjutraj, je stekel prvi uradni program, s pozdravom poslušalcem: »Welcome to Station 2 EA, the voice of Ethnic Australia!«

Marsikdo izmed nas se še dobro spominja s kakim ponosom in veseljem je slovenska skupnost sprejela to novico in prislunila prvim oddajam. To je bilo prvo takozvano »darilo« avstralske vlade etničnim skupinam, v sklopu in duhu, novo se porajajoče multikulturne družbe in večnacionalne Avstralije. Še danes raje imenujemo 'etnični radio', kot pa radio **S B S** (Special Broadcasting Service). Etnične oddaje so tudi na drugih komercialnih oddajah in družbenih privatnih postajah širom Avstralije, tudi »na teh se oglašča slovenska beseda. Etnične ali večjezične postaje, kot jih nekateri imenujejo, niso avstralska pogruntacija, te so že bile odzdevnjaj v Evropi, ZDA in Kanadi, kjer so predvsem komercialne postaje, ki odstopajo le del svojega časa ostalim zainteresiranim jezikovnim skupnostim.

Ko omenjamo datum 9.6.75 je to rojstni dan etničnega Radia 2 EA v Sydneyu in 2 EA v Melbournu, danes imenovan Radio SBS. Le, da so v Melbournu začeli z oddajo 23. junija. Slovenska beseda in pesem se je na radijskih valovih sem ter tja že slišala preje, ko so razne postaje včasih že vključile »tuje pesmi« v svoj program. V Sydneyu smo imeli verske oddaje nekaj časa, po eno uro na teden, v Five Docku. V naslednjih poglavjih bo govora o slovenskih oddajah na Radiu 2 EA, danes imenovanem SBS, o razvoju, organizaciji in drugih podatkih in bo ta zapis tudi naša 25 letna kronika, kamenček v mozaiku, našega slovenskega kulturnega delovanja v Sydneyu!

ZAČETEK IN RAZVOJ RADIJA

Pravijo, da so mediji sedma svetovna velesila. Z iznajdbo radijskega aparata, so se predvsem govorne komunikacije neizmerno hitro razširile in danes sežejo v vsak kotiček sveta. Zato je radio kaj hitro postal nepogrešljivo sredstvo komuniciranja in predvsem obveščanja.

Zato nič nenavadnega, da je radijski medij globoko posegel v medčloveške odnose, že dolgo vpliva na kulturo vsakega naroda in nanaša vsakdanje življenje, saj je postal nenadomestljivo sredstvo našega vsakdanjika. Zadnjih nekaj desetletij ima radio res močnega konkurenta **TV**, vendar, radio – brezžičnik, nemoteno lahko poslušas kjerkoli in kadarkoli in ga nosiš s seboj v žepu kot zavojček cigaret.

Etnični radio v katerikoli deželi, pa ima v več pogledih prav specifično vlogo. Predvsem se to odraža pri nas v Avstraliji, našo družbo sestavlja etnično pisana populacija s komaj nekaj nad dvestoletno zgodovino. Avtohtonih Avstralcev – **Aboridžinov** – je komaj za 1 odstotek od celotnega prebivalstva Avstralije. Večino prebivalstva sestavljajo Anglosaksonci, vendar več kot 20% prebivalcev je rojenih izven Avstralije in več kot 12% od teh izhaja iz angleško govorečih dežel. Pri zadnjem štetju prebivalstva, se je pokazalo, da je v Avstraliji 132 raznih nacij, da se govori nad 80 jezikov, saj Radio SBS redno oddaja v 68 jezikih. Smo mešanica narodov, pravi »Babilon«, vsa večja industrijska središča in prestolnice vseh zveznih držav Avstralije, so prava kozmopolitanska mesta.

Svoječasno je Mariza Ličan zapisala takole: »V Avstraliji je dolgo časa veljalo prepričanje, da so priseljenci nujno zlo, s katerim se je treba sprijazniti zaradi pomanjkanja delovne sile, vendar jih je treba čim preje asimilirati. Razvoj etničnih skupin je pokazal, da je bila ideja o asimilaciji naivna in nespretna. V začetku 70-ih let, natančneje leta 1973 je tako prišlo do spremembe v politični areni. Takrat je v Avstraliji prevzela oblast Whitlamova laburistična vlada. Al Grassby, takratni minister za Imigracijo in etnične zadeve, je izjavil: **«We can have an Australia strong in its diversity and aware of its rich cultural heritage»**. (Lahko imamo močno in raznoliko Avstralijo, ki se bo zavedala različnosti in bogastva svoje kulturne dediščine). Tako je multikulturalizem podlaga državne politike priseljevanja«.

Da pa si bomo na jasnem, vlada sama nam ni nič ponujala, še manj kaj položila na krožnik. Nekatero številnejše narodne skupnosti, predvsem te, ki so že bile dobro organizirane, družine že do neke situirane, država sama pa v gospodarskem vzponu, so začele skupno lobirati pri politikih. Veliko sta pripomogla, že omenjeni minister Al Grassby in dolgoletni senator Tony Mulvihill, oba zelo naklonjena etničnim skupinam. Ko smo postajali avstralski državljani, so politiki videli v nas potencialne volivce in si na ta način nabirali točke in glasove. V lobiranju so bile takrat močne skupine: Grki, Italjani in Jugoslovani. Te skupine so občasno nastopale skupno.

Februarja 1974, so ustanovili v NSW pododbor, da preišče potrebe za ustanovitev oddajne postaje. Vlada je imela več predlogov, vendar je obveljal predlog ministra Al Grassbyja, da se ustanovita dve nepridobitni oddajni postaji, v Sydneyu in

Melbournu. Marca leta 1975 je vlada dala odlok za začetek oddaj za neangleško govoreče skupnosti, torej, dve oddajni postaji 2EA v Sydneyu in 3 EA v Melbournu.

Odbor je začel iskati sodelavce, ki bi bili pripravljeni brezplačno sodelovati pri delu. Tako je stekla 9. junija prva oddaja, kar je bil začetek tri mesečne poskusne dobe etničnih oddaj. Poslušalci smo sprejeli oddaje z navdušenjem! Začeli so v grškem, italijanskem, španskem, turškem, arabskem, malteškem in v jezikih tedanje Jugoslavije: slovenskem, hrvaškem, srbskem in makedonskem jeziku. Trimesečna poskusna doba se je dobro obnesla. Zaradi priljubljenosti oddaj se je poskusna doba podaljšala na tri leta, dodali so še več jezikovnih skupin. Raziskave so pokazale, da so oddaje v teh treh mesecih pritegnile 1.1 miliona poslušalcev.

SLOVENSKE ODDAJE

Prvič se je začela slovenska beseda iz dokaj primitivnega radijskega studia *Christian Broadcasting Corporation Five Dock*. Začelo se je s peščico entuziastov, prostovoljcev, ki so brezplačno s svojimi ploščami in lastnimi idejami, sestavljali sporede. Slovenske oddaje so bile v tej porodni dobi ena od desetih narodnostnih skupin, ki si je priborila ta privilegij in se dokopala do radijskega oddajnika, takratnega Radia 2 EA. Takrat smo bili v sklopu jugoslovanske jezikovne skupine in naši skupnosti so dodelili dvakrat po 45 minut tedensko, s ponovitvijo istega programa ob večernih urah ali naslednji dan. Radi ali ne radi, takrat smo vedrili skupaj pod "jugoslovansko marelo", skupaj s Hrvati, Srbi in Makedonci. Koordinator te jugo-skupine je bil Marin Alagić, slovensko skupino in oddaje je koordiniral Jože Čuješ.

Kot že rečeno navdušenja res ni manjkalo, takoj v začetku je bilo naših sodelavcev kar lepo število in sicer: Jože Čuješ, Peter in Ivica Krobe, Mariza Ličan, Boro Šedelbauer, Liza Reja, Milena Špicar, Danica Petrič, Anica Stare, Angela Mikuletič, kasneje še Mirjam Sušnik, občasno za del verskega sporeda, občasno p. Valerijan Jenko, p. Lovrenc Anželič, in p. Ciril Božič, sprva tudi s. Mirjam Horvat in s. Marija Kadiš.

Edini med omenjenimi, ki je imel nekaj izkušenj z delom na radiu je bil Jože Čuješ, ki je kot vojni begunec v Celovcu delal na tamkajšnjem slovenskem radiu, ki je deloval pod angleško vojaško zasedbeno upravo. Sami začetki, so bili pionirski, delo je bilo sprva brezplačno, poleta ni manjkalo, saj poslušalci so bili navdušeni in nad vse zadovoljni. Prve oddaje, če primerjamo razmere in oddaje danes, so bile res pionirske, bile so in bile so naše! Tako naše in tako so bile oddaje, ostalih etničnih skupin.

Za ilustracijo še ta primer: ko je neki šofer peljal tovornjak vzdolž ene največjih sydneyjskih cest, navije radio in iz njega zasliši turško oddajo, ves vzhičen od navdušenja in presenečenja ustavi tovornjak in skoči iz kabine ter začne plesati po cesti in kriči: »... to je moj jezik, to je moja glasba... »! Posledica: zamašek na cesti, 2 km dolga kolona stoječih vozil!

Študentka ljubljanske univerze *Simona Ograjenšek* je v svoji Seminarski nalogi leta 1993 zapisala sledeče: »Sami začetki so bili zares pionirski. Sodelavci so bili v

glavnem prepuščeni sami sebi in svoji iznajdljivosti. Povezave z matično domovino prva tri leta sploh ni bilo. Vso glasbeno opremo so zbrali Slovenci sami iz svojih glasbenih arhivov. Poročila iz Slovenije so bila le iz tiska, torej že 14 dni stara in seveda popolnoma zastarela. Danes takšnih »novic« nihče niti pogledal ne bi, takrat pa so bile vseeno še aktualne. Prve oddaje so bile pravi bum, kar se tiče odmeva pri poslušalcih. Navdušenje je bilo strašansko, ljudje so slišali slovensko besedo po radiju. Zbudila so se čustva, obujeno domotožje. Vsak je želel slišati to ali ono domačo pesem, ki jih je spominjala bodisi na domači kraj, ljubezensko srečanje, mater ali očeta. Funkcija je bila bolj zabavati, kot izobraževati in podobno. Uporabnost se je z leti spreminjala, večale pa so se tudi zahteve SBS-a. Sodelavci so se sprva menjavali, nato so se v glavnem ustalili Jože Čuješ, Mariza Ličan, Peter Krobe, Ivica Krobe, Mirijam Sušnik ter patra Ciril Božič in Valerijan Jenko. Na začetku je bilo še v veliki meri prisotno politično iztočiče, zato so morali paziti, da nekaterih novic preprosto niso objavili, zaradi nasprotij v skupnosti sami. Danes gre praktično vse v eter, saj če je doma demokracija, mora biti tudi tu«. Napovedovalci so imeli dovolj narodne zavesti, da so vztrajali in si jemali svoj prosti čas.

Avgusta 1977 je vlada objavila merila in priporočila upravi in radijskim delavcem in naj jim bodo tudi vodila pri njihovem delu na radiju. Ta merila so bila naslednja:

Omogočiti medij, ki naj neangleško govorečim prebivalcem Avstralije zagotovi zabavo, poročila in druge informacije v njihovem jeziku.

Pomagati tistim iz drugih kultur, da osvojijo drugačno in jo prenesejo na svoje potomce in druge Avstralce.

Prenehati informacije in nasvete o pravicah in dolžnostih državljanov Avstralije, in v drugih zadevah pomagati neangleško govorečim priseljencem, da se hitro in uspešno nastanijo.

Spodbujati in olajšati učenje angleščine.

Vse etnične skupine imajo in morajo imeti enake možnosti in učinkovitost pri oddajah, ne gleda na njihovo velikost.

Spodbujati k vzajemnemu razumevanju in harmoniji med in v samih etničnih skupinah, ter med etničnimi skupinami in angleško govorečo skupnostjo.

Izogibati se političnemu delovanju.

V teh letih so bila politična trenja pri etničnih skupinah dokaj prisotna.

Zato so morali skrajno paziti, da so bile oddaje uravnovešene, da ne bi žalile ali razburjale te ali one skupine, kot morebiti tudi poslušalce.

V medijih pa je težko biti nepristranski, moraš pa biti realen, drugače vesti ne opravijo svojega namena, oziroma vesti lahko postanejo popačene.

Etnični radio je prvotno zapolnjeval čustvene potrebe ljudi, ki so se naselili v

Avstraliji iz neangleško govorečih dežel, lajšal njihove občutke osamljenosti in domotožja. Otroci priseljencev pa naj bi na ta način ohranili materin jezik, kulturo in vso kulturno dediščino.

Funkcija radija se je z leti spreminjala glede na potrebe in stanje posamezne etnične skupine. Neodvisne raziskave izvedene v maju in juniju 1978 so pokazale, da 90 % posluša 2 EA od vsega začetka od ustanovitve.

TEHNIČNE IN UPRAVNE SPREMEMBE

Postaja sama, ki je bila najeta za Radio 2 EA je imela star le 50 vatni oddajnik s 16 kilometerskem obsegom. Čas hitro beži in prinaša spremembe. Državni birokratski mlini pa meljejo počasi, medtem eksperimentirajo, investigirajo in končno vlada da odločbo, da se ustanovi neodvisna s statutom določen urad **SBS**, ki bo odgovoren za vodenje etničnih radijskih oddaj. S prvim januarjem 1978 SBS začne s svojim delom. Sodelavci, napovedovalci in uredniki dobijo prve skromne plače, s katerimi si pokrivajo glavne stroške, za nakup kaset in plošč in stroške administracije. Koncem februarja 1978 oddajajo že v 36-ih jezikih, 126 ur tedensko.

Junija 1978 se radio 2 EA preseli v nove boljše prostore, v osrčje mesta, na 257 Clarence Street, v studio bivšega 2 SM. Koncem avgusta 1979 so priključili še dva nova oddajnika, tako, da so čuli oddaje tudi poslušalci v Newcastlu in Wollongongu. Pod okriljem SBS začne delovati Multikulturna televizija, preko kanala 0/28, prvič smo na televizijskih zaslonih videli prve programe 24. oktobra 1980. Tudi za to Multikulturno TV je bilo potrebno dokaj lobiranja s strani etničnih skupin. Takrat, v tej dobi je bilo lobiranje v toliko lažje in uspešnejše, ker so opozicijske stranke kot vladne, imele kar se tiče imigracije in etničnih zadev, skupne in enake programe.

Oktobra 1981 se je začela oddaja za priseljence iz Laosa kot petdeseta jezikovna skupina.

Tekom let so se razmere izboljševale, radijski delavci so že dobivali skromne plače. Vse skupine takratne Jugoslavije so dobivale preko svojih Izselskih matic pomoč v obliki kaset, plošč in drugega radijskega materiala, tako tudi slovenska skupina od SIM iz Ljubljane. Oddaje so postajale pestrejše. Val preseljevanja iz azijskih dežel je povzročil, da se je na radiu pojavilo še več narodnostnih skupin.

Vlada je s svojimi administrativnimi ukrepi posegala v delo uprave in od časa do časa so bile nujne reorganizacije, vse skupaj pa se je dodobra zbirokratiziralo.

POVEZOVANJE Z DOMOVINO

Slovenska skupina se je oddvojila od jugoslovanske in postala samostojna enota. Tudi število sodelavcev pri slovenskih oddajah je padlo, končno za dvourno tedensko oddajo, ni bilo potrebno toliko sodelavcev.

Brezdvoma tudi slovenske oddaje nas na svoj način povezujejo med seboj in se počutimo kot ena velika družina. Saj se poroča, kaj se dogaja v naši skupnosti, kaj se dogaja v društvih, slovenski cerkvi in ostalih organizacijah. Še več, radijski napovedovalci so se postopoma povezali z domovino na razne načine in jo nam približali. Prve radijske stike beležimo že v letu 1982, ko začnejo radijski delavci

dobivati tako imenovana **zvočna pisma** iz Ljubljane. To so bili 15 do 30 minut dolgi sporedi, ki obravnavajo različne teme in so v interesu slovenske skupnosti. Sčasoma so se naši radijski delavci povezali tudi z drugimi lokalnimi radijskimi postajami in ne le samo z Ljubljano. Tako v presledkih slišimo izčrpna poročila domala iz vseh večjih krajev Slovenije, tako se oglašajo iz Maribora, Ptujja, Murske Sobote, Lenarta v Slovenskih goricah, Šmarja pri Jelšah, Celja, Novega mesta, Kopra, Nove gorice, Jesenic in še bi našli kako postajo. Občasno se oglašajo tudi iz Trsta in Celovca, pa iz ZDA in Argentine, tako zajamejo domala ves slovenski kulturni prostor.

Iz Ljubljane se oglašajo občasno tudi športni novinarji, kulturniki in še bi lahko naštevali. Posebno ob praznikih nas nagovarjajo, čestitajo in voščijo predstavniki cerkvene in državne oblasti. Koliko lepih in zanimivih intervjujev čujemo, ko nam jih posredujejo naše oddaje. Saj skoro vsakege obiskovalca, ki je po službenih, kulturnih ali športnih dolžnostih na obisku v Avstraliji, povabijo na pogovor in ga čujemo, če le zvedo zanj.

Koliko lepih in zanimivih nasvetov čujemo preko radijskih valov, obvestil in sporočil, poročil iz domovine, iz naše skupnosti, o naših kulturnih nastopov, predstav, kaj se dogaja v Verskem središču, nagovorov naših dušebrižnikov, da ne govorim o glasbi, ki je izbrana za vsako priložnost, praznike in za razvedrilo, res za vsakega nekaj. Res, bogata in pestra paleta dogajanj, skratka, zrcalo nas samih. Ko zaslišimo slovensko besedo in domačo melodijo, ta nas popelje v domovino, v deželo naših sanj in za trenutek pozabimo, da smo popotniki v daljni deželi.

REORGANIZACIJA ETNIČNEGA RADIA

Omenili smo že, da so slovenske oddaje v glavnem naletale na izjemno pozitiven odmev pri vseh poslušalcih. Edino negotovanje je bilo, ko so se ukinila osebna voščila in čestitke, prizadet je bil le mali del poslušalcev.

Sistem, vodstvo in uprava etničnega radija SBS je z leti postalo vse bolj zahtevnejše in začelo je prihajati do nekaterih sprememb. Sledilo je več reorganizacij, čas, razmere in tehnološki razvoj, zahtevajo gotove spremembe. Od vseh radijskih delavcev so zahtevali večjo profesionalnost. Ustanova kot je SBS ne more večno delovati na amaterstvu. Posebno še, ko so dobili nove prostore, z novo tehnološko opremo. Svoje prostore so dobili pod isto streho kot jo ima televizija SBS 0/28, na 14 Herbert St., Artarmon, v predelu, severnega dela Sydneya.

Na slovenskih oddajah sta ostala le Mariza Ličan in Peter Krobe. Jože Čuješ bi sigurno še vztrajal, če mu bolezen nebi preprečila sodelovanja.

V tej reorganizaciji smo bili Slovenci prikrajšani, med ostalimi dvajsetimi skupinami in ostali le z eno 45 minutno tedensko oddajo. Ta odlok je bil sporočen skoro leto dni pred ukinitvijo, katero so uveljavili 10. februarja 1992. Z igubo se je kmalu pokazalo kaj nam pomenijo oddaje. Zavedli smo se, kaj smo izgubili. To je vzdramilo lepo število poslušalcev in nas Slovence združilo v skupen protest.

SLOVENCİ PROTESTIRAMO

Protestirala so društva in ostale slovenske organizacije, protestna pisma so pisali posamezniki, pošiljali smo peticije, telefonarili, pisali prošnje itd. Ustanovljen je bil poseben odbor: *Slovenski svet za NSW*, katerega je vodil inženir Toni Gržina. Začele so pisne komunikacije med odborom in vodstvom SBS-a, ter direktorjem Radia 2 EA. Vse brez uspeha, vsak naš argument ni bil dovolj tehten. T. Gržina je izdelal kar lepo študijo v to svrho, da bi vodstvo prepričal o nasprotnem. V spremnem pismu, priloženega dokumenta z argumenti, je napisal med drugimi tudi tole: »*We consider this a gross discrimination against Slovenian community on the part of SBS*«. (Smatramo, da je to surova diskriminacija napram slovenski skupnosti, s strani SBS-a). Vse zaman!

Uradni odgovori so bili dokaj banalni, da ne rečem, prepričljivi, n.pr.: »...tudi druge etnične skupnosti morajo dobiti pravico do radijskih ur«. Niso pa odvzeli ene ure skupinoma, ki imajo po dve uri vsak dan! Nadalje so navajali, da po podatkih ljudskega štetja iz leta 1986, naj bi bilo v državi NSW le 5.400 Slovencev. Na ta argument so dobili zanesljivo tehten odgovor od Tonija Gržine. Našli so tudi izgovor, da smo Slovenci iznajdljivejši, da se lažje in hitreje integriramo, hitreje najdemo v družbi, malo je Slovencev, ki ne bi poleg materinščine obvladali vsaj delno enega ali več jezikov. Sicer lep kompliment, vendar, to ni argument, ki bi upravičeval odvzem ene radijske ure! Hoteli so tudi izvesti poskus s postopnim uvajanjem angleščine na vseh oddajah. Do tega ni prišlo, kar bi bil seveda popoln nesmisel. Moje osebno mnenje je tudi, da je pri odvzemu radijske ure, vsaj delno botrovalo to, ker se je slovenska skupina svoječasno odcepila od jugoslovanske skupine.

Z ozirom na večne finančne težave, ki jih ima menda vsaka vlada, recesija se je odrazila tudi pri SBS-u. V začetku septembra 1992 je bilo odpuščenih 30 novinarjev in voditeljev etničnih programov. V protest se je začela 9. septembra stavka, radio je onemel za skoraj mesec dni. Rezultat stavke je bil ta, da so morali vsi opraviti izpite s preverjanjem znanja iz novinarstva in znanjem angleškega jezika. Nekateri se k izpitom sploh niso prijavili, nekateri ga niso opravili in tako je delo izgubilo nadaljnjih 70 radijskih delavcev, ne glede na njihove prejšnje izkušnje in staž. Za slovenski program, je februarja 1993 leta, izpite opravila edino Mariza Ličan. Kateri so hoteli ostati pri tem delu, so morali opraviti vrsto tečajev in tako sprejeti vso odgovornost in veliko dela. Z opravljenimi tečaji in izpiti seveda, so vsi uspešni kandidati dobili status stalne (nekateri le delne) zaposlitve. Iste procedure so se vzporedno izvajale v Melbournu na Radiu 3 EA. Te spremembe so stopile v veljavo v začetku februarja 1993.

Posebno pazljivo smo prisluhnili našim oddajam ob času referendumu v domovini, prvih svobodnih volitvah in posebno ob osamosvojitvi Slovenije. Saj to je bil za slovenski narod dogodek tisočletja! Tudi uprava je polagala veliko pažnjo in pazljivo spremljala reportaže, v tem kritičnem vojnem času se ni smelo izreči imena napadalca, pač pa se je uporabljala le beseda »agresor«. Kasneje se je še v večji meri to dogajalo našim južnim sosedom, ko je zagorel balkanski kotel.

Končno se je SBS Radio vključil 26. januarja 1994 v meddržavno radijsko omrežje, dobil več frekvenc, oddaje v 68 jezikih se slišijo v vseh večjih mestih Avstralije. S tem smo Slovenci dobili tudi dve 60 minutni oddaji tedensko, vendar le s to razliko, da jih izmenično delimo s postajo 3 EA v Melbourneu.

DVA MEJNIKA, DVA JUBILEJA

Tako je etnični radio dobro shodil, uspešno prebrodil ne malo težav in to v splošno zadovoljstvo obeh strani, uprave in radijskih delavcev in na drugi strani, nas poslušalcev. Pred petimi leti, ob 20-ti obletnici je uprava poskrbela, da sta se ti dve desetletji dostojno proslavili in obeležili. Pa preberimo kaj sem takrat napisal in kar je *Rodna gruda* pred petimi leti tudi objavila. V naslednjih vrsticah, poleg drugega prečitamo sledeče: »*Za ves ta servis (mišljene so etnične oddaje!), skrbita dve radijski hiši, v Sydneyu in Melbourneu. Obe postaji sta se približno razvijali in širili paralelno. Slovenci imamo v vsakem mestu le po eno napovedovalko za slovenske oddaje. V Sydneyu je to Mariza Ličan in v Melbourneu Elica Rizmal. Obe sta deklici za vse; nimata asistentov, vse morata opraviti sami od zbiranja novic v uradu ali na terenu, prevodi, koordiniranje, sestavljanje sporedov, napovedovanje itd. In tudi odgovorni sta za vse!*

Obe radijski postaji SBS sta (20letni) jubilej prilikam in okoliščinam spodobno praznovali. Mediji so dostojno obeležili ta dogodek. Ravno tako so v svojih programih vse etnične skupine, ki oddajajo 20 let, pobrskale po starih trakovih in obudile spomine na marsikak lep dogodek; poslušalci smo z zanimanjem prisluhnili tem oddajam, vsekakor ne brez nostalgije!

Uprava SBS je ob praznovanju podelila posebna priznanja – plakete sedmim napovedovalcem – urednikom oddaj, za njihovo dvajsetletno požrtvovalno delo. Med odlikovanci je bila tudi naša delavka na Radiu SBS –Mariza Ličan. Menda ni rednega poslušalca med nami, da ji nebi bil hvaležen za njeno res izredno požrtvovalno delo!«

Iste besede bi danes veljale, sicer pet let kasneje na prelomnici tisočletja, ob srebrnem jubileju 9.6.2000.

Dodali bi lahko le še sledeče, kar se tiče naše slovenske skupnosti in naših oddaj. Od radijskih delavcev je v tem času preminul dolgoletni društveno-kulturni delavec Jože Čuješ. Na jubilejni proslavi, ki so jo imeli v hiši SBS-a, je bila tudi takrat prisotna naša veteranka Mariza Ličan v spremstvu svojih dveh sodelavcev, Petra Kropēja in Tanje Smrdel. Oba jo občasno po potrebi nadomeščata v njeni odsotnosti. Tanja mlado nadebudno dekle, ki jo že tudi poznamo preko radijskih valov, katera bo še nadalje v pomoč Marizi in morda

naslednja bodoča radijska delavka na slovenskih oddajah.

Srebrni jubilej so sydneyški mediji spodobno in pohvalno obeležili, kar daje priznanje, da je etnični radio odigral važno vlogo v naši večnacionalni in večkulturni družbi Avstralije.

Zanimiv in omembe vreden, je tudi podatek, ki so ga 9. junija prinesli nekateri

časopisi, po izvedeni anketi, koliko poslušalcev še ima etnični radio. Slovenski poslušalci smo po odstotkih kar na častnem drugem mestu! Prvi so Turki s 77-imi odstotki, Slovenci 66-imi odstotki, dočim Italjani, ki imajo največ ur, so nekje na dnu pri 30-ih odstotkih. Skupno v Avstraliji posluša etnične oddaje dva in pol milijona ljudi na teden. S takimi številkami se ne more pohvaliti nobena radijska postaja. Žal so nas v enem časopisu zopet zamenjali s Slovaki! Zopet moramo protestirati in medijske hiše – opravičevati!

JUBILANTKA, MARIZA LIČAN

Urednica slovenskega sporeda na Radiju 2 EA.

Petindvajset let je relativno dolga doba, posebno za izseljenca in lep jubilej za etnični radio. Ime Marize Ličan se vse skozi 25 let vleče kot rdeča nit med slovenskimi poslušalci in vse slovenske skupnosti, ne samo v Sydneyu, nego širom Avstralije. Njeno ime je že kar sinonim za slovenstvo v Avstraliji. Kajti, poleg radijskega dela je več kot dve desetletji poučevala naše otroke materinščine, sprva v društvu Triglav, nato 19 let vodila in učila srednješolce slovenščine na gimnaziji v Bankstownu in spravila preko maturitetnih izpitov okrog 150 dijakov. Oba dela, ki ju je vzporedno opravljala, gresta skupno z roko v roki. Omenjeno je že, da smo v začetni dobi imeli kar ducat sodelavcev, Mariza je bila med njimi od prvega dne. Prvo njeno delo je bilo, da je tipkala radijske sporede. Prvič je bila pred mikrofonom novembra 1975, skupno s koordinatorjem Jožetom Čuješem. Od takrat in vse do sedaj je vztrajala in po Čuješevi odsotnosti, je od dne 6. junija 1988 prevzela tudi dolžnosti koordinatorke in urednice slovenskih oddaj.

Tako je ostala sama in tudi odgovorna za vsa dela. Le v slučaju njene odsotnosti, jo nadomeščata Peter Krobe in zadnje mesece tudi Tanja Smrdel, bivša maturantka. Prehodila je vso dolgo pot 25-ih let, vsa predana delu, ki ga opravlja vestno, z ljubeznijo in veseljem. Ta pot ni bila vedno lahka, dobila je tudi nekaj nizkih udarcev s strani poslušalcev. Čut odgovornosti ji je nalagal, da je bilo delo opravljeno vestno in kvalitetno, se pravi profesionalno! Da je vse to znala in zmogla, ji je pomogla njena prirojena ljubezen, ki jo goji do ljudi, do domovine in do vsega kar je slovenskega in lepega! V tem delu je našla samo sebe, saj je živ posrednik med domovino in nami izseljenci, ki prihajamo iz iste dežele, kjer so nas naše matere naučile isto nam vsem skupno slovensko govorico. Koliko lepih nagovorov nam je namenila in posredovala, njeno delo ni bilo zaman. Koliko src je željno pričakovalo jutranje ure, da pride na spored slovenska oddaja.

Omenili smo, da je za oddaje bila sama za vse, od pripravljanja programa, do izvedbe pred mikrofonom. Res je tako, vendar pravično je, da na tem mestu omenimo njenega neplačanega »asistenta«, soproga Milana, ki ji je bil vedno na razpolago in v pomoč. Posebno na terenu s snemanjem na magnetofon, ob nešteti prilikah: številni intervjuji, društvene prireditve, konference, sestanki, prevozi na delo ob zgodnjih jutranjih urah, še posebno nekaj zadnjih let, ko ji njeno zdravje ne služi najboljše. Brez njegove pomoči, bi oddaje sigurno nebi bile tako pestre in marsikdaj marsičesa zanimivega nebi čuli.

Naknadno smo izvedeli, da se je uprava Radia SBS spomnila tudi Marizinega soproga *brazplačanega asistenta*, Milana in tudi njega odlikovali z jubilejno medaljo, tako kot ostale radijske delavce!

Mariza, ob srebrnem jubileju iskrene čestitke in hvala obema za vse!

ABORIDŽINI IN MI PRISELJENCI

Sedemindvajsetega maja 2000 Avstralija beleži zgodovinski dogodek, namreč, *Dan pomirjenja in sprave!* Avtohtoni prebivalci Avstralije – **Aboridžini** – so s tem dnevom postali enokopravni državljani, enaki nam belcem, z enakimi pravicami, vsaj uradno na papirju s podpisi med domorodskimi starešinami in vladnimi organi. Dolga leta, ne samo da so bili rasno diskriminirani, bili so manj kot ljudje. Še v prejšnjem stoletju so jih sistematično iztrebljali. Volilno pravico in s tem status državljanov so dobili šele pred dobrimi tremi desetletji. Čemu ta podatek? Mi priseljenci smo imeli več pravic ob našem prihodu kot domorodci, ki po mnenju najnovejših znanstvenih raziskav, že živijo na tem kontinentu približno 60 tisoč let. Dogodki tega dne in ob svečanostih so pokazali, da je sprava med domorodci in prebivalcem nas belcev mogoča in bolj iskrena, kot s strani oblasti. No, mi Slovenci med seboj, do danes še toliko nismo zmogli!

Z ozirom na domorodce, smo si mi priseljenci izborili marsikaj, za kar se Aboridžini šele sedaj borijo. To omenjam zato, ker oba datuma sovpadata skoro na iste datume in na prelomnici tisočletja. In tudi naši zamejski Slovenci na Madžarskem so šele letos v juniju dobili svojo radijsko postajo in to le z gmotno pomočjo matične države – Slovenije!

SKLEPNA BESEDA

Tale zapis je poskus, da na kratek način, osvetlimo delovanje etničnega radia, na katerim smo Slovenci prisotni vseh petindvajset let. Zapis temelji na verodostojnih podatkih vendar gledano iz perspektive poslušalca, radijski delavec bi morda zapisal z drugega zornega kota. Vsa leta sem bil zvest poslušalec, rad sem spremljal delo radijskih delavcev, tudi vse osebno poznal, kot sem poznal kar nekaj delavcev drugih narodnosti, posebno v početni dobi.

Slovenci smo majhen narod, tudi tu v Avstraliji smo maloštevilna skupnost med drugimi priseljenimi narodnostmi. Ta majhnost se nam je že kar vrinila v našo podzavest, vendar temu le ni tako, da bi se zato počutili manj vredni. Naša slovenska skupnost ima kaj pokazati, čeprav nas radi majhnosti tudi tu ne poznajo in povrh tega nas še zamenjujejo s Slovaki.

Podatek, ki sem ga navedel, da radio posluša 66 odstotkov Slovencev, je lep dokaz, da le nismo tako majhni, da ne bi bili opazni. Torej, če gremo po odstotkih, bi se lahko merili z uspehi z vsako narodnostjo v Avstraliji. Ker smo majhna skupina, ne zmoremo velikih finančnih investicij, se res ne moremo kosati s številčno močnejšimi skupinami. Imamo pa in imeli smo ljudi z velikimi srci, patriote z veliko ljubeznijo, do vsega kar je slovenskega! Imamo izredne ljudi, ki so gonilna sila pri gradnji naše slovenske skupnosti, zavedajoč se dolžnosti, ki jo imamo do svojega naroda, do družbe v kateri živimo, da ohranjamo kulturno dediščino in ostajamo

zvesti izročilom, ki so jo nam zapustili naši predniki.

Take ljudi smo imeli in imamo tudi na » našem radiju«, če jih nebi imeli, tudi oddaj ne bi bilo. Priznati si moramo, da je radio imel in ima večjo vlogo, kot je morda vsakdanji videz, posebno za nas, ki živimo v Sydneyu ali Melbournu, kjer smo bolj strnjeni in se lahko vsaj občasno srečavamo v društvih, cerkvi in še kje. Za marsikaterega Slovenca pa je radio edina vez med Slovenci in domovino. Razmere in daljave jim ne dopuščajo, da bi živeli in se izživljali v širši slovenski skupnosti.

Vlogo etničnega radija smo omenjali v prejšnjih poglavjih, ki ima drugačne namene in cilje kot ostale radijske postaje. In to vlogo brezdvoma opravlja še danes. Omenim naj slučaj; že pred *davnimi* leti, me je Danica Petrič povabila na intervju, v živo, kot tedanjega uslužbenca Društveno-socialnega centra v Newtownu, kjer smo se ukvarjali socialnimi problemi, izključno s priseljenci vseh narodnosti tedanje Jugoslavije. Rezultat najinega pogovora pred mikrofonom je bil, da se mi je oglasila oseba, ki je bila nam pripravljena pomagati kot prostovoljka. Ta gospa – Malči Šoštar, je leta obiskovala naše starejše, osamljene ali bolne ljudi, jim pomagala na vse načine, vse kar je bilo v njeni in naši moči. Poznam slučaj ko je strejši par spremljala vse do groba! Bila je res prava Samaritanka in je veliko postorila. Njej se je pridružil Stane Bernik, sam invalid, njegovo delo, pa je bilo, da je neštetim pomagal kot tolmač. Bilo je še drugačnih slučajev, ko je bil radio posrednik, v službi skupnosti.

Omenimo naj tudi **radiotone**, ki jih je radio od časa do časa organiziral. Ti so

bili namenjeni predvsem mednarodnim skladom, za razne humane namene. Tudi slovenske oddaje so imele svoje radiotone, za pomoč potrebnim v domovini, potresi itd. Slovenci smo se vsakokrat velikodušno odzvali. Pri enem se spomnim, da smo Slovenci procentualno dali največ in od uprave dobili javno pohvalo. Slovenci, majhni po številu, veliki po srcu!

Kritike, da Slovenci radi grajamo, to je dejstvo. Seve največkrat smo med seboj kritizirali v obliki debatiranja, tako da radijski delavci o tem nič ne vedo! Včasih so seveda kritike tudi upravičene, največkrat pa ne. Če napovedovalci sami kaj zalomijo, se tudi opravičijo, še huje pa je, ko se sami živcirajo. Bile pa so kritike, ki so bile namerno krivične, te bolijo in jih je težko pozabiti!

Vsem okusom in željam, je pa seveda nemogoče ustreči. Prav banalne in neumestne so kritike zakaj ni več glasbe, češ, da so bile prva leta oddaje boljše. Logike je toliko v tem, ker takrat nismo imeli ne plošč, o kasetah in videoih ter o zgoščenkah nam se takrat še sanjalo ni. Danes lahko na internetu prečitaš novice iz dnevnikov preje kot v Ljubljani izide časopis! Res pa je tudi to, da nikoli ni ničesar tako dobro, da nebi moglo biti boljše, ta pregovor bi veljal tudi za naše oddaje.

Da je premalo glasbe in preveč politike, je pa pri naših oddajah kriv čas, dejstvo je, da imamo le dve uri tedensko na razpolago. In pa v hišnih arhivih, imamo po večini veliko slovenskega glasbenega materiala.

In bodimo realni, kaj in koliko slišimo v eni uri poročil, novic in drugih zanimivosti in za nameček pa najmanj po dve pesmi. Včasih se res čudim koliko lepega in

zanimivega čujemo v sami eni uri. Od časa do časa poslušam oddaje v drugih jezikih, kateri imajo po tedensko po štiri ure in več. Tam se res lahko dolgočasiš, če te ne zanima, ob političnih poročilih. In končno se uredniki morajo držati pravil in okvirjev, ki so predpisani od uprave in njihove politike, ki so pa morda včasih za naše pojme res preutesnjena.

Včasih se sprašujemo, kako v bodoče, koliko časa še? Realen odgovor bi bil, dokler bo dovolj poslušalcev! Dejstvo je, naša druga generacija, slovenskih oddaj ne posluša, razen nekaj izjem. Nas pa je iz tedna v teden manj! Druga generacija, če bo zainteresirana bodo lahko oddaje imeli, ampak v angleškem jeziku, kot je to slučaj v ZDA. Čas bo pokazal, vse dotlej pa želimo, da bi se slovenska pesem in beseda še dolgo čula preko radijskih valov! Vsem sodelavcem, bivšim in sedanjim pa lahko le izrečemo: **iskrena hvala**, za njih trud in požrtvovalnost, ki so opravljali to delo z ljubeznijo!

Na koncu naj omenimo še to, da je bil ob jubilejnem praznovanju izdan *jubilejni koledar*, vsem radijskim delavcem so podelili jubilejne medalje in šele v oktobru pa bo izšla knjiga o delovanju SBS in uprava bo na predstavitev knjige poleg sodelavcev in drugih novinarjev povabila, tudi predstavnike vseh 68 jezikovnih skupin.

Jubilantki, Marizi Ličan, se zahvaljujem za njeno pomoč in za njene nasvete, na razpolago mi je bil njen arhiv odkoder so podatki, in te vrstice naj služijo kot dopolnilo radijskemu arhivu.

Mi Senda

YO QUIERO SER UTIL,
YO QUIERO SER NECESARIA.
YO QUIERO SER BUENA,
YO QUIERO SER AMANDA,
YO QUIERO PONER EL EJEMPLO
PARA PODER SER RECORDADA.
QUIERO CAMINAR EL SENDERO DE
SABIDURIA
COMO EL GIRASOL, SIGUIENDO LOS
RAYOS DEL
SOL QUE ALUMBRA A TODOS CON
IGUAL PASION.

Pavla Gruden

MY NEED

I need to be useful,
I need to be needed,
I need to be good,
I need to be loved.

By setting this example
I wish to be remembered
for trying to walk
the path of wisdom
like the sunflower
following the trails
of sun that shines
on everyone and all
with equal passion.

Pavla Gruden,
(Mexico 1972)

ECIS 2001

The 9th European Conference on Information Systems

Call for Participation

**Global Co-Operation
in the New Millennium**

ECIS Standing Committee

**University of Maribor
Faculty of Organizational Sciences**

JUNE 27 - 29, 2001 BLED, SLOVENIA

<http://ECIS2001.fov.uni-mb.si>